

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra sociologie a andragogiky

Vzdělávací příležitosti pro seniory v Jeseníku

Educational Opportunities for Seniors in Jeseník Town

Magisterská diplomová práce

Bc. Štěpánka Beníčková

Vedoucí magisterské diplomové práce: PhDr. Michaela Prášilová, Ph.D.

Olomouc, 2010

PROHLÁŠENÍ.

„Prohlašuji, že jsem tuto závěrečnou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu i ostatní zdroje, které jsem použila.“

V Olomouci dne 19. března 2010

.....

Štěpánka Beníčková

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá problematikou institucionálního záměrného vzdělávání seniorů. Východiskem práce je demografický vývoj společnosti a společenský zájem o vzdělávání dospělých. Cílem diplomové práce je popis situace v nabídce vzdělávacích příležitostí pro záměrné vzdělávání seniorů ve městě Jeseník a vytvoření nových vzdělávacích projektů.

Teoretická část práce se věnuje terminologickému ukotvení pojmů celoživotní vzdělávání, stáří a senior, institucionální vzdělávání a tvorby vzdělávací akce. V praktické části práce je zpracována deskripce vzdělávacích příležitostí pro seniory ve městě Jeseník a vytvořeny tři projekty vzdělávacích akcí, rozšiřující edukační aktivity, o které projevíli senioři v Jeseníku zájem.

OBSAH	strana
Úvod	5
1. Vývoj společnosti a koncept celoživotního vzdělávání	7
1.1 Demografický vývoj společnosti	7
1.2 Celoživotní vzdělávání	9
1.3 Gerontagogika	13
2. Senioři a jejich vzdělávání	15
2.1 Životní etapa stáří	15
2.2 Označení člověka v období stáří	16
2.3 Proměny kvality života a podpora aktivit ve třetím věku	17
2.4 Edukace seniorů	20
3. Institucionální vzdělávání seniorů	24
3.1 Národní program přípravy na stárnutí	24
3.2 Formy vzdělávání seniorů	26
3.3 Poskytovatel vzdělávacích služeb – škola	31
4. Projektování vzdělávací akce	33
4.1 Kurikulum jako vzdělávací projekt	33
4.2 Projekt vzdělávací akce a rámcová osnova	34
4.3 Kroky procesu tvorby	36
5. Vzdělávací příležitosti seniorů v Jeseníku	42
5.1 Klub seniorů v Jeseníku	43
5.2 Akademie třetího věku – Penzion pro seniory Jeseník	46
5.3 Senioři v Schengenu	48
5.4 Akademie třetího věku – Hotelová škola Vincenze Priessnitze Jeseník	50
5.5 Další instituce v Jeseníku	53
6. Projekty vzdělávacích akcí	56
6.1 Počítačová gramotnost	56
6.2 Základy jazyka anglického	71
6.3 Jednodenní poznávací zájezd	81
Závěr	89
Odborná literatura	
Ostatní zdroje informací	
Použité zkratky	

ÚVOD

Populace v postprůmyslových zemích stárne, z čehož plynou sociální, kulturní, ekonomické a politické důsledky. Relativní zkracování doby pracovního výkonu, způsobené odchody do předčasných důchodů a zvyšování průměrné doby života vede k tomu, že v mnoha zemích je důchodová fáze již delší než doba přípravy na povolání. Produktivní a neproduktivní fáze života se dostávají do ekonomicky nepříznivé relace. Lidé v důchodovém věku tvoří v mnoha zemích i politicky vlivnou skupinu se značnou ekonomickou silou. Seniori se tak stávají předmětem zájmu společnosti a zároveň vědy i vzdělávání dospělých.¹

Tuto skutečnost reflektuje předkládaná diplomová práce, jejímž východiskem se staly ukazatele demografického vývoje obyvatelstva a narůstající společenský zájem o vzdělávání dospělých. Je zaměřena na problematiku zlepšení a zkvalitnění postavení seniorů ve společnosti ve smyslu jejich aktivního zapojení do života v dnešní vzdělanostní společnosti. Tato skutečnost je akcentována i v principech Národního programu přípravy na stáří, ze kterých vyplývá, že je třeba, aby společnost vytvářela prostředí a projekty, umožňující seniorům vyrovnat se s novými poznatky a informačními technologiemi, které povedou k rozvíjení jejich tvůrčích schopností, přispějí k zvládnutí nároků moderní společnosti a pomohou naplnit jejich zájmy a potřeby.²

Populace se stále vyvíjí. Do seniorského věku dnes vstupují častěji než v minulosti vzdělaní a tvořiví lidé, mnohdy s celoživotně pěstovanými edukačními potřebami a zájmy. Jejich očekávání života v důchodu se od předcházející generace seniorů odlišuje také tím, že projevují zájem o uspokojování vzdělávacích potřeb. Vzdělávání v třetím věku je pro ně prostorem, v němž mohou hledat cesty, způsoby i hodnoty života a poznávat jeho možnosti i limity.³ Je v zájmu celé společnosti, aby seniori měli možnost vést zdravý život, aby byli nezávislí a mohli co nejdéle žít ve svém přirozeném prostředí.⁴

Cílem diplomové práce je popis situace v nabídce vzdělávacích příležitostí pro záměrné vzdělávání seniorů ve městě Jeseník a vytvoření nových vzdělávacích projektů. Cílem teoretické části diplomové práce je terminologické ukotvení pojmů celoživotní vzdělávání, stáří a senior, institucionální vzdělávání a tvorby vzdělávací akce. Cílem praktické části diplomové práce je deskripce vzdělávacích příležitostí pro seniory ve městě Jeseník a vytvoření tří projektů vzdělávacích akcí.

¹ Srov.: BENEŠ, M. *Andragogika*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 89 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

² Srov.: *Návrh základních principů Národního programu přípravy na stárnutí populace na období let 2003 – 2007*. [online], poslední aktualizace 26.1.2009, dostupné z [www: http://www.mpsv.cz/cs/1072](http://www.mpsv.cz/cs/1072)

³ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 12 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁴ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 59 s. ISBN 80-244-0879-1.

První kapitola teoreticky ukotvuje vzdělávání seniorů v rámci celoživotního vzdělávání a gerontagogiky. Druhá kapitola vymezuje klíčové pojmy senior a stáří. Třetí kapitola seznamuje s institucionálním vzděláváním seniorů a jeho možnými formami. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na projekt vzdělávací akce a pojmy kroků procesu tvorby. Stěžejní část práce tvoří pátá a šestá kapitola praktické části. Pátá se zaměřuje na deskripci realizovaných vzdělávacích akcí ve městě Jeseník. Šestá kapitola představuje tři nově vytvořené projekty na míru pro konkrétního realizátora vzdělávacích akcí pro seniory v Jeseníku.

Diplomová práce by měla přispět k informovanosti o již realizovaných vzdělávacích akcích pro seniory ve městě Jeseník a posílit nabídku k doplnění a dalšímu rozvoji edukačních aktivit. Očekávaným přínosem diplomové práce je přispění k rozvíjení vědomostí seniorů, ale také k získání nových znalostí a schopností efektivně pracovat s informacemi. Senioři by mohli při vzdělávacích akcích navíc získat nové sociální kontakty věkově blízkých osob, případně možnosti nového životního naplnění a seberealizace.

K vypracování diplomové práce byla použita analýza a syntéza poznatků z odborné literatury a multimediálních zdrojů, zabývajících se vzděláváním seniorů a tvorbou vzdělávacích projektů. V rámci praktické části práce byly realizovány nestrukturované rozhovory se zástupci organizátorů akcí pro seniory v Jeseníku a pozorování seniorů při vzdělávacích akcích.

1. VÝVOJ SPOLEČNOSTI A KONCEPT CELOŽIVOTNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

První kapitola seznamuje s demografickým vývojem stárnutí populace české společnosti. Diplomová práce se zaměřuje na neformální vzdělávací příležitosti seniorů, proto budou nejprve vymezena základní teoretická východiska a upřesněny pojmy související s problematikou záměrného vzdělávání seniorů. Dále budou přiblíženy trendy společnosti týkající se celoživotního učení, celoživotního vzdělávání a vzdělávání dospělých, přičemž bude do struktury zařazeno vzdělávání seniorů. Závěr kapitoly seznamuje s vývojem gerontagogiky, nového oboru, studujícího otázky edukace seniorů.

1.1 Demografický vývoj společnosti

Jedním z východisek práce je demografický vývoj společnosti. Dvacáté století je v České republice charakteristické dvěma základními demografickými fakty: klesající porodností a klesající úmrtností. Jde o výsledek zlepšení sociálně ekonomických podmínek, úspěchy léčení a léčebné prevence. Tyto skutečnosti mění skladbu obyvatelstva.⁵

Dle informace z Českého statistického úřadu prochází ČR stadiem populační stagnace. O této problematice informuje tabulka č. 1. Pro mezinárodní srovnání věkové struktury se zpravidla používá index stárí definovaný jako poměr osob ve věku nad 65 let k počtu dětí ve věku 0–14let. Podle tohoto kritéria patří zatím věková struktura obyvatelstva ČR k evropskému průměru, postupně se ale bude dostávat mezi země s nejstarším obyvatelstvem. Stárnutí populace se tak stane základním rysem demografického vývoje v ČR.⁶ Název níže uvedených variant v tabulce č. 1 odráží rozdíly v předpokládaném vývoji jednotlivých složek populačního vývoje: v nízké variantě je zakomponováno nejmenší očekávané zvýšení úrovně plodnosti, nejméně výrazné zlepšení úmrtnosti a nejnižší zisk zahraniční migrací, pro vysokou variantu to platí obráceně. Střední varianta je považována a prezentována jako nejpravděpodobnější. Výsledky jsou však interpretovány ve smyslu vymezení očekávaného vývoje daného extrémními variantami.⁷

⁵ Srov.: JESENSKÝ, J. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2000, 23 s. ISBN 80-7184-823-9.

⁶ Srov.: *Návrh základních principů Národního programu přípravy na stárnutí populace na období let 2003 – 2007* [online], poslední aktualizace 26.1.2010, dostupné z [www: http://www.mpsv.cz/cs/1072](http://www.mpsv.cz/cs/1072)

⁷ Srov.: *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2065. Základní výsledky Projekce 2009*. ČSÚ. [online], poslední aktualizace 26.1.2010, dostupné z [www: http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/B60039E9C8/\\$File/402009u.doc](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/B60039E9C8/$File/402009u.doc)

V extrémní variantě, se kterou je nutné počítat, z tabulky č. 1 vyplývá, že v roce 2065 bude tvořit kategorie osob ve věku nad 65 let 31,7% populace, přičemž věková skupina 15 – 64 let bude tvořit 54,3% a věková skupina 0 – 14 let 14,1%.

Tabulka č. 1. Prognóza demografického vývoje, základní výsledky projekce v roce 2009:

Rok	Věková skupina 0-14 (v %)			Věková skupina 15-64 (v %)			Věková skupina 65+ (v %)		
	nízká	střední	vysoká	nízká	střední	vysoká	nízká	střední	vysoká
¹⁾ 2008	14,2	14,2	14,2	71,2	71,2	71,2	14,6	14,6	14,6
¹⁾ 2009	14,1	14,1	14,1	71,0	71,0	71,0	14,9	14,9	14,9
2010	14,2	14,2	14,2	70,6	70,6	70,6	15,2	15,2	15,2
2020	15,4	15,6	15,7	64,5	64,4	64,4	20,1	20,1	19,9
2030	13,3	13,8	14,3	63,5	63,1	63,0	23,2	23,1	22,7
2040	12,2	12,9	13,4	60,8	60,3	60,3	27,0	26,8	26,2
2050	12,9	13,8	14,5	55,4	55,0	55,2	31,7	31,1	30,3
2065	11,9	13,2	14,1	55,2	54,6	54,3	33,0	32,2	31,7
¹⁾ reálné údaje za rok 2008 a k 1.1.2009									

Zdroj: Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2065. Základní výsledky Projekce 2009. ČSÚ.⁸

Nejen v ČR učinil demografický vývoj, vrcholící na přelomu 20. a 21. století relativním i absolutním stárnutím populace, ze stáří dlouhou realitu, která významně ovlivňuje kvalitu a vyznění života každého jedince i rozvoj společnosti. Stáří se svou problematikou překročilo rámec osobní a rodinné události a stalo se společenskou výzvou.⁹ Rabušicová a Rabušic¹⁰ uvádějí, že nás bude tento jev provázet přinejmenším příštích třicet let a přinese důsledky, které značným způsobem pozmění naše dosavadní představy o fungování společnosti. Klíčovou úlohu bude hrát ve stárnoucích společnostech vzdělání. Bude to totiž prvek, s jehož pomocí bude možné celkově aktivizovat starší populaci, která bude schopna lépe držet krok s dynamickým vývojem společnosti vědění založené na znalostní ekonomice.

Ať již jde o zvládnutí problémů sociálních či kulturních, všude se narazí na potřebu náročného, kvalifikovaného přístupu, korigovaného humánně etickým cítěním. Není pochyb o tom, že tuto potřebu lze saturovat vzděláním. Proto je společnost, která bude utvářet kulturu a hodnoty příštího století, nazývána „učící se společnost“, jejíž členové se učí a vzdělávají po celý život, protože to vyžaduje adaptace na trvale probíhající změny všech oblastí existence společnosti a kvalit života člověka.¹¹

⁸ Srov.: *Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2065. Základní výsledky Projekce 2009*. ČSÚ. [online], poslední aktualizace 26.1.2010, dostupné z [www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/B6003AA37A/\\$File/40200901.xls](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/B6003AA37A/$File/40200901.xls)

⁹ Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 16 s. ISBN 80-210-3345-2.

¹⁰ Srov.: RABUŠICOVÁ, M, RABUŠIC, L. *Učíme se po celý život?* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 283 – 284 s. ISBN 978-80-210-4779-2.

¹¹ Srov.: JESENSKÝ, J. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2000, 47 s. ISBN 80-7184-823-9.

1.2 Celoživotní vzdělávání

V diplomové práci je sledováno záměrné vzdělávání seniorů, proto budou nejprve terminologicky vymezeny pojmy učení a vzdělávání. Podle názoru Hroníka¹² snadno dochází k jejich prolínání a záměně.

Na učení existuje nepřehledné množství názorů a teorií přístupů. Z andragogického hlediska je dle Beneše¹³ podstatné, že člověk se něco naučil, když zná a umí něco, co dříve neznal a neuměl. Učení je schopnost člověka sám nebo za pomoci druhých vytvářet nebo měnit své představy, zvyky, chování, schopnosti a dovednosti. Učení lze dle Hroníka¹⁴ definovat jako rozvoj, který vede k přetrvávající a efektivní změně v duševní činnosti a konání. Zabezpečuje interakci mezi člověkem a jeho permanentně se proměňujícím prostředím. Učení se je změna, která má dvě různé kvality – přizpůsobení se a přizpůsobení sobě. Přizpůsobení se je spíše reaktivní, přizpůsobení sobě odráží proaktivní přístup.

V zásadě lze rozlišit dva druhy učení: spontánní a záměrné (organizované).¹⁵

Učení probíhá na třech úrovních:¹⁶

- individuální úroveň,
- skupinová úroveň,
- úroveň organizace.

V devadesátých letech 20. stol. se začala výrazně prosazovat koncepce celoživotního učení.¹⁷

„Podle materiálů OECD se celoživotní učení chápe jako rozvoj lidského potenciálu opírající se o soustavné podpůrné procesy, které jednotlivce stimulují a umožňují jim získávat veškeré znalosti, dovednosti, hodnoty a porozumění, které budou potřebovat, v průběhu celého života a aplikovat je se sebedůvěrou, tvořivostí a uspokojením ve všech rolích, okolnostech a prostředích.“¹⁸ Myšlenka je založena na premise, že každý člověk je schopen se učit a proto každý, bez ohledu na věk, musí být k učení motivován

¹² Srov.: HRONÍK, F. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, 31 s. ISBN 978-80-247-1457-8.

¹³ Srov.: BENEŠ, M. *Andragogika, teoretické základy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 17 s. ISBN 80-86432-23-8.

¹⁴ Srov.: HRONÍK, F. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, 30 s. ISBN 978-80-247-1457-8.

¹⁵ Srov.: HRONÍK, F. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, 31 s. ISBN 978-80-247-1457-8.

¹⁶ Srov.: HRONÍK, F. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, 34 s. ISBN 978-80-247-1457-8.

¹⁷ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 26 s. ISBN 80-244-0441-9.

¹⁸ PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 51 s. ISBN 80-244-0879-1.

a podněcován.¹⁹ Nahodilost a epizodičnost v učení má také vystřídat systematická snaha vytvářet vhodné a stálé příležitosti učení.²⁰

„Učící se společnosti se můžeme přiblížit pouze vytvořením prostředí podporujícího učení, které bude přístupné všem. Jde o dlouhý, obtížný, ale nutný proces.“²¹

V praktické části diplomové práci půjde o zjištění příležitostí záměrného učení na skupinové úrovni. Bude zjišťováno, zda se proces vytvoření prostředí, podporujícího učení seniorů daří rozvíjet v Jeseníku.

Druhým pojmem k rozlišení je vzdělávání. Vzdělávání je jeden ze způsobů učení (se), organizovaný a institucionalizovaný způsob učení. Vzdělávací aktivity jsou ohraničené, mají svůj začátek a konec.²² „Systematické vzdělávání je vzdělávání, které je vytvořeno specificky k uspokojení definovaných potřeb. Je plánované a zabezpečované lidmi, kteří vědí, jak vzdělávat. Dopad vzdělávání je pečlivě vyhodnocován.“²³

Dle Armstronga²⁴ je vzdělávání založeno na jednoduchém čtyřfázovém modelu:

- definování potřeb vzdělávání,
- rozhodnutí o tom, jaký druh vzdělávání je k uspokojení těchto potřeb zapotřebí,
- využití zkušených a školených školitelů při plánování a realizaci vzdělávání,
- monitorování a vyhodnocení vzdělávání za účelem zjištění jeho efektivnosti.

Při zjišťování vzdělávacích příležitostí pro seniory v Jeseníku budou vyhledávány instituce, ve kterých je nabídka učení se jako organizovaný a institucionalizovaný způsob učení.

Jesenský²⁵ ve své práci uvádí, že v tradicích české pedagogiky je také rozlišován pojem vzdělávání a výchova, která odpovídá v zahraničí používanému termínu edukace. Vzhledem k tomu, že v dospělosti jde spíše o procesy dotváření osobnosti, vznikla silná tendence chápat edukaci převážně jako synonymum vzdělávání, které v mnoha směrech vystupuje jako organizovaná činnost. K tomu je nutno ještě dodat, že při rozvoji osobnosti v dospělosti jde v andragogickém smyslu o činnosti cílevědomé a záměrné (intencionální).

¹⁹ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 51 s. ISBN 80-244-0879-1.

²⁰ Srov.: POL, M. *Škola v proměnách*. 1. vyd. Praha: Masarykova univerzita, 2007, 54 s. ISBN 978-80-210-4499-9.

²¹ JESENSKÝ, J. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2000, 51 s. ISBN 80-7184-823-9.

²² Srov.: HRONÍK, F. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, 31 s. ISBN 978-80-247-1457-8.

²³ ARMSTRONG, M. *Personální management*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, 535 s. ISBN 80-7169-614-5.

²⁴ Srov.: ARMSTRONG, M. *Personální management*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, 535 s. ISBN 80-7169-614-5.

²⁵ Srov.: JESENSKÝ, J. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2000, 125 s. ISBN 80-7184-823-9.

Ve výkladovém slovníku lidských zdrojů lze pod pojmem edukace nalézt vysvětlení, že se jedná o veškerou předmětnou oblast pedagogické / andragogické teorie i vzdělávací praxe.²⁶

Průcha pak výrazem edukační proces rozumí definici: „Edukační proces je jakákoliv činnost, jejímž prostřednictvím nějaký subjekt (T) instruuje (vyučuje) nebo nějaký subjekt (P) se učí.“²⁷

V diplomové práci je pojem edukace chápán jako záměrné, organizované vzdělávání, zaměřené na rozvoj znalostí, schopností, vědomostí a dovedností. Přičemž se jedná i o činnost vzdělavatelů, zaměřenou na změnu dosavadního jednání, myšlení, názorů, přesvědčení a postojů seniorů.

Celoživotní znamená trvajícím celý život. Celoživotní vzdělávání umožňuje člověku, aby v kterémkoli okamžiku své životní cesty vstoupil do vzdělávacího procesu a odstranil pocíťované mezery ve svém vzdělání.²⁸ „Typickou vlastností celoživotního vzdělávání je jeho dynamičnost, která se projevuje v neustálém přizpůsobování nově vznikajícím potřebám.“²⁹ V roce 1996 (rok celoživotního vzdělávání) vyšly tři významné mezinárodní dokumenty o celoživotním vzdělávání, a to Learning: The treasure within (UNESCO), Lifelong learning for all (OECD) a White Paper on education and training: Teaching and learning – towards the learning society (European Commission).³⁰ Pojmy celoživotní vzdělávání a učící se společnost se používají a rozvádějí ve všech třech dokumentech.³¹

Celoživotní vzdělávání zahrnuje vzdělávání:³²

- formální,
- neformální,
- informální.

Práce se zaměřuje na neformální vzdělávání, které se uskutečňuje mimo formální vzdělávací systém a nevede k ucelenému školskému vzdělání. Jedná se o organizované vzdělávací aktivity, které zájemcům nabízí záměrný rozvoj životních zkušeností, dovedností a postojů, založených na uceleném systému hodnot. Tyto aktivity bývají

²⁶ Srov.: PALÁN, Z. *Lidské zdroje. Výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, 55 s. ISBN 80-200-0950-7.

²⁷ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997, 69 s. ISBN 80-7178-170-3.

²⁸ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Celoživotní vzdělávání – výzva nebo povinnost?* (studijní text I. část) 1. vyd. Olomouc Univerzita Palackého, 2000, 9 s. ISBN 80-244-0155-X.

²⁹ BOČKOVÁ, V. *Celoživotní vzdělávání – výzva nebo povinnost?* (studijní text I. část) 1. vyd. Olomouc Univerzita Palackého, 2000, 9 s. ISBN 80-244-0155-X.

³⁰ Srov.: MŮHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 125 – 126 s. ISBN 80-210-3345-2.

³¹ Srov.: MŮHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 127 s. ISBN 80-210-3345-2.

³² Srov.: BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 13 s. ISBN 80-244-0441-9.

dobrovolné. Organizátory jsou různá sdružení, nestátní neziskové organizace, střediska volného času, vzdělávací agentury, nadace, kluby, kulturní zařízení a další.³³

Důležitým požadavkem celoživotního vzdělávání dle Bočkové³⁴ je, aby příležitost k němu měli skutečně všichni. Cílem je vytvořit takové podmínky a vzdělávací příležitosti, aby lidé cítili potřebu vzdělávat se a zdokonalovat a také mohli a chtěli tuto potřebu uspokojit i ve třetím věku. Jelikož v souvislosti s vědeckotechnickým rozvojem v západoevropských zemích, který přinesl zejména pro starší generaci řadu negativních důsledků, se v oblasti vzdělávání dospělých objevila nová cílová skupina, jíž jsou právě lidé ve třetím věku.

Pro přehlednost je třeba si zařadit vzdělávání seniorů do základních etap celoživotního vzdělávání např. jak uvádí ve své práci Bartoňková:³⁵

1. Předškolní výchova.
2. Školní vzdělávání, které se dělí na:
 - povinné,
 - přípravu na povolání a
 - zájmové
3. Vzdělávání dospělých, které se uskutečňuje
 - v produktivním věku a
 - ve třetím věku, což je cílová skupina této diplomové práce.

Pro úplnost je ještě třeba ještě dle Bočkové³⁶ doplnit, že vzdělávání dospělých zahrnuje:

- školní vzdělávání,
- další profesní vzdělávání,
- zájmové vzdělávání,
- občanské vzdělávání.

Diplomová práce se zajímá o poslední uvedenou oblast vzdělávání dospělých – o zájmové vzdělávání seniorů.

V dnešní době je chápáno vzdělávání dospělých stále více jako samozřejmost a nutnost.³⁷ Z hlediska účastníka je to proces, ve kterém se dospělý člověk aktivně, systematicky a kontinuálně učí za účelem změny znalostí, názorů, hodnot, schopností

³³ Srov.: *Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost*. Verze k 31.5.2007. 152 s.

³⁴ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1994, 24 s. ISBN 80-7067-358-3.

³⁵ Srov.: BARTOŇKOVÁ, H. *Teorie celoživotního vzdělávání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009, 66 s.

³⁶ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Celoživotní vzdělávání – výzva nebo povinnost?* (studijní text I. část) 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, 15 s. ISBN 80-244-0155-X.

³⁷ Srov.: BENEŠ, M. *Andragogika*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 49 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

a dovedností.³⁸ Vzdělávání dospělých akcentuje, jak uvádí Mužík³⁹, individuální přístup, uspokojení vzdělávacích potřeb účastníků a funkcionální působení. Jde vyložene o praktickou aktivitu, založenou na řešení situativních problémů, na interakci a na participaci účastníka na vyučování. Aktivní přístup dospělého je v tomto procesu nezbytnou podmínkou.

Ve většině definic se vzdělávání dospělých označuje jako institucionalizovaný, organizovaný proces, protože se vztahuje se na systematické, plánované a cílevědomé učení, tzn. vzdělávání. Takto viděno je vzdělávání dospělých systém institucí, které umožňují vzdělávání a motivují k němu, a procesů v nich probíhajících. Chápe-li se vzdělávání dospělých jako organizovaný a institucionalizovaný proces, pak musí existovat společenský zájem tyto instituce zakládat a podporovat. Společenská nabídka (ze strany státu, privátní sféry, organizací, nadací, spolků, komor atd.) signalizuje, že vzdělávání dospělých nemá jen význam pro osobnosti, ale i pro rozvoj společnosti a jejích subsystémů.⁴⁰

1.3 Gerontagogika

S ohledem na zaměření a cíl diplomové práce je zapotřebí vědecky ukotvit obor studující otázky edukace starých lidí (gerontů), kterého se ujímá označení gerontagogika.⁴¹ Dle Petřkové a Čornaničové je gerontagogika „vymezována jako hraniční vědní disciplína na pomezí andragogiky jako vědy o výchově a vzdělávání dospělých a gerontologie jako vědy o stárnutí a stáří.“⁴² Jinými slovy, teoretické zázemí gerontagogiky je tvořeno dvěma pilíři. První představují vědy o výchově, druhý vědy gerontologické.⁴³

Z hlediska specializačních aspektů obor zahrnuje předmět:⁴⁴

- kulturně – osvětově orientovanou edukaci seniorů (např. zájmové vzdělávání, umělecko-zájmová činnosti, kulturní aktivity, sportovní a rekreační aktivity aj.),
- sociálně zaměřené edukační programy pro seniory, pro rodiny se seniory, pro profesionální i dobrovolné sociální pracovníky,

³⁸ Srov.: BENEŠ, M. *Andragogika, teoretické základy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 15 s. ISBN 80-86432-23-8.

³⁹ Srov.: MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2. vyd. Praha: Aspi, 2004, 31 s. ISBN 80-7357-045-9.

⁴⁰ Srov.: BENEŠ, M. *Andragogika, teoretické základy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 15 s. ISBN 80-86432-23-8.

⁴¹ Srov.: JESENSKÝ, J. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2000, 19 s. ISBN 80-7184-823-9.

⁴² PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 18 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁴³ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 21 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁴⁴ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 19 s. ISBN 80-244-0879-1.

- profesně orientované edukační aktivity pro seniory.

Předmětem gerontagogiky je studium a systematizace poznatků, které se týkají široce chápané edukace ve vztahu k seniorskému věku člověka.⁴⁵ Problémové pole gerontagogiky je velmi široké. Jelikož přibývají teoretické poznatky o průběhu stárnutí a stáří a zároveň roste společenská potřeba rozvíjení gerontagogiky, můžeme je charakterizovat pouze rámcově.⁴⁶

Dále je nutné upozornit na to, že někteří odborníci používají název gerontopedagogika. Například Mühlpachr⁴⁷ ve své práci vysvětluje, že gerontopedagogika jako nedílná součást gerontologie se vymezila jako subdisciplína teprve v nedávné době (konec 20. století), a tudíž historické počátky této subdisciplíny jsou identické s počátky gerontologie. Gerontologie je však přírodní věda, která se zabývá problematikou stárnutí a stáří. Rozsah problémů zahrnuje mimo jiné biologické, lékařské, sociální a demografické aspekty procesu stárnutí a v posledních desetiletích i aspekty pedagogické, andragogické a speciálně pedagogické v podobě nově koncipované gerontopedagogiky.

Gerontopedagogika v užším slova smyslu je chápána jako pedagogická disciplína zabývající se výchovou a vzděláváním seniorů. Jedná se o vzdělávání ve stáří ke stáří. Výchova a v jejím rámci i vzdělávání jsou dnes chápány jako proces celoživotní. Definujeme-li pedagogiku jako obecnou vědu o výchově a vzdělávání, pak pedagogika se zabývá dětmi a mládeží, andragogika dospělými a gerontopedagogika seniory.⁴⁸

„Gerontopedagogika je nová disciplína, která se terminologicky i obsahově vyvíjí. Je součástí andragogiky jako vědy o výchově a vzdělávání dospělých. Jeví se jako nutnost v současné postmoderní době, v době celoživotního vzdělávání a celoživotního učení.“⁴⁹

⁴⁵ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 19 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁴⁶ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 23 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁴⁷ Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 7 s. ISBN 80-210-3345-2.

⁴⁸ Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 11 s. ISBN 80-210-3345-2.

⁴⁹ MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 130 s. ISBN 80-210-3345-2.

2. SENIOŘI A JEJICH VZDĚLÁVÁNÍ

Diplomová práce se zabývá edukací seniorů. V předchozí kapitole byly vymezeny pojmy související se záměrným a neformálním vzděláváním tak, jak je uvedeno v cíli práce. V druhé kapitole bude proto vymezeno časové období, které se týká období stáří. Dále je nutné definovat si pojem senior a objasnit si i další pojmy, které se v této souvislosti používají, jako je například třetí věk či postproduktivní věk. V závěru kapitoly bude uvedeno, proč je důležité podporovat aktivity seniorů.

2.1 Životní etapa stáří

Z hlediska ontogeneze je stáří obecným označením pozdních fází přirozeného průběhu života. Je důsledkem a projevem geneticky podmíněných involučních procesů modifikovaných dalšími faktory a je spojeno s řadou významných změn sociálních.⁵⁰

Stárnutí je vlastně cestou do stáří, které je přirozenou a v pořadí poslední etapou životní cesty. I tato etapa, stejně jako jiné vývojové etapy, má své specifické biologické znaky. Strukturální i funkční změny, ke kterým dochází při fyziologickém stárnutí, mají především represivní charakter, neopakují se.⁵¹

Sociální stáří, jak uvádí ve své práci Mühlpachr⁵², je období vymezené kombinací několika sociálních změn či splněním určitého kritéria - dosažení věku, v němž vzniká nárok na odchod do starobního důchodu. Sociální stáří je dáno změnou rolí, životního způsobu i ekonomického zajištění. Stáří je v tomto smyslu chápáno jako sociální událost.

Jesenský⁵³ upozorňuje, že kalendářní, matriční, chronologický věk je limitním pro nejrůznější normy, např. pro vymezení důchodového věku. Ukazuje se, že matriční věk může, ale spíše nebude korespondovat s tzv. funkčním věkem. Tento představuje významnou kategorii, ale nebude u různých jedinců a z hlediska různých funkcí u téhož jedince stejný. Tím se do značné míry vysvětlují klasifikační rozdíly věku stáří u různých autorů.

Pokusy o určení biologického stáří, které by bylo výstižnější než kalendářní věk konkrétního člověka, se nezdařily a stanovení biologického stáří ani jeho dílčích variant

⁵⁰ Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 18 s. ISBN 80-210-3345-2.

⁵¹ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 29 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁵² Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 19 s. ISBN 80-210-3345-2.

⁵³ Srov.: JESENSKÝ, J. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2000, 279 s. ISBN 80-7184-823-9.

se nevyužívá. Stále tak chybí objektivizace zjevné skutečnosti, že lidé stejného kalendářního věku se významně liší mírou involučních změn a funkční zdatnosti.⁵⁴

Pro podrobnější vymezení pojmu stáří je třeba uvést další členění a terminologii seniorského věkového období:⁵⁵

- 60 - 74 let - rané stáří, starší věk; jednotlivec je označován jako starší člověk, z hlediska gerontagogiky hovoříme o mladých seniorech
- 75 - 89 let - vlastní stáří, jednotlivec je označován jako starý člověk, v gerontagogice pak starý senior
- 90 a více let - dlouhověkost; hovoříme o velmi starých seniorech.

Z hlediska zaměření diplomové práce lze konstatovat, že senior se může zúčastnit edukace v kterémkoliv období stáří. Záleží pouze na jeho aktivním přístupu k životu a svobodné volbě.

2.2 Označení člověka v období stáří

Dle Petřkové a Čornaničové⁵⁶ se začal pojem „senior“ používat ve vzdělávací praxi především proto, že je významově neutrální.

Obsahové vymezení pojmu "senior" je v zásadě dvojího druhu. Užívá se v návaznosti na národní důchodové systémy k označení osob, které jsou ve věku stanovené věkové hranice odchodu do starobního důchodu a stáří, jak bylo uvedeno v předchozí subkapitole. Nebo podle definice OSN, která uznává ve svých materiálech věkovou hranici 65 let jako hranici stáří. Někdy se senioři ještě podle životních sil a aktivit rozdělují na seniory třetího věku (aktivní a nezávislí) a seniory čtvrtého věku (závislí).⁵⁷

„Pro seniorské věkové období se také často používá termín „postproduktivní věk“, který byl přejat z ekonomické literatury. Z gerontagogického hlediska je však jeho používání považováno za neadekvátní. V novější sociologické literatuře se např. u Rabušice setkáváme s termínem ekonomicky postaktivní věk.“⁵⁸

Jako společný název pro životní období po 60. roku věku člověka se vžilo také spojení „třetí věk“ (např. univerzita třetího věku aj.). Tento termín vychází ze zjednodušeného členění lidského života na tři základní životní etapy, totiž dětství a mládí,

⁵⁴ Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 19 s. ISBN 80-210-3345-2.

⁵⁵ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 27 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁵⁶ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 27 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁵⁷ Srov.: *Návrh základních principů Národního programu přípravy na stárnutí populace na období let 2003 – 2007* [online], poslední aktualizace 26.1.2009, dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/1072>

⁵⁸ PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 27 s. ISBN 80-244-0879-1.

dospělost a stáří. Termín se rozšířil a ujal také proto, že je eufemistickým označením starých lidí a stáří.⁵⁹ „Třetí věk představuje období, v němž se člověk ocitá v nové situaci způsobené ukončením profesní aktivity a odchodem do starobního důchodu.“⁶⁰

V diplomové práci je pod pojmem senior chápána osoba, jež je věku nad 60 let a zároveň v poproduktivním věku, tedy ve starobním důchodu. Tak to bude chápáno i pro praktickou část práce. Označení období v textu jako je třetí věk, postproduktivní věk, starší věk či postaktivní věk pak je chápán ve smyslu vymezení seniora. Pro zjednodušení bude v dalším textu používán pro označení osoby především pojem senior a pro označení období třetí věk.

2.3 Proměny kvality života a podpora aktivit ve třetím věku

Individuální tempo stárnutí vede dle Bočkové⁶¹ i k větší diferenciaci kvality života v třetím věku. Kromě takových diferenciacních znaků jako věk, zdravotní stav a s ním související fyzická a psychická výkonnost se do posuzování kvality života promítají další faktory jako je pohlaví, rodinná situace, životní či vzdělanostní úroveň, získaný socioprofesní status atd. Subjektivní prožívání kvality života ovlivňují i životní aspirace jedince, hodnotové orientace, a zejména hodnoty spojené s kultivací osobnosti.

Všechny vyjmenované znaky samozřejmě značně ovlivňují přístup seniora k jeho aktivitám i komplexní schopnosti kompetence vnímat okolní svět ve všech jeho složitostech.⁶² Ale i starší člověk si potřebuje udržet určitou kvalitu života, na kterou má nárok.⁶³ Obecně lze společně s Petřkovou a Čornaničovou konstatovat, že „i ve starším věku je nejdůležitějším kritériem kvality života různorodost potřeb a možnost jejich uspokojování, ať už jde o potřeby základní nebo vyšší, k nimž bezesporu patří potřeby edukační.“⁶⁴

Lze souhlasit s Dessaintovou⁶⁵, že senioři mají obecně ve smyslu stárnutí větší potíže se něco nového naučit, uspořádat své vědomosti, aby si je uměli lépe osvojit, soustředit pozornost na to, co je důležité a komplexní a vybírat si, co stojí za

⁵⁹ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 27 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁶⁰ BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 38 s. ISBN 80-244-0441-9.

⁶¹ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1994, 25 s. ISBN 80-7067-358-3.

⁶² Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 33 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁶³ Srov.: SLOWIK, J. *Speciální pedagogika*. Dotisk 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 153 s. ISBN 978-80-247-1733-3.

⁶⁴ PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 9 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁶⁵ Srov.: DESSAINTOVÁ, M.P. *Nezačínajte stárnout*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 125 s. ISBN 80-7178-255-6.

zapamatování. Stejně tak jim dělá potíže manipulovat s informacemi v pracovní paměti, když musí upřít pozornost na dvě či více činností zároveň.

Při edukaci seniorů je proto nutné myslet na to, že přestože se paměť a intelektuální schopnosti v pokročilejším věku mění, je možné těmto změnám se postupně přizpůsobovat, udržet neporušenou inteligenci a „fungovat“ normálně až do vysokého věku.⁶⁶ Například trénováním paměti, jak uvádí i Křivohlavý⁶⁷, se dnes zabývá řada organizací. U nás existuje Česká společnost pro trénování paměti a mozkový jogging, která sdružuje odborné cvičitele – trenéry paměti. Jejich činnost se nejčastěji zaměřuje právě na trénování paměti seniorů.

Přibývajícím věkem poznamenává celou nervovou soustavu. Nejhůře odolávají stárnutí rozumové operace, zejména logické uvažování, dedukce, schopnost používat nové strategie či provádět činnosti v prostoru. Někteří senioři mají větší potíže s porozuměním souvětí a abstraktních nebo neobvyklých vět. Naopak docela dobře vzdoruje procesu stárnutí schopnost počítat z hlavy a chápat myšlenky. Jak člověk stárne, své jednání více promýšlí a lépe rozvrhuje své síly, aby činnost s jistotou dokončil.⁶⁸

Beneš⁶⁹ dále uvádí, že senioři mají mnohdy zkušenosti překonaných krizí a znají strategie řešení problémů z životních zklamání. Mají tedy specifické kompetence, potenciály a schopnosti, něco jako moudrost staří. Ale stejně jako u všech ostatních schopností a znalostí platí, když se nevyužívají, vede to k jejich retardaci. Vzdělávací nabídka zde může pomoci je udržet a nebo je možností aktivně je využívat třeba v sociálním životě, jako experty a poradce ve spolkovém a klubovém životě.

Lze souhlasit se Slowikem⁷⁰, že u seniorů je vhodné podporovat jejich samostatnost a nezávislost v běžných životních aktivitách, nabízet jim příležitosti k osobnostnímu rozvoji a podporovat možnost co nejdéle si udržet stávající schopnosti.

V duchu výzev světových organizací a jejich programů je reálné usilovat o to, aby byl přidáván život létům, nikoliv léta životu. A prodloužení aktivního období života vyžaduje nabídku smysluplných aktivit.⁷¹

Medicínsko-léčebné, sociálně - podpůrné a edukační aktivity by se měly přirozeně spojovat při podpoře kvality života seniora. Institucionalizovaná a individualizovaná edukace seniorů se stává výsostnou oblastí, prostorem i prostředkem podpory kvality

⁶⁶ Srov.: DESSAINTOVÁ, M.P. *Nezačínajte stárnout*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 119 s. ISBN 80-7178-255-6.

⁶⁷ Srov.: KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 121 s. ISBN 80-7178-551-2.

⁶⁸ Srov.: DESSAINTOVÁ, M.P. *Nezačínajte stárnout*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 24 – 26 s. ISBN 80-7178-255-6.

⁶⁹ Srov.: BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 90 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

⁷⁰ Srov.: SLOWIK, J. *Speciální pedagogika*. Dotisk 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 155 s. ISBN 978-80-247-1733-3.

⁷¹ Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 16 s. ISBN 80-210-3345-2.

života v tom nejpodstatnějším – v naplňování individuálních kultivačních potřeb života seniora.⁷² Kvalita života je v současné době definována jako určitý koncept toho, co člověku přináší pocit pohody a spokojenosti se životem, přičemž poznatky mohou být využitelné i v edukaci seniorů, kdy mohou představovat inspirativní moderní teoreticko-metodologický koncept.⁷³

Za zmínku stojí koncept úspěšného stárnutí, který vznikl v USA. Zdůrazňuje, že dominantní pozornost nemá být věnována zvyšování kapacit pro zvládání přibývajících nesoběstačných osob, ale zlepšování zdravotního a funkčního stavu seniorů s maximální prevencí vzniku závislosti. Oddálení nemocnosti, ani její komprese nemohou zabránit nárůstu spotřeby dlouhodobé zdravotně sociální péče v souvislosti s absolutním přibýváním seniorů ve společnosti. Mohou však tento nárůst významně redukovat a především mohou uchránit kvalitu života a soběstačnost velkého počtu seniorů.⁷⁴

Psychologická teorie aktivního stárnutí předpokládá, že ve třetím věku jsou v podstatě zachovány potřeby středního dospělého věku. Především potřeba být nadále aktivní a mít pocit užitečnosti.⁷⁵ Úskalí však dle Mühlpachra⁷⁶ spočívá v tom, že odchod do důchodu a s ním související úbytek sociálních kontaktů znamená právě omezení aktivity a sníženou možnost komunikace. Ukončením pracovní činnosti ztrácí jedinec nejen svou profesní roli, ale i svou funkční identitu. Má roli, která má charakter ne-role, což často demoralizuje a snižuje vlastní hodnotu.

Ke všem výše uvedeným změnám v kvalitě života seniorů by mělo být přihlíženo při plánování, tvorbě a realizaci edukačních akcí pro seniory.

Vzdělávání seniorů, by mělo být dle Bočkové⁷⁷ zaměřeno nejen na získávání nových poznatků, ale především soustřeďující se na rozvoj osobnosti člověka, na kultivaci osobnosti a na podporu adaptace člověka na měnící se podmínky. Dle Mühlpachra⁷⁸ pak vzdělávací aktivity ve třetím věku přispívají k pocitu důstojnosti a životního uspokojení, k začlenění do společnosti i k fyzickému a duševnímu zdraví. Vzdělávání seniorů se tak stává nutnou podmínkou pochopení života ve stále se

⁷² Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 49 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁷³ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 40 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁷⁴ Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 34 s. ISBN 80-210-3345-2.

⁷⁵ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1994, 25 s. ISBN 80-7067-358-3.

⁷⁶ Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 138 s. ISBN 80-210-3345-2.

⁷⁷ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 39 s. ISBN 80-244-0441-9.

⁷⁸ Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 138 s. ISBN 80-210-3345-2.

měnicím světě. Prostřednictvím nových informací poskytuje seniorům možnost volby jak uspořádat svůj vlastní život, jak být psychicky vyrovnanější a spokojenější.

V následující subkapitole budou vymezeny cíle edukace seniorů, jejich funkce a význam.

2.4 Edukace seniorů

Z hlediska zaměření na cílové skupiny rozlišuje ve své práci Petřková a Čornaničová⁷⁹ preseniorskou edukaci, která je zaměřena především na přípravu na stárnutí jako prevenci rizik adaptačního selhání po vstupu do důchodu, a vlastní seniorskou edukaci. Ta představuje hlavní oblast zájmu v oblasti teorie i praxe. Z nabídky problémových okruhů lze uvést otázky gerontagogické podpory, pochopení osobního významu stárnutí či pomoc porozumění hodnotám spojeným se stářím.

Edukace ve třetím věku naplňuje edukační potřeby seniorů převážně podle jejich osobních zájmů. Edukace by měla vytvářet podmínky jednak pro udržení funkčně gramotnostních dovedností nebo třeba pro získání základů počítačové gramotnosti.⁸⁰

K seniorské edukaci se bude vracet praktická část práce, kde bude vymezeno, jaké jsou poskytovány vzdělávací příležitosti pro seniory ve městě Jeseník.

Edukace seniorů má své úkoly a zaměření a to jak v rovině obecné společenské, tak individuální. Ve vztahu k jednotlivcům seniorům může podpořit úspěšný přechod a adaptaci na změněný způsob života ve stáří a zlepšit orientaci v nové životní situaci. V individuálních projevech to znamená oddálit stárnutí, získat nadhled a uchovat si schopnost samostatně se rozhodovat. Ve vztahu ke společnosti reprezentuje jednu z možností společenské podpory života ve stáří.⁸¹

Co je tedy cílem a smyslem edukace seniorů? Petřková a Čornaničová⁸² uvádí zejména:

1. kultivace života a jeho obohacování,
2. pochopení vývojových úkolů seniorského věku a usnadnění adaptace na změněný způsob života,
3. udržování tělesné a duševní aktivity,
4. pomoc při orientaci v dnešním rychle se měnícím světě.

⁷⁹ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 24 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁸⁰ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 52 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁸¹ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 52 – 53 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁸² Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 64 s. ISBN 80-244-0879-1.

Edukace seniorů má funkce členěné podle:⁸³

- primárního cíle výchovy a vzdělávání a
- specifického zaměření.

Podle primárního cíle na rozvoj některé z osobnostním stránek seniora lze funkce rozdělit na edukaci:

- vzdělávací – zaměřenou na získávání poznatků a informací,
- kulturně kultivační – zaměřenou na neustálé rozvíjení osobnosti člověka a
- sociálně psychologickou – zaměřenou na udržení přiměřené kvality života seniora.

Podle specifického zaměření edukace ve třetím věku plní dle Bočkové⁸⁴ funkci:

- preventivní – zabezpečují ji vzdělávací aktivity prováděné v určitém předstihu a pozitivně ovlivňující průběh stárnutí a kvalitu života ve stáří,
- anticipační – kdy vzdělávání přispívá k pozitivní připravenosti na změny v životním stylu, k nimž dochází zvláště v souvislosti s odchodem do důchodu,
- rehabilitační – tato funkce vzdělávání je spjata především s obnovováním a udržováním fyzických a duševních sil seniorů,
- stimulační – přispívá k rozvoji zájmů, potřeb a schopností seniorů, podporuje jejich aktivitu a kultivuje jejich využívání volného času.

Petřková a Čornaničová⁸⁵ ještě doplňují funkci:

- adaptační – značí rovnováhu mezi organismem člověka a prostředím, v němž žije,
- komunikační – spočívající v aktivní komunikaci s okolím a společností,
- kompenzační – nahrazující případný úbytek sociálních kontaktů a ztrátu profesní role, a také dřívější nedostatek možností studovat,
- aktivizační – tzn. začlenění do společnosti, důstojnost a životní spokojenost,
- relaxační – kultivované trávení volného času a
- mezigenerační porozumění – prevenci napětí mezi generacemi.

Za nejvýznamnější funkci považuje Mühlpachr⁸⁶ posilovací, která přispívá k rozvoji zájmů, potřeb a schopností lidí v třetím věku, k podpoře jejich aktivity, ke kultivaci jejich

⁸³ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 64 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁸⁴ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 41 s. ISBN 80-244-0441-9.

⁸⁵ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 64 – 65 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁸⁶ Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 138 s. ISBN 80-210-3345-2.

zájmů a potřeb. Podle charakteru působení se tato funkce označuje podle jiných autorů např. jako stimulační, příp. kultivační.

Je také velmi důležité, zda jsou senioři k edukaci motivováni a vzdělávacích aktivit se zúčastní. Bedrnová a Nový ve své práci uvádí, že „motivací člověka rozumíme soubor činitelů představujících vnitřní hnací síly jeho činnosti, které usměrňují jeho jednání a prožívání. Jsou to dynamické tendence osobnosti člověka.“⁸⁷ A dále, že motiv představuje vnitřní impuls, vnitřní pohnutku jednání člověka. Stimul představuje vnější pobídku, který má u člověka určitý motiv podnítit nebo utlumit.⁸⁸ Ovšem motivace, tedy souhrn vnějších a vnitřních faktorů, které aktivují, zaměřují a řídí jednání a prožívání účastníka, je pro mnohé andragogy hlavním problémem.⁸⁹

Motivace dalšího vzdělávání seniorů záleží, jak rozebírá ve své práci Beneš⁹⁰, i na dosaženém vzdělání seniora a jeho druhu, či dřívější účasti na dalším vzdělávání. A na dříve rozvinutých zájmech zabývat se různými oblastmi vědění, na účasti na kulturním životě, sociální aktivitě v rodině i vně rodiny, politické angažovanosti, či snaze prosadit zájmy seniorů. Vzdělávání může být také hobby, zájem o poznání. Často je motivem touha po sociálních kontaktech, očekávání okolí, ale i snaha najít smysl života ve vědomí vlastní konečnosti, zvládnání tělesných, psychických a sociálních změn, udržování vlastních sil.

Motivaci seniorů by mohl podpořit nabízený obsah edukačních aktivit. Jaký by tedy měl být obecně obsah edukace seniorů?

Obsah (učební látka) má odpovídat dle Petřkové a Čornaničové⁹¹ edukačním záměrům a respektovat potřeby starších lidí. Senioři dávají přednost těm obsahovým zaměřením, které odpovídají jejich zájmům, nebo těm, které se shodují s jejich studijními, tvořivými a jinými zájmy.

Obsah vzdělávání seniorů lze shrnout do požadavků, které vyplývají z výše uvedených cílů, smyslu edukace a funkcí. Měl by tedy:⁹²

- přihlížet k potřebám a zájmům seniorů,
- mít modelové příklady k usnadnění porozumění poznatků, a být

⁸⁷ BEDRNOVÁ, E. NOVÝ, I. *Psychologie a sociologie v řízení firmy*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1994, 183 s. ISBN 80-7175-010-7.

⁸⁸ Srov.: BEDRNOVÁ, E. NOVÝ, I. *Psychologie a sociologie v řízení firmy*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1994, 211 s. ISBN 80-7175-010-7.

⁸⁹ Srov.: BENEŠ, M. *Andragogika*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 82 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

⁹⁰ Srov.: BENEŠ, M. *Andragogika*, 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 90 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

⁹¹ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 65 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁹² Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 66 s. ISBN 80-244-0879-1.

- orientovaný na učební činnosti, které doprovázejí vnímání, pochopení a zapamatování,
- strukturovaný, učební části uspořádat do smysluplných celků,
- v souladu se současným stavem vědeckého poznání. A další shrnující doporučení ke zpřístupnění obsahu edukace seniorů je:
- respektování psychofyzických změn doprovázejících stárnutí,
- pomoc edukačních programů při řešení osobních a existenciálních problémů,
- vytváření příležitostí k participaci seniorů,
- poskytování poznatků, informací i emoční podpory a prostoru pro komunikaci a
- podpora snahy účastníků vést nezávislý a kreativní život.

Vzdělávací intervence i situace by navíc neměly být dle názoru Jesenského⁹³ poznamenané nepřiměřeně vysokými požadavky a stresy. Navozované výchovně vzdělávací situace by měly přiměřeně stupňovat a střídat zátěž a uvolnění, navozovat atmosféru pozitivního ladění a přesvědčení o splnitelnosti postavených úkolů.

Mühlpachr⁹⁴ uvádí, že význam vzdělávacích akcí tkví v naznačování nové životní perspektivy seniorům. Vzdělávání jim kromě informací a vědění nabízí životní orientaci na rozvoj a osobní růst v etapě života, která byla dříve považována za deficitní. Přehodnocení názorů na úlohu seniorů v současné společnosti dokumentuje názorně i Charta práv a svobod starších lidí. Vypracovaly ji Univerzita v Lovani a Centrum celoživotního vzdělávání na Svobodné univerzitě v Bruselu. Je v ní zdůrazněno, že generace seniorů není na odpočinku. Spolu s druhými a pro druhé se učí, objevuje, inovuje tak, aby nepředstavovala jenom objekt pro pomoc, ale také zdroje, které lze rozvinout ve službě druhým.

V České republice byl v souvislosti s institucionálním vzděláváním seniorů vydán vládní dokument, čemuž se více bude věnovat třetí kapitola.

„Z výše uvedeného vyplývá, že rozvíjení edukace seniorů vyžaduje široce koncipovanou podporu společnosti. Cílem je mobilizovat odbornou komunitu i veřejnost k vytváření strategických programů a výzkumných i společenských aktivit zaměřených na všechny generace, i programů a aktivit, které jsou specializované na seniorskou populaci.“⁹⁵

⁹³ Srov.: JESENSKÝ, J. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2000, 167 – 168 s. ISBN 80-7184-823-9.

⁹⁴ Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 130 s. ISBN 80-210-3345-2.

⁹⁵ PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 12 s. ISBN 80-244-0879-1.

3. INSTITUCIONÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

Protože se práce zabývá záměrným vzděláváním seniorů, následující kapitola je zaměřena na institucionální vzdělávání seniorů v České republice. Bude přiblížen Národní program přípravy na stárnutí a z něj vyplývající podpora aktivního stárnutí v podobě programových opatření a cílů, který reaguje na demografický vývoj společnosti. Dále budou specifikovány formy institucionálního vzdělávání seniorů. Konec kapitoly bude zaměřen na školu, jako možného poskytovatele vzdělávacích služeb.

3.1 Národní program přípravy na stárnutí

Nutnost umožnit další vzdělávání osobám třetího věku v kontextu stárnoucí společnosti si je dobře vědoma i vláda České republiky. Usnesením vlády č. 1181 ze dne 14.11.2001 byl vydán Návrh základních principů Národní program přípravy na stárnutí populace v České republice, který obsahuje deset základních principů péče o seniory.⁹⁶ Na základě Návrhu je současně době vydán Program MPSV - Kvalita života ve stáří, Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012, který navazuje na Národní program přípravy na stárnutí na období let 2003 až 2007 a na zkušenosti s jeho realizací, který byl schválen usnesením vlády ČR č. 485 již 15. května roku 2002.

Návrh Národního programu přípravy na stárnutí vychází z „Mezinárodního akčního plánu pro problematiku stárnutí“ (Vídeň 1982), „Zásad OSN pro seniory“ (1991). Je v souladu se závěry II.světového shromáždění OSN o stárnutí v Madridu (8.-12.4. 2002) a přijatého „Mezinárodního plánu stárnutí 2002“.⁹⁷

Starší Program MPSV pojmenovává mimo jiné konkrétní opatření pro oblast vzdělávání ve třetím věku, v nichž zdůrazňuje, že je nutné vytvářet prostředí a projekty umožňující seniorům vyrovnat se s novými poznatky a informačními technologiemi, které mohou vést k udržení a rozvíjení jejich schopností, přispět ke zvládnutí nároků moderní společnosti a naplnit jejich zájmy a potřeby.⁹⁸

V kontextu diplomové práce je z dokumentu podstatné, co je cílem vzdělávání seniorů a jak je státem vzdělávání seniorů podporováno.

Cílem dokumentu je podpora rozvoje společnosti pro lidi všech věkových skupin tak, aby lidé mohli stárnout důstojně, v bezpečí a mohli se i nadále podílet na životě

⁹⁶ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 16 s. ISBN 80-244-0879-1.

⁹⁷ Srov.: *Národní program přípravy na stárnutí na období let 2003 až 2007*. [online], poslední aktualizace 6.12.2009, dostupné z [www: http://www.mpsv.cz/cs/2869](http://www.mpsv.cz/cs/2869)

⁹⁸ Srov.: RABUŠICOVÁ, M, RABUŠIC, L. *Učíme se po celý život?* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 284 s. ISBN 978-80-210-4779-2.

společnosti jako plnoprávní občané.⁹⁹ Vzdělání je stanoveno jako jedna z podmínek pro aktivní a plodný život. Možnost celoživotního vzdělávání je proto nezbytným předpokladem pro udržení znalostí a schopností seniorů. Podporuje duševní pohodu, posiluje nezávislost. Může přispět ke snížení marginalizace, osamění, generační intolerance a zlepšit příležitosti k začlenění do společenského dění. Vzdělávání celkově přispívá k humanizaci a k sociální integraci.¹⁰⁰

Současný dokument schválený usnesením vlády č. 8 dne 9. ledna 2008 stanovuje priority a opatření opět na dalších pět let. „V roce 2012 bude vyhodnocen a revidován. Stanovené základní prioritní směry by však měly mít dlouhodobější platnost.“¹⁰¹

Program vychází z předpokladu, že ke zvýšení kvality života ve stáří a úspěšnému řešení výzev spojených s demografickým stárnutím je nezbytné zaměřit se na strategické oblasti a priority, přičemž stanovené cíle:

- aktivní stárnutí,
- prostředí a komunita vstřícná ke stáří,
- zlepšení zdraví a zdravotní péče ve stáří,
- podpora rodiny a pečovatелů a
- podpora participace na životě společnosti a ochrana lidských práv, je žádoucí prosazovat horizontálně napříč sektory a na všech úrovních veřejné správy.¹⁰²

Z vyplývajících opatření není bez zajímavosti v kontextu diplomové práce opatření 4.O., vztahující ke k aktivnímu stárnutí, které vyzývá k podpoře vzdělávání v síti škol a to i prostřednictvím systémových projektů Evropského sociálního fondu a zakládání center celoživotního učení.¹⁰³

Dalším je opatření 6. N., podporující edukační aktivity zaměřené na prevenci chronických nemocí a podporu zdraví (např. prostřednictvím zvýšení pohybových aktivit a zdravé výživy), které se vztahuje k oblasti zdraví a zdravého stárnutí.¹⁰⁴

Podpora rozvoje univerzit třetího věku a dalších vzdělávacích aktivit pro seniory je zakotvena v opatření 8. D., které se vztahuje k participaci a ochraně lidských práv. Jedná se především o podporu vzdělávacích aktivit na místní úrovni, včetně aktivit zaměřených

⁹⁹ Srov.: *Národní program přípravy na stárnutí na období let 2003 až 2007*. [online], poslední aktualizace 6.12.2009, dostupné z [www: http://www.mpsv.cz/cs/2869](http://www.mpsv.cz/cs/2869)

¹⁰⁰ Srov.: *Národní program přípravy na stárnutí na období let 2003 až 2007*. [online], poslední aktualizace 6.12.2009, dostupné z [www: http://www.mpsv.cz/cs/2869](http://www.mpsv.cz/cs/2869)

¹⁰¹ *Kvalita života ve stáří. Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 – 2012*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2008, 11 s. ISBN 978- 80- 86878- 65-2.

¹⁰² Srov.: *Kvalita života ve stáří. Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 – 2012*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2008, 21 s. ISBN 978- 80- 86878- 65-2.

¹⁰³ Srov.: *Kvalita života ve stáří. Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 – 2012*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2008, 28 s. ISBN 978- 80- 86878- 65-2.

¹⁰⁴ Srov.: *Kvalita života ve stáří. Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 – 2012*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2008, 41 s. ISBN 978- 80- 86878- 65-2.

na zvládání informačních a komunikačních technologií. Dále je zde zahrnuta i potřebná podpora dostupnosti informací o vzdělávacích aktivitách pro seniory.¹⁰⁵

Významným zdrojem aktivního života v rámci cíle participace a lidských práv jsou uvedeny vzdělávací, zájmové a volnočasové aktivity. Vzdělávání zvyšuje adaptabilitu a přispívá ke zvládání sociálních a společenských změn, včetně zavádění moderních komunikačních a informačních technologií. Vzdělávání nabízí možnost orientace na nové perspektivy a hodnoty a zabraňuje sociálnímu vyloučení. V kontextu přibývajících počtu seniorů a zároveň rychlého rozvoje informačních a komunikačních technologií je důležité zajištění přístupu k využívání.¹⁰⁶

Za plnění Programu jsou odpovědné vláda České republiky a příslušné spolupracující resorty. Stanovené cíle Programu jsou dlouhodobé a jejich naplnění vyžaduje spolupráci také nestátních neziskových organizací, církví, odborné veřejnosti, výzkumných a vzdělávacích institucí, sociálních partnerů a dalších institucí společnosti.¹⁰⁷

Faktem zůstává, že „politická podpora vzdělávání dospělých a vytvoření patřičných struktur a programů pro jeho realizaci je podmínkou sice nutnou, nikoliv však postačující. Tou je připravenost a vůle dospělé populace na těchto programech participovat. Pokud je tato vůle nízká, bude nízká i míra zapojení.“¹⁰⁸

V další části kapitoly budou přiblíženy formy vzdělávání seniorů a instituce, které mohou vzdělávací příležitosti seniorům poskytovat. Pravděpodobně ne všechny instituce lze nalézt v každé obci. Které instituce vyvíjí aktivity ve městě Jeseník a jaké vzdělávací akce organizují, bude zjištěno v praktické části práce.

3.2 Formy vzdělávání seniorů

Občané ve třetím věku jsou sociální skupinou, k jejímž znakům patří homogenizace i diferencovanost. Za homogenizovanou se považuje tato skupina proto, že většina jejích členů je vyvázána z pracovního procesu. Diferencovanost této skupiny je dána např. dosaženou úrovní vzdělání, původní profesí, sociálním zařazením v mikroklimatu rodiny, finančními možnostmi i osobními celoživotními zkušenostmi. Připočte-li se ke zmíněné

¹⁰⁵ Srov.: *Kvalita života ve stáří. Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 – 2012*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2008, 50 s. ISBN 978- 80- 86878- 65-2.

¹⁰⁶ Srov.: *Kvalita života ve stáří. Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 – 2012*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2008, 47 s. ISBN 978- 80- 86878- 65-2.

¹⁰⁷ Srov.: *Kvalita života ve stáří. Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 – 2012*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2008, 53 s. ISBN 978- 80- 86878- 65-2.

¹⁰⁸ RABUŠICOVÁ, M, RABUŠIC, L. *Učíme se po celý život?* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 30 s. ISBN 978-80-210-4779-2.

diferencovanosti velké rozptylové pole podmínek učení, pak pochopíme nezbytnost hledat pro skupinu seniorů rozmanité specifické vzdělávací formy různého charakteru.¹⁰⁹

Dle Mužíka¹¹⁰ je vzdělávací forma organizační rámec vzdělávání, který obsahuje rozmanité způsoby řízení a organizace vzdělávacího procesu. Z práce Bartáka¹¹¹ lze doplnit, že jde o souhrn organizačních opatření, jimiž jsou didaktické proměnné (např. cíle, metody, obsah, specifika účastníků apod.) uspořádány v čase, prostoru a vzhledem k zúčastněným systémům (živé systémy – např. účastníci, neživé – např. pomůcky).

Za základní formy vzdělávání lze považovat prezenční, distanční a kombinovanou formu výuky a vzdělávání. Volba formy vzdělávání by měla korespondovat s účelem a cílem vzdělávání, s jeho obsahem a také s časovými a fyzickými možnostmi jeho účastníků.¹¹² Jedna z forem řádného studia je prezenční studium, při které má být posluchač fyzicky přítomen při vyučovacím procesu.¹¹³

Skalková¹¹⁴ ještě navíc přidává didaktické formy: jednodenní školení, semináře, konference, studijní zájezdy, frontální (hromadné) vyučování, skupinové a kooperativní vyučování, individualizované a diferencované vyučování atd.

V České republice jsou rozšířeny vzdělávací formy pro seniory:¹¹⁵

- Univerzity třetího věku,
- Akademie třetího věku,
- Kluby aktivního stáří,
- Univerzity volného času, Školy zájmového vzdělávání a dle Špatenkové¹¹⁶ lze ještě doplnit:
- Seniorcentra a
- Kluby seniorů.

Mühlpachr¹¹⁷ ve své práci uvádí, že mezi nejběžnější formy vzdělávání jedinců třetího věku patří Univerzity třetího věku a Akademie třetího věku.

¹⁰⁹ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1994, 27 s. ISBN 80-7067-358-3.

¹¹⁰ Srov.: MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2004, s. 55, ISBN 80-7357-045-9.

¹¹¹ Srov.: BARTÁK, P. *Základní kniha lektora/trenéra*. 1. vyd. Praha: Votobia, 2003, s. 92. ISBN 80-7220-158-1.

¹¹² Srov.: TURECKIOVÁ, M. *Řízení a rozvoj lidí ve firmách*. 1. vydání. Praha: 2004, Grada Publishing, 103 s. ISBN 80-247-0405-6.

¹¹³ Srov.: PALÁN, Z. *Lidské zdroje. Výkladový slovník*. 1. vydání. Praha: Academia, 2002, s. 170. ISBN 80-200-0950-7.

¹¹⁴ Srov.: SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 1. vyd. Praha: ISV, 1999. 204 s. ISBN 80-85866-33-1.

¹¹⁵ Srov.: BARTOŇKOVÁ, H. *Teorie celoživotního vzdělávání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009, 78 – 79 s.

¹¹⁶ Srov.: ŠPATENKOVÁ, N. *Gerontagogické intervence*. [online], poslední aktualizace 3.2.2010, dostupné z [www: http://unifor.upol.cz/filozoficka/index.php?pageid=5002&id_dbound=1709](http://unifor.upol.cz/filozoficka/index.php?pageid=5002&id_dbound=1709)

¹¹⁷ Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 130 s. ISBN 80-210-3345-2.

Dle Bočkové¹¹⁸ mají zase poměrně dobrou tradici Akademie třetího věku a Kluby aktivního stáří, přičemž tyto formy uspokojují vzdělávací potřeby občanů ve třetím věku zejména v těch regionech, kde nejsou sídla vysokých škol. Akademie třetího věku jsou organizovány pod záštitou různých organizací např. Červeného kříže či institucí např. škol a vyznačují se přístupností výkladu a přizpůsobováním obsahu místním potřebám a individuálním zájmům seniorů.

Praktická část diplomové práce se bude věnovat vymezení poskytovaných vzdělávacích příležitostí v Jeseníku, kde budou jednotlivé výše uvedené vzdělávací formy pro seniory popsány v konkrétním provedení. Aby je bylo možné od sebe odlišit, budou krátce představeny podle obsahu vzdělávání.

Nejnáročnějším způsobem vzdělávání pro seniory jsou Univerzity třetího věku. Jedná se o oficiálně uznané instituce, které umožňují občanům třetího věku studium vysokoškolské úrovně v nejrůznějších oborech. U nás jsou postupně zaváděny podle možností příslušné vysoké školy (fakulty) a podle zájmů zúčastněných seniorů. V České republice se realizuje tento typ studia v rámci celoživotního vzdělávání.¹¹⁹ Jejich základní charakteristikou je, že poskytují seniorům vzdělávání na nejvyšší možné úrovni, čímž se liší od jiných forem osvětové a vzdělávací činnosti, byť také orientované na seniory. Účastníci mají obvykle statut mimořádných studentů dané vysoké školy.¹²⁰

„Pro akademie třetího věku jsou typické vzdělávací cykly jednosemestrální i vícesemestrální, ale také krátkodobé studijní programy. Vedle přednášek a diskusí se uplatňují i další aktivity, jako např. exkurze, pohybové turistické programy, práce v zájmových kroužcích, tematické vycházky.“¹²¹ Účast na studiu není podmíněna dosažením určité úrovně vzdělání. Vzdělávací programy jsou určeny lidem, kteří dosáhli věkové hranice nároku na starobní důchod nebo se jí přiblížili. Horní věkový limit pro zařazení do studia se obvykle neurčuje. Účastníci neskládají žádné zkoušky a potvrzení o absolvování studijního programu se vydává na základě prezenze.¹²²

¹¹⁸ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1994, 27 s. ISBN 80-7067-358-3.

¹¹⁹ Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 139 s. ISBN 80-210-3345-2.

¹²⁰ Srov.: MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 140 s. ISBN 80-210-3345-2.

¹²¹ BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 44 s. ISBN 80-244-0441-9.

¹²² Srov.: BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 44 s. ISBN 80-244-0441-9.

Obdobnou funkci jako akademie třetího věku plní Kluby aktivního stáří. Odlišují se však trvalejšími neformálními vztahy mezi účastníky, rozvíjením osobních zájmů seniorů a uspokojováním potřeby vzájemného kontaktu.¹²³

Další vzdělávací příležitosti nabízí Univerzita volného času, která představuje formu systematického zájmového studia pro všechny věkové kategorie. Neplatí zde žádná omezení pro vstup, přičemž dává šanci studovat všem, kteří nemají dostatek peněz, ale mají dostatek volného času. Příležitost ke vzdělávání zde dostávají nejen senioři.¹²⁴ Tato forma vzdělávání může podpořit mezigenerační dialog, avšak nemůže reflektovat specifika gerontagogických přístupů.¹²⁵

Seniorcentra představují místa, kde se scházejí senioři. Mohou fungovat pod hlavičkou občanského sdružení a nabízet bohaté spektrum programů. Jsou zde pořádány různé přednášky a odborné semináře a je umožňována a organizována klubová činnost.¹²⁶

Státní správou jsou většinou zřizovány Kluby seniorů. Představují institucionalizovaná kulturně-výchovná zařízení, která umožňují setkávání lidí podobného věku a zájmů, čímž přispívají k plnohodnotnému trávení jejich volného času. Vzdělávání má zpravidla zájmový a jednorázový charakter. Jedná se o přednášky, besedy, poznávací zájezdy, návštěvy divadel, výstav a podobně.¹²⁷

Jak shrnuje Špatenková,¹²⁸ na edukaci seniorů se mohou podílet různé instituce. Například školy, knihovny, domy dětí a mládeže. Edukace může probíhat i institucích zdravotní nebo sociální péče. Zde ovšem může být edukace až sekundární, sloužící spíše pro smysluplné vyplnění volného času seniorů.

Beneš¹²⁹ ve své práci rozlišuje organizační strukturu vzdělávání dospělých:

- podle možnosti přístupu (princiálně otevřené všem zájemcům nebo vyhrazené určitému okruhu účastníků),
- podléhající státní administrativě, nebo na ní nezávislé,

¹²³ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Celoživotní vzdělávání – výzva nebo povinnost?* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, 26 s. ISBN 80-244-0155-X.

¹²⁴ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Celoživotní vzdělávání – výzva nebo povinnost?* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, 26 s. ISBN 80-244-0155-X.

¹²⁵ Srov.: ŠPATENKOVÁ, N. *Gerontagogické intervence*. [online], poslední aktualizace 3.2.2010, dostupné z [www: http://unifor.upol.cz/filozoficka/index.php?pageid=5002&id_dbound=1709](http://unifor.upol.cz/filozoficka/index.php?pageid=5002&id_dbound=1709)

¹²⁶ Srov.: ŠPATENKOVÁ, N. *Gerontagogické intervence*. [online], poslední aktualizace 3.2.2010, dostupné z [www: http://unifor.upol.cz/filozoficka/index.php?pageid=5002&id_dbound=1709](http://unifor.upol.cz/filozoficka/index.php?pageid=5002&id_dbound=1709)

¹²⁷ Srov.: ŠPATENKOVÁ, N. *Gerontagogické intervence*. [online], poslední aktualizace 3.2.2010, dostupné z [www: http://unifor.upol.cz/filozoficka/index.php?pageid=5002&id_dbound=1709](http://unifor.upol.cz/filozoficka/index.php?pageid=5002&id_dbound=1709)

¹²⁸ Srov.: ŠPATENKOVÁ, N. *Gerontagogické intervence*. [online], poslední aktualizace 3.2.2010, dostupné z [www: http://unifor.upol.cz/filozoficka/index.php?pageid=5002&id_dbound=1709](http://unifor.upol.cz/filozoficka/index.php?pageid=5002&id_dbound=1709)

¹²⁹ Srov.: BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 64 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

- podle zájmů organizace (organizace komerční, s částečnými společenskými zájmy, např. církve, s veřejnými zájmy nebo sledující zájmy organizace, např. podniku, hnutí, občanské aktivity atd.),
- zřizovatel může být např. státní, veřejná, veřejně-právní, nezisková, privátní či komerční organizace,
- obsah vzdělávání se dá rozlišovat na všeobecné, odborné, zájmové, kulturní, občanské vzdělávání, rozvoj osobnosti.

Jednotlivé typy institucí pro edukaci seniorů sledují v obsahovém zaměření studijních programů několik základních linií:¹³⁰

1. medicínsko-gerontologická orientace (zaměřuje se na poznatky přispívající ke zdravému stárnutí, zdravé životosprávě a předcházení nemocem),
2. občansko-sociální vzdělávání (podporuje porozumění důchodců sociálním změnám v současnosti),
3. kultura, historie, literatura, umění, ekologie,
4. zájmové aktivity jako např. ošetřování květin v bytě, numismatika, heraldika,
5. „příprava na stáří“, která může představovat samostatný vzdělávací cyklus určený občanům blížícím se důchodovému věku,
6. cvičení, rekondiční cvičení a jóga pro seniory mohou tvořit samostatný vzdělávací cyklus zaměřený na pohyb.

Institucionalizovanou formou vzdělávání je v diplomové práci rozuměna organizace, která poskytuje určitou formu vzdělávání. Tím je myšlena vzdělávací příležitost uvedená v názvu práce. V rámci formy vzdělávání pro seniory je připravován různý vzdělávací program. Tím je v diplomové práci chápán projekt vzdělávací akce, což bude více rozvedeno ve čtvrté kapitole.

V praktické části práce bude provedena deskripce poskytovaných vzdělávacích příležitostí pro seniory v různých institucích pouze v rozsahu primárního vzdělávání. Sekundární edukace, sloužící pro smysluplné vyplnění volného času seniorů např. v domech s pečovatelskou službou nebudou v práci zachyceny.

Následující subkapitola se zaměří na školu, jako jednu z možných institucí, která by mohla zorganizovat seniorům vzdělávací program.

¹³⁰ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 44 s. ISBN 80-244-0441-9.

3.3 Poskytovatel vzdělávacích služeb - škola

Jedním z požadavků na moderní školy je dle Pola¹³¹ otevřenost vnějšímu prostředí. Školy jsou nuceny reagovat na mnoho různých podnětů i tlaků zvenčí a snažit se reflektovat zájmy řady skupin a jednotlivců. Vedle toho by také měly přicházet s vlastními náměty a iniciativou. Odborníci různých zemí shodně konstatují, že proměny posledních let ve vztazích škol a jejich vnějšího prostředí jsou mimo jiné charakteristické snížením míry ochrany škol. Zatímco donedávna byly školy svým vnějším prostředím chráněny a nemusely bojovat o vlastní existenci, nyní se již nemohou těšit existenčním zárukám a jsou podstatně zřetelněji než dříve nuceny samy bojovat de facto o přežití.

Postavení škol stejně jako očekávání školy se mění. Jednou z příčin jsou také proměny pohledu na vzdělání a učení. Do popředí se zcela jasně dostává koncept celoživotního učení. Přestože se k němu explicitní pozornost vzdělávacích systémů prakticky všech vyspělých zemí přesunula teprve poměrně nedávno, kořeny celé ideje lze úspěšně vztáhnout na příklad k některým představám Komenského či Aristotela o vzdělávání kdykoliv během života.¹³²

Akcent na celoživotní učení přináší podle Pola¹³³ před školu nové úkoly a mezi nimi je i příležitost využívat školní potenciál k vytváření a realizaci rozmanitých nabídek pro učení v rámci celoživotního vzdělávání různých dospělých ze širokého okolí školy (obce, mikroregionu apod.), to znamená i seniorů. „Škola se může stát přirozenějším prostředím, ve kterém se setkávají různé generace lidí s podobným zájmem – učit se. Přestane ovšem být výlučným prostorem pro děti a pedagogické odborníky – do jejího prostředí vstoupí různé skupiny dospělých.“¹³⁴

Změna takového rázu, jako je nastavení práce školy současně i směrem k řadě různých skupin dospělých, předpokládá diskuzi o tom, kam chce škola směřovat (vize školy), co má být hlavním účelem práce školy (mise školy) a jak právě uvedené formulovat do konkrétních a v jisté míře měřitelných kategorií (cíle školy). Půjde přitom velmi pravděpodobně o široce rozevřený pohled, který bude vnitřně strukturován do dvou hlavních proudů – práce s žáky a práce s dospělými učícími se.¹³⁵

¹³¹ Srov.: POL, M. *Škola v proměnách*. 1. vyd. Praha: Masarykova univerzita, 2007, 19 – 20 s. ISBN 978-80-210-4499-9.

¹³² Srov.: POL, M. *Škola v proměnách*. 1. vyd. Praha: Masarykova univerzita, 2007, 115 s. ISBN 978-80-210-4499-9.

¹³³ Srov.: POL, M. *Škola v proměnách*. 1. vyd. Praha: Masarykova univerzita, 2007, 115 – 116 s. ISBN 978-80-210-4499-9.

¹³⁴ POL, M. *Škola v proměnách*. 1. vyd. Praha: Masarykova univerzita, 2007, 122 s. ISBN 978-80-210-4499-9.

¹³⁵ Srov.: POL, M. *Škola v proměnách*. 1. vyd. Praha: Masarykova univerzita, 2007, 118 s. ISBN 978-80-210-4499-9.

Škola obohacená o dimenzi celoživotního učení v naznačeném směru bude pravděpodobně znamenat řadu nových výzev i pro učitele. Pro některé se může stát příležitostí k přemýšlení o tom, co mohou dospělým lidem nabídnout z „vlastních zdrojů“, jak skloubit dvojí pedagogickou agendu (práci s žáky i s dospělými), případně k čemu přiklonit pozornost.¹³⁶

Pro vedení školy to znamená, že na potenciál učitelů bude muset nově nahlížet a lépe vyvažovat jeho využívání, ale také se poohlížet po externích spolupracovnících, kteří by svým specifickým odborným zaměřením pomohli naplňovat obohacené cíle školy: např. lektorech specifických kurzů, marketingovém či projektovém pracovníkovi, dobrém ekonomovi, supervizorovi apod.¹³⁷

Edukační aktivity v oblasti gerontagogického působení jsou realizovány především poradci a animátory, vzdělavateli, dalšími profesionály (např. sociálními pracovníky) a odbornými pracovníky (např. odbornými referenty). Vzdělavatel seniorů velmi často plní roli motivátora, facilitátora a poradce.¹³⁸ Důležitou kategorií, jak uvádí Bočková¹³⁹, jsou i realizátoři vzdělávacího procesu, mezi něž řadíme organizační pracovníky, kteří připravují a zajišťují vlastní průběh vzdělávání.

Obecný model požadavků, kladený na vzdělavatele zahrnuje:¹⁴⁰

- odbornost,
- andragogické dovednosti,
- osobní vlastnosti vzdělavatele dospělých, jako je např. smysl pro odpovědnost, tvořivá iniciativa a činorodost, duševní vyrovnanost a sebeovládání,
- a komunikativní dovednosti.

Na předložené informace o poskytovateli vzdělávacích akcí pro seniory navazuje kapitola pojednávající o projektování vzdělávací akce.

¹³⁶ Srov.: POL, M. *Škola v proměnách*. 1. vyd. Praha: Masarykova univerzita, 2007, 120 s. ISBN 978-80-210-4499-9.

¹³⁷ Srov.: POL, M. *Škola v proměnách*. 1. vyd. Praha: Masarykova univerzita, 2007, 121 s. ISBN 978-80-210-4499-9.

¹³⁸ Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 72 s. ISBN 80-244-0879-1.

¹³⁹ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Celoživotní vzdělávání – výzva nebo povinnost?* (studijní text I. část) 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, 18 s. ISBN 80-244-0155-X.

¹⁴⁰ Srov.: BOČKOVÁ, V. *Celoživotní vzdělávání – výzva nebo povinnost?* (studijní text I. část) 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, 18 s. ISBN 80-244-0155-X.

4. PROJEKTOVÁNÍ VZDĚLÁVACÍ AKCE

Jak uvádějí Rabušicová a Rabušic¹⁴¹, je zavádění vzdělávacích programů pro seniory, jež by rozvíjely kompetence umožňující občanské aktivity v komunitě, znalosti a dovednosti nutné pro péči o sebe či své blízké nebo prostě učily aktivitám umožňujícím užívat radostí života v seniorském věku, naléhavým tématem dne.

S cílem podpořit vzdělávání seniorů budou v praktické části práce vytvořeny projekty vzdělávacích akcí, proto se následující kapitola zaměřuje na terminologii a problematiku projektování vzdělávací akce. Nejprve bude vymezen pojem kurikulum a určeno pojetí, na které bude dál práce zaměřena. Dále budou popsány kroky projektu vzdělávací akce, které budou obsahem projektů v praktické části.

4.1 Kurikulum jako vzdělávací projekt

Kurikulum je chápáno jako jev širokého dosahu, proto nepřekvapuje nejednotnost jeho definic. Jesenský¹⁴² ve své práci popisuje, že jde o termín, který se v mimoanglosaské pedagogice a zvláště pak v národních pedagogikách postavených na hluboké domácí tradici např. v Německu, ale i v české pedagogice vžívá jenom velmi pomalu. Kurikulum obsahuje, ale současně přesahuje problematiku učebních plánů, učebních osnov a učiva, které se pojmu kurikulum přibližují. Vztahuje se ke vzdělávacím soustavám – projektům, k obsahu, cílům a úkolům, ale i k průběhu a hodnocení vzdělávání.

Ve výkladovém slovníku se nalezne pod pojmem kurikulum vysvětlení, že jde o souhrnnou informaci o vzdělávacích záměrech, vypovídající komplexně o vyučování nebo vzdělávacím procesu a jeho důležitých bodech, realizaci a výsledcích. Překračuje tak rámec učebních osnov a učebního plánu. Součástí kurikula jsou informace o učebních cílech, obsahu a organizaci učiva, vyučovacích a studijních metodách a prostředcích, způsobu kontroly a hodnocení.¹⁴³

Kurikulum je prostředkem k realizaci andragogických cílů ve vzdělávacích institucích.¹⁴⁴

Podle Walterové¹⁴⁵ kurikulum shrnuje všechny informace o vzdělávacích záměrech ve vzdělávacím procesu. Zahrnuje tedy komplex problémů vztahujících se k řešení

¹⁴¹ Srov.: RABUŠICOVÁ, M., RABUŠIC, L. *Učíme se po celý život?* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 285 s. ISBN 978-80-210-4779-2.

¹⁴² Srov.: JESENSKÝ, J. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2000, 178 s. ISBN 80-7184-823-9.

¹⁴³ Srov.: PALÁN, Z. *Lidské zdroje. Výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, 106 s. ISBN 80-200-0950-7.

¹⁴⁴ Srov.: BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 103. ISBN 978-80-247-2580-2.

otázek proč?, koho?, v čem?, jak?, kdy?, za jakých podmínek?, s jakými očekávanými efekty vzdělávat?

Bývá rozlišováno:¹⁴⁶

- formální kurikulum, tedy komplexní projekt cílů, obsah, prostředky, organizace vzdělávání, způsob realizace výuky a způsob kontroly a hodnocení výsledků výuky,
- neformální kurikulum, které zahrnuje aktivity a zkušenosti mající původ v činnosti vzdělávací instituce a
- skryté kurikulum, obtížně diagnostikovatelné klima vzdělávací instituce.

Tato diplomová práce se zaměřuje na formální kurikulum. V tomto smyslu je pojem kurikulum chápán v diplomové práci. V praktické části práce budou vytvořeny projekty vzdělávacích akcí pro seniory, které budou obsahovat všechny výše uvedené informace o vzdělávacích záměrech dle Walterové.

Tvorbu kurikula popisuje Beneš¹⁴⁷ základními směry:

- vycházení z logiky vyučovacího předmětu (vědního oboru apod.),
- propojení zprostředkování znalostí a dovedností s řešením praktických otázek,
- zaměření na rozvoj osobnostních vlastností jako seberealizace, schopnost komunikace, schopnost řešení problémů nebo rozhodování podřizuje výběr obsahů a metod těmto cílům,
- vycházení z reálných situací týkajících se kvality života, ochrany spotřebitele apod.,
- orientace na zájmy jednotlivců nebo skupin lidí se stejnými zájmy, při jejichž uspokojení funguje andragog jako poradce.

4.2 Projekt vzdělávací akce a rámcová osnova

„Na vzdělávací program lze pohlížet jako na projekt výuky vytvořený za účelem překlenutí výkonnostní mezery u jedince či skupiny osob. Při tvorbě vzdělávacího programu je možno využít znalosti dvou základních postupů projektu: buď budoucnost vychází plynule ze současného stavu, nebo víme, že budoucnost bude zásadně odlišná od současnosti.“¹⁴⁸

¹⁴⁵ Srov.: WALTEROVÁ, E. *Kurikulum proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994, 13 s. ISBN 80-210-0846-6.

¹⁴⁶ Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2006, 174 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁴⁷ Srov.: BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 108 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

¹⁴⁸ PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2006, 26 s. ISBN 80-7254-712-7.

Postupy pro tvorbu projektu vzdělávací akce se uvádí v různých alternativách dle různých odborníků. Například dle Koubka¹⁴⁹ vlastní cyklus začíná identifikací potřeby vzdělávání. Následuje fáze plánování vzdělávání, během níž se řeší otázky rozpočtu, časového plánu, koho se bude vzdělávání týkat, oblastí, obsahu a metod vzdělávání. Třetí fází cyklu je vlastní proces vzdělávání, tedy realizace vzdělávacího procesu. Následuje fáze vyhodnocování výsledků vzdělávání a vyhodnocování účinnosti vzdělávací akce a použitých metod. V této fázi se objevují skutečnosti, ke kterým se pak přihlíží v dalším cyklu, především pak ve fázích identifikace potřeby vzdělávání a plánování vzdělávání.

Postup podle Prášilové,¹⁵⁰ kdy se při konstrukci projektu vzdělávací akce lze opřít o časově uspořádané dílčí kroky procesu, má zjednodušenou strukturu:

- zjištění vzdělávacích potřeb,
- vytýčení tzv. programového cíle,
- rozpracování cíle do konzistentních dílčích realizačních cílů,
- určení vhodného učiva (doplnění metody, organizační formy, učební úlohy, pomůcky, potřeby),
- stanovení postupů pro ověření, zda a jak bylo dosaženo stanovených cílů.

Při projektování vzdělávací akce určené především k dlouhodobému vzdělávání se učivo uspořádává do celků. Uspořádání a časovou dotaci řeší učební plán. Učivo lze v učebních plánech uspořádat podle předmětů, projektově nebo modulově.¹⁵¹ V praktické části bude tvořena krátkodobá vzdělávací akce, zaměřená na zájmové aktivity seniorů. V tom případě je dostačující tvorba časového rozvrhu. Dílčí vzdělávací jednotky jsou konzistentně uspořádány. Projektovaných specifických cílů je dosahováno postupně a strukturu vzdělávací akce lze uspořádat do rámcové osnovy.¹⁵²

V praktické části práce bude využita možnost zpracování rámcové osnovy pomocí tabulky.

Pro tvorbu jakéhokoliv projektu vzdělávací akce lze využít praktický postup autorky Pokorné, který má následující strukturu:¹⁵³

¹⁴⁹ Srov.: KOUBEK, J. *Řízení lidských zdrojů*. 3. vyd. Praha: Management Press, 2003, 244 s. ISBN 80-7261-033-3.

¹⁵⁰ Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006, 31 – 32 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁵¹ Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. 150 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁵² Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. 153 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁵³ Srov.: POKORNÁ, D. *Projektování vzdělávacích aktivit*. in. PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. 33 – 34 s. ISBN 80-7254-712-7.

1. Východisko – zdůvodnění realizace vzdělávací akce. (viz kapitola 4.3)
2. Cíl – zaměření na konkrétní žádoucí cílový stav, jehož má být dosaženo. (viz 4.3)
3. Účastníci akce – specifikace. (viz 2.2)
4. Forma a druh akce – typ vzdělávací akce. (viz 3.2)
5. Rámcová osnova – rozsah akce, obsah témat a jejich rozpis v čase. (viz 3.2)
6. Metody a prostředky – konkrétní údaje. (viz 4.3)
7. Organizace výuky – požadavky na organizační uspořádání. (viz 4.3)
8. Lektori. (viz 3.3)
9. Výstupy, ověření znalostí a dovedností – způsob hodnocení. (viz 4.3)
10. Studijní materiály – seznam povinných a doporučených materiálů, sylabů apod. (viz 4.3)

Postup bude využit v praktické části práce při tvorbě projektů vzdělávacích akcí pro seniory.

4.3 Kroky procesu tvorby

Následující subkapitola kontextuálně vysvětlí ty dílčí kroky projektování vzdělávací akce dle Pokorné, které dosud v diplomové práci nebyly specifikovány.

Východiskem projektu by měla být analýza potřeb vzdělávání, která se soustřeďuje na definování rozdílu mezi tím, co se děje, a tím, co by se mělo dít. Je to vlastně to, co by mělo překlenout vzdělávání, tj. rozdíl mezi tím, co lidé znají a mohou dělat, a tím, co by měli znát a být schopni dělat.¹⁵⁴ Dle Rabušicové a Rabušice¹⁵⁵ lze předpokládat značnou diferencovanost vzdělávacích potřeb dospělých, jelikož souvisejí s dominantními životními rolami v jednotlivých fázích lidského života – rodič, občan, uživatel volného času, důchodce – senior a podobně.

Vytýčení tzv. programového cíle a rozpracování cíle do konzistentních dílčích realizačních cílů je důležité pečlivě zvážit. Cíle lze definovat v podobě „kritérií chování“, tj. norem nebo změn chování, kterých musí být dosaženo, aby bylo vzdělávání považováno za úspěšné.¹⁵⁶ Dílčí cíle představují rozpracování ústředního a hlavních cílů do hierarchicky uspořádaných cílů konkrétní povahy (např. dosáhnout u účastníků vzdělávání konkrétně vymezených vědomostí nebo dovedností). Rozdíly mezi

¹⁵⁴ Srov.: ARMSTRONG, M. *Personální management*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, 538 s. ISBN 80-7169-614-5.

¹⁵⁵ Srov.: RABUŠICOVÁ, M., RABUŠIC, L. *Učíme se po celý život?* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 31 s. ISBN 978-80-210-4779-2.

¹⁵⁶ Srov.: ARMSTRONG, M. *Personální management*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, 542 s. ISBN 80-7169-614-5.

jednotlivými dílčími cíli jsou významné pro volbu vhodných vzdělávacích prostředků (forem, metod, pomůcek). Čím jasněji, jednoznačněji a konkrétněji je formulován dílčí cíl, tím přesněji k němu lze přiřadit adekvátní prostředky a zabezpečit kontrolovatelné plnění těchto cílů.¹⁵⁷ Zachycuje to, co má účastník na konci výuky, určitých tematických celků i jednotlivých učebních jednotek vědět nebo umět. Pouze pomocí formulace realistických cílů lze proces připravit, provést a kontrolovat jeho úspěšnost.¹⁵⁸

Palán¹⁵⁹ člení cíle podle postupné konkretizace vzdělávací akce na:

- hlavní – programové cíle,
- rámcové – dílčí cíle a
- jednotlivé – specifické cíle.

Při realizaci vzdělávací akce je zapotřebí dosáhnout všech úrovní cílů.¹⁶⁰

Při tvorbě vzdělávacího programu je potřeba akceptovat vlastnosti výukového cíle, kterými jsou komplexnost, konzistentnost, kontrolovatelnost a přiměřenost.¹⁶¹ Komplexnost znamená plánování změny v osobnosti vzdělávaného v oblasti kognitivní, psychomotorické i afektivní.¹⁶² Konzistentnost znamená podřízenost nižších cílů vyšším a že dosažení cíle je závislé na předchozím naplnění nižšího cíle.¹⁶³ Kontrolovatelnost je nutná k posouzení, zda bylo cíle dosaženo a v jaké kvalitě.¹⁶⁴ A přiměřenost se týká náročnosti vzhledem ke vstupní úrovni, individuálním předpokladům a vzdělávacím potřebám účastníků vzdělávání.¹⁶⁵

Nejnámější je podle Palána¹⁶⁶ teoretické rozdělení cílů dle dimenzí učení na:

- kognitivní (vědomosti, teoretické schopnosti),
- afektivní (cit, emotivní, mravní postoje),
- psychomotorické (konání, praktické dovednosti).

¹⁵⁷ Srov.: BOČKOVÁ, V. NOVÁKOVÁ, M. ŘEHÁK, M. *Nárys didaktiky dospělých*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1991, 11 s. ISBN 80-7067-035-5.

¹⁵⁸ Srov.: MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2. vyd. Praha: Aspi, 2004, 56 s. ISBN 80-7357-045-9.

¹⁵⁹ Srov.: PALÁN Z. *Lidské zdroje. Výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, 219 s. ISBN 80-200-0950-7.

¹⁶⁰ Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2006, 86 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁶¹ Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2006, 88 – 89 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁶² Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2006, 89 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁶³ Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2006, 97 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁶⁴ Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2006, 99 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁶⁵ Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2006, 104 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁶⁶ Srov.: PALÁN, Z. *Lidské zdroje. Výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002. 219 s. ISBN 80-200-0950-7.

Při projektování konkrétní vzdělávací akce je zapotřebí vědět náročnost cílů, kterých má být dosaženo, aby tomu mohla být přizpůsobena náplň programu.¹⁶⁷

K posouzení obtížnosti a tím i jejich přesné formulaci lze využít tzv. taxonomie výukových cílů. Pro kognitivní cíle se využívá např. Bloomova taxonomie, která má ve velmi zjednodušeném podání podobu hierarchie o šesti stupních, postupující od nejjednodušší úrovně náročnosti po nejnáročnější.¹⁶⁸ Pro taxonomii cílů v oblasti afektivní se užívá taxonomie dle D. B. Krathwohla, rozdělená pěti do oblastí.¹⁶⁹ A psychomotorické cíle se týkají smyslového vnímání pohybů a vzájemné koordinace, přičemž používaná taxonomie H. Davea má pět kategorií.¹⁷⁰

Při projektování konkrétní vzdělávací akce v praktické části bude stanoven hlavní výukový cíl a v rámcové osnově pak budou stanoveny specifické cíle. Další postup bude v souladu s výše uvedenými taxonomiemi.

Určení vhodného učiva, metody, organizační formy, učební úlohy, pomůcky, potřeby jsou dalším krokem procesu tvorby programu. Obsah vzdělávacího programu dle Armstronga¹⁷¹ do značné míry determinuje analýza potřeby vzdělávání a vyhodnocení toho, co je třeba udělat pro dosažení projednávaných a odsouhlasených cílů vzdělávání. Na obsahu závisí délka vzdělávacího programu. Je třeba pečlivě zvážit, jak lze vzdělávání urychlit pomocí různých metod. Kdy je potřeba více času na učení „objevování“, nebo ve kterých případech je třeba věnovat více času a pozornosti náležitému zapojení, aby absolventi vzdělávání měli příležitost plně pochopit a osvojit si nové myšlenky a postupy.

Pro úplnost lze ještě doplnit z práce Petřkové a Čornaničové¹⁷², že se vybírá ze široké škály metodických postupů, zejména metod výkladových, dialogických, řešení problémů v malých skupinách a výcvikových. Tvořená rámcová osnova v praktické části diplomové práce bude zahrnovat, jak již bylo uvedeno výše, komplex problémů vztahujících se k řešení otázek dle Walterové.

Pro realizaci vzdělávací akce organizátor stanoví termín a časový plán akce. Je nezbytné určit konkrétní místo konání. Součástí organizačního zajištění vzdělávací akce

¹⁶⁷ Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. 110 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁶⁸ Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. 112 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁶⁹ Srov.: SKALCOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 1. vyd. Praha: ISV, 1999. 109 s. ISBN 80-85866-33-1.

¹⁷⁰ Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. 119 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁷¹ Srov.: ARMSTRONG, M. *Personální management*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, 543 s. ISBN 80-7169-614-5.

¹⁷² Srov.: PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004, 70 s. ISBN 80-244-0879-1.

je i samotný prostor, ve kterém bude výuka probíhat. Učebna a prostor určený a vybavený pro nerušené skupinové vyučování by měla poskytovat dostatek prostoru pro lektora. Dále by měla být vybavena didaktickou technikou. Důležité jsou i hlukové a světelné podmínky, barevnost stěn, vytápění a výměna vzduchu.¹⁷³

Předposledním krokem procesu tvorby je stanovení postupů pro ověření, zda a jak bylo dosaženo stanovených cílů. Hodnocení výsledků vzdělávání je procedura, která prokazuje, zda bylo dosaženo projektovaného cíle.¹⁷⁴ Obecně existují čtyři hlavní důvody hodnocení, které se v praxi kombinují a překrývají – učení, zdokonalování, kontrolování a ověřování.¹⁷⁵

Při hodnocení se rozlišují dva pojmy. Evaluace a hodnocení. Dle výkladového slovníku znamená pojem evaluace ve vzdělávání hodnotící proces, na jehož základě je možné posuzovat efektivitu studia, úroveň vzdělávacího zařízení a jeho edukativní potenciál.¹⁷⁶ Hodnocení ve vzdělávání znamená hodnocení znalostí, dovedností, návyků, zpravidla podle standardu a to na začátku, v průběhu a zejména v závěru vzdělávacího programu.¹⁷⁷ To znamená, že evaluace je systematické hodnocení vzdělávacího programu a jeho částí a hodnocení jako takové je jednorázové posouzení, co se účastníci vzdělávání naučili. Při evaluaci jsou prováděna jednotlivá hodnocení.

Pojetí evaluace vzdělávání tradičně zdůrazňuje dva komponenty:¹⁷⁸

- hodnocení ze strany účastníků (spokojenost, výkon lektora),
- hodnocení účastníků (získaných znalostí a dovedností).

A dále se zjišťování kvality vzdělávací práce může zaměřit na dvě oblasti:¹⁷⁹

- na vlastní proces výuky a učení,
- na plánování, tedy na organizaci, management, marketing, vzdělávání.

V praktické části diplomové práce budou uvedeny oba způsoby hodnocení, tzn. ze strany seniorů i hodnocení získaných znalostí a dovedností se zaměřením na vlastní proces výuky a učení.

¹⁷³ Srov.: PALÁN Z. *Lidské zdroje. Výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, 219 s. ISBN 80-200-0950-7.

¹⁷⁴ Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006, 134 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁷⁵ Srov.: PROKOPENKO, J. KUBR, M. *Vzdělávání a rozvoj manažerů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1996, 184 s. ISBN 80-7169-250-6.

¹⁷⁶ Srov.: PALÁN Z. *Lidské zdroje. Výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, 59 s. ISBN 80-200-0950-7.

¹⁷⁷ Srov.: PALÁN Z. *Lidské zdroje. Výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, 74 s. ISBN 80-200-0950-7.

¹⁷⁸ Srov.: BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 126 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

¹⁷⁹ Srov.: BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 126 s. ISBN 978-80-247-2580-2.

Pro hodnocení vzdělávání byly vyvinuty různé modely, ovšem založené na stejném principu. Dle Prášilové¹⁸⁰ sledují momentální výsledky získané v rámci realizace či okamžitě po ukončení realizace vzdělávacího programu. Pro korekci procesu se využívá výsledků získaných během realizace i těch konečných. Výsledky získané po skončení slouží dále k posouzení, zda byla uspokojena vzdělávací potřeba. „V první řadě se nabízí porovnání výsledků vstupních testů účastníků s testy uskutečněnými po ukončení vzdělávacího programu.“¹⁸¹ Méně spolehlivé je monitorování vzdělávacího procesu a programu, tzn. hodnocení vhodnosti a účinnosti jednotlivých zvolených metod a postupů, popřípadě hodnocení práce vzdělavatelů.¹⁸² V případě takového hodnocení by mohlo dojít k ovlivnění výsledku subjektivním hodnocením seniora, ale stále je to možnost, jak získat poznatky o vzdělávací akci. Další možností je kvantifikace praktického přínosu vzdělávání pomocí ekonomických ukazatelů.¹⁸³ Jelikož se jedná např. o zvýšení produktivity práce, zvýšení prodeje apod., není tato možnost vhodná při projektování vzdělávací akce pro seniory.

Hodnocení například dle Koubka¹⁸⁴ se obvykle zaměřuje na následující otázky:

- a) Zkoumá, zda při vzdělávání byly použity adekvátní nástroje, tj. metody vzdělávání, technické vybavení, časový plán, ale i obsahová stránka vzdělávání.
- b) Zkoumá se odezva, postoje a názory účastníků vzdělávání samých (nejčastěji používaná metoda získávání podkladů pro hodnocení, a to navzdory nebezpečí mnohdy značného subjektivního zkreslení).
- c) Zkoumá se míra osvojení rozvíjených znalostí a dovedností. Zpravidla se k tomu používá testování účastníků bezprostředně po ukončení vzdělávání.
- d) Zkoumá se, do jaké míry uplatňují absolventi vzdělávání v praxi, tj. znalosti a dovednosti, na které se vzdělávání zaměřovalo.

V této diplomové práci bude využit model podle Kirkpatricka,¹⁸⁵ předkládající otázky ve čtyřech úrovních, na které má být v rámci hodnocení vzdělávání odpovězeno. Ke zjišťování informací se využívají různé diagnostické metody a techniky.

¹⁸⁰ Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2006, 138 s. ISBN 80-7254-712-7.

¹⁸¹ KOUBEK, J. *Řízení lidských zdrojů*. 3. vyd. Praha: Management Press, 2003, 258 s. ISBN 80-7261-033-3.

¹⁸² Srov.: KOUBEK, J. *Řízení lidských zdrojů*. 3. vyd. Praha: Management Press, 2003, 259 s. ISBN 80-7261-033-3.

¹⁸³ Srov.: KOUBEK, J. *Řízení lidských zdrojů*. 3. vyd. Praha: Management Press, 2003, 259 s. ISBN 80-7261-033-3.

¹⁸⁴ Srov.: KOUBEK, J. *Řízení lidských zdrojů*. 3. vyd. Praha: Management Press, 2003, 260 s. ISBN 80-7261-033-3.

¹⁸⁵ Srov.: PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. 139 – 140 s. ISBN 80-7254-712-7.

- Reakce – líbilo se jim to? (Dotazník, mikrodiagnóza, rozhovor apod.)
- Učení – naučili se to? (Test, dotazování, zkouška, řešení úkolů, simulace apod.)
- Chování – použili to na pracovišti? (Pozorování, rozhovor, hodnocení výkonu apod.)
- Výsledky – došlo ke změně efektivity pracoviště? (Pozorování, benchmarking apod.)

Studijní materiály jsou posledním bodem struktury projektu vzdělávací akce, které ještě nebyly specifikovány. Může se jednat o učebnice, sylaby, sešity, listy. Měly by obsahovat vzdělávací obsahy ve formě, která je přístupná studujícím. Řídí a stimulují k učení. Jsou informačním zdrojem i pro vedení vyučování ze strany lektorů, organizátorů a projektantů vzdělávání.¹⁸⁶

Následující kapitola se již zaměří na první cíl praktické část práce. Tím je deskripce vzdělávacích příležitostí pro seniory ve městě Jeseník.

¹⁸⁶ Srov.: PALÁN, Z.: *Lidské zdroje. Výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, 219 s. ISBN 80-200-0950-7.

5. VZDĚLÁVACÍ PŘÍLEŽITOSTI SENIORŮ V JESENÍKU

Město Jeseník je lázeňské město, nacházející se v severním cípu Olomouckého kraje. Okresní město má 12.228 obyvatel. Rozložení věkové struktury reálných údajů k 1.1.2008, 1.1.2009 a 1.1.2010 a místní demografický vývoj uvádí tabulka č. 2. dle informace evidence obyvatel města Jeseník. Údaje jsou rozděleny do kategorií osob ve věku 0 – 14 let, 15 – 59 let a 60 let a více. Z tabulky vyplývá, že věková skupina 60 let a více má vzestupnou početní tendenci. Osob nad 60 let v Jeseníku přibývá i procentuálně, v poměru k ostatním věkovým kategoriím.

Tabulka č. 2. Demografický vývoj obyvatel města Jeseník v letech 2008 - 2010:

Rok	věková skupina 0 – 14 let		věková skupina 15 – 59 let		věková skupina 60 let a více	
	počet	v %	počet	v %	počet	v %
2008	1566	13	8072	66	2540	21
2009	1552	13	7841	65	2669	22
2010	1565	13	7662	64	2777	23

Zdroj: Statistické údaje evidence obyvatel města Jeseník.

V průběhu měsíce února 2010 byly zjišťovány institucionálně zajištěné neformální vzdělávací příležitosti pro seniory v Jeseníku. Byly vyhledávány instituce, ve kterých je nabídka učení se jako organizovaný a institucionalizovaný způsob učení a dle Armstronga¹⁸⁷ je vzdělávání založeno na jednoduchém čtyřfázovém modelu.

Byl zjišťován stav současné doby, tzn. akce probíhající v předchozím a letošním kalendářním roce. K tomu byly využity následující metody (a techniky), které byly zároveň použity i jako vyhodnocovací manuál.

- Analýza internetových zdrojů a odkazů na zařízení, instituce a organizace, klub seniorů, knihovnu, muzeum, které by mohly být zaměřeny na edukaci seniorů,
- osobní rozhovory a telefonické hovory s vedoucími pracovníky kontaktovaných institucí,
- studium a analýza písemných zdrojů, zprávy o činnosti, informační a propagační materiály,
- osobní účast na edukačních aktivitách.

Na základě provedené analýzy zjištěných informací o jednotlivých zařízeních a institucích z dostupných internetových zdrojů a odkazů, byli kontaktováni telefonicky pracovníci jednotlivých institucí, kteří se podílejí na organizaci akcí pro seniory. Při

¹⁸⁷ Srov.: ARMSTRONG, M. *Personální management*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, 535 s. ISBN 80-7169-614-5.

následující návštěvě zařízení byly provedeny rozhovory s pomocí techniky polostandardizovaného rozhovoru. Byly položeny dotazy na:¹⁸⁸

- název vzdělávací akce (marketingová součást, výstižné vyjádření obsahu),
- organizátora a odborného garanta (instituce, odpovědná osoba),
- cíle vzdělávacího programu (výchozí situace, koncepce, vzdělávací záměr, cíle)
- cílovou skupinu a kritéria pro výběr (profil, vstupní požadavky, forma přijetí)
- obsah vzdělávacího programu (moduly, celky, hodinové dotace, časový plán, učební osnovy)
- formy a metody výuky (denní, večerní, distanční, kombinovaná, víkendová; přednáška, workshop; didaktická technika a vyučovací pomůcky a technologie),
- způsob ukončení vzdělávacího programu (zkouška, test, závěrečné hodnocení, certifikát)
- lektory (odborná kvalifikace, pedagogická kvalifikace),
- materiální a technické zabezpečení (místo konání, učební pomůcky, didaktická technika, studijní materiály),
- a rozpočet.

Osobní účastí na některých vzdělávacích akcích byl nezúčastněným pozorováním a nestandardizovanými rozhovory zjišťován také zájem seniorů o poskytované vzdělávací akce.

V následujících subkapitolách je popsán stav zjištění skutečností o vzdělávání seniorů v jednotlivých zařízeních.

5.1 Klub seniorů v Jeseníku

Penzion pro seniory, příspěvková organizace. (Do 31.12.2009 Domov a penzion pro důchodce) Beskydská 1298, 790 01 Jeseník. IČ: 00852163. Ředitel Ing. Jan Rotter, sociální pracovnice Bc. Alice Macečková, e.mail: info@ppsjes.cz, tel.: 584 450 284, <http://www.dpjjesenik.cz/>.

Senioři města mají možnost pravidelně se scházet v prostorách Klubu seniorů v Jeseníku, který se nachází v prostorách přízemí budovy v centru města, přes dvacet let. Vlastníkem budovy je město. Klub seniorů má k dispozici prostorné přízemí budovy. Správce Klubu seniorů je Penzion pro seniory Jeseník, který má uvedené prostory specifikované ve zřizovací listině. Senioři zde mají k dispozici dvě vybavené klubové místnosti, dále plně zařízenou kuchyni a sociální zařízení pro muže i ženy.

¹⁸⁸ Srov.: MUŽÍK, J. PALÁN, Z. *Vzdělávací program jako základní kategorie dalšího profesního vzdělávání*. Příručka ESF, 2008. 50 – 54 s.

Každý pracovní den a v sobotu je klub zcela pravidelně vyhrazen určité skupině seniorů, což je zaběhlý letitý systém. Prostory klubu jsou využívány pro potřeby seniorů a jejich zájmových skupin v provozní době od 13,00 hodin do 17,00 hodin v následujícím rozdělení:

- Pondělí* – Klub seniorů města Jeseník
- Úterý* – 1. a 3. v měsíci – Klub seniorů Rudných dolů
– 2. a 4. v měsíci – Klub seniorů – pracovníků ve školství
- Středa* – Organizace diabetiků a Svaz nuceně nasazených – dle dohody
– 2. a 4. v měsíci odborný konzultant v oblasti bezbariérové výstavby
- Čtvrtek* – Klub seniorů města Jeseník
- Pátek* – 1. v měsíci – Český svaz bojovníků za svobodu
– Klub turistů dle potřeby
– Organizace seniorů učňovských škol – dle dohody
- Sobota* – Klub seniorů města Jeseník

Pravidelné a dobrovolné zájmové činnosti několika dílčích klubů seniorů se mohou účastnit senioři města a blízkého okolí, kteří se hlásí k vybranému klubu.

Organizátor a odborný garant byl do konce roku 2009 Městský úřad Jeseník, odbor sociálních věcí a zdravotnictví, který zajišťoval organizační a hospodářské záležitosti Klubu seniorů Jeseník. O chod Klubu seniorů se do 31.12.2009 starala jedna zaměstnankyně Městského úřadu v Jeseníku. Ta měla na starosti celý Klub seniorů v rámci své pracovní náplně. V posledních letech však docházelo zejména ze strany Klubu seniorů města Jeseník k častější spolupráci a kontaktům (neformálním a neoficiálním) s Penzionem pro seniory. Ředitel Penzionu pro seniory byl zván na slavnostní akce. Zástupci klubu byli zváni na společenské akce nebo zájezdy Penzionu pro seniory. Logickým vyústěním bylo přijetí „další porce práce“ Penzionu pro seniory, protože spolupráce byla několik posledních let provázána. Od 1.1.2010 je provozovatelem Penzion pro seniory v Jeseníku, příspěvková organizace města Jeseník, který změnil svůj statut právě k datu k 1.1.2010 z Domova pro důchodce na příspěvkovou organizaci. Činnost klubu v současné době zajišťuje pracovní skupina zaměstnanců Penzionu pro seniory a externistů. Ředitel a sociální pracovnice zajišťují kontakt s jednotlivými skupinami, pomáhají při realizaci plánů skupin apod. Účetní má na starosti finance a provozní zálohy. Dále je zde správce klubu, zajišťující úklid a běžnou údržbu. V případě potřeby se zapojují i ostatní zaměstnanci Penzionu pro seniory. Pracovnice Městského úřadu pracuje pro Klub seniorů na dohodu o provedení práce, přičemž připravuje zájezdy a některé další dohodnuté aktivity.

Cílem činnosti jednotlivých klubů je společné setkání a odpočinek nad šálkem čaje či kávy a přátelské posezení či oslavy narozenin. Jednotlivé kluby seniorů nepořádají samostatně žádné vzdělávací aktivity.

Jako jediný klub, který vyvíjí vlastní aktivity a organizuje edukační činnost je Klub seniorů – pracovníků ve školství. Počátky aktivit seniorů – pracovníků ve školství se datují do roku 1987, i když v současné době funguje tento klub v naprosto odlišné formě. Každé druhé a čtvrté úterý v měsíci se senioři pravidelně setkávají v klubovně Klubu seniorů v Jeseníku. Jejich motivační stimuly jsou společenské a kulturní, zdravotní a sociální, ale také vzdělávací. Doba školních prázdnin je věnována aktivitám zaměřeným na turistiku a rekreaci.

Organizátorem a odborným garantem činnosti klubu je výbor ve složení předsedkyně, místopředsedkyně, pokladních, organizátorů kulturních akcí a zájezdů, výročních akcí a jubileí, vedoucí kroniky, dokumentace klubu a jeho propagace a revizní komise. Vše zaštiťuje předsedkyně, které ostatní členové předávají tipy, kontakty a informace k možnostem pořádání akcí, které oficiálně zorganizuje.

Cílovou skupinu tvoří senioři – pracovníci ve školství. Jde o seniory, kteří pracovali nebo pracují ve školství a mají zájem aktivně přistupovat ke svému životu. V loňském roce bylo v klubu přihlášeno 60 členů, z nichž 14 má nad 80 let. Čtyřicet seniorů chodí na vzdělávací akce pravidelně. Tento klub dokazuje své aktivity i na vlastní internetové stránce <http://www.ucse-jes.wz.cz/>.

Obsahem vzdělávacího plánu jsou přednášky minimálně 1 x za měsíc, v době od 13,00 do 17,00 hodin, v rozsahu průměrně 2 – 4 hodiny. Jejich čas však není omezen. Způsobem ukončení každé akce je společná diskuze. Záleží však na dotazech a zájmu seniorů. Ve svém stimulačním programu k aktivnímu přístupu k životu a současnému dění mají vytyčeno získávání znalostí z různých oborů. Mimo přednášek se účastní poznávacích zájezdů v tuzemsku i v zahraničí. Další jejich aktivitou je vzdělávání v Akademii třetího věku, organizované Penzionem pro seniory a získávání a zdokonalování počítačové gramotnosti v rámci projektu Senioři v Schengenu, jejichž činnost bude popsána v následujících subkapitolách. Na každý rok mají vypracován bohatý plán činnosti. V roce 2009 bylo uskutečněno 13 besed (neboli přednášek s diskuzí), 5 výletů (neboli exkurzí) a jeden třídenní poznávací zájezd. Na rok 2010 mají připraveno nejméně 8 přednášek a tři poznávací zájezdy.

Přednášky jsou uskutečňovány prezenční formou. Každá vzdělávací přednáška je zakončena společnou diskuzí. Bez závěrečného testu, hodnocení či certifikátu.

Lektory se stávají především odborníci z Jeseníku a okolí, ale také osobnosti, které jsou po oslovení ochotny uspořádat besedu. Často jsou využívány osobní kontakty, vzhledem k nedostatku finančních prostředků klubu. Lektori přednáší bez nároku na

odměnu. Za všechny lze jmenovat např. Mgr. Bohumíra Koláře, publicistu, učitele, redaktora a spisovatele z Olomouce nebo Jiřího Bednáře, scénáristu, spisovatele a herce z České televize.

Místem konání jsou v případě přednášek a setkání již výše zmíněné prostory Klubu seniorů Jeseník. V případě výletů je místem konkrétní lokalita. Přednášející využívají především dataprojektor, DVD přehrávač nebo videopřehrávač a plátno nebo zvukový nosič a reproduktor, mapy a další názorné didaktické pomůcky.

Všichni členové Klubu pro seniory – pracovníky ve školství jsou zároveň členy odborové organizace OROS pracovníků školství. Odvádí členské příspěvky ve výši 300,- Kč ročně s tím, že 240,- Kč je odvedeno OROS a 60,- Kč zůstává Klubu k běžným výdajům na pohoštění hostů. Přednášky jsou vždy bezplatné. Přednášející nepožadují žádný honorář. Při organizaci vlastních poznávacích zájezdů si senioři již hradí část ceny, která se pohybuje v rozmezí 800,- Kč – 1.000,- Kč. Zbývající část finančních prostředků poskytuje OROS a FKSP škol, kde byli dříve senioři zaměstnáni.

Zájem seniorů – pracovníků ve školství o jakékoliv vzdělávací akce je velký. Dramaturgie ročního plánu je pestrá a senioři dávají zpětnou vazbu svou aktivní účastí.

5.2 Akademie třetího věku – Penzion pro seniory Jeseník

Akademie třetího věku je organizována ve školním roce 2009/2010 již jako 10 ročník. Poprvé byla zařazena jako samostatná aktivita pro seniory ve školním roce 1998/99 na vyzvu Asociace poskytovatelů sociálních služeb v roce, který byl Unesco vyhlášen jako Mezinárodní rok seniorů. Tento nápad našel úrodnou půdu v sociální komisi, která do posledních let byla garantem každoročního programu. Zpočátku dodávala kontakty na zajímavé osobnosti vedoucí sociální komise (spisovatelé, lékaři, hudební skladatelé). Později se této činnosti ujala pracovnice Městského úřadu Jeseník a ředitel Penzionu pro seniory.

Organizace a odborné garantování Akademie třetího věku je od 1.1.2010 již přirozeným vývojem v plné kompetenci Penzionu pro seniory. Ředitel zajišťuje organizační záležitosti s lektory, sociální pracovnice Penzionu pro seniory se stará o prezenci, indexy a pohoštění seniorů, dramaturgii akademie tvoří společně. O provozní záležitosti se stejně jako o výše uvedený Klub seniorů v Jeseníku stará správce.

Cíle této formy vzdělávání se po léta činnosti nemění. Penzion pro seniory sleduje vzdělávací aktivitou v rámci Akademie třetího věku veřejný zájem, v souladu se svými zájmy. Nabízí vzdělávací aktivity pro seniory v oblasti všeobecné, odborné, zájmové, kulturní, občanské i rozvoje osobnosti. Cílem je i propojení generací, proto jsou na plakátech pozváni i přátelé a známí seniorů.

Cílovou skupinu tvoří senioři. Akademie je principiálně otevřena všem zájemcům, ale pouze senioři nad 65 let jsou přihlášení jako akademici. Kapacita Akademie třetího věku je připravena pro 80 seniorů. Vzdělávací akce pravidelně navštěvuje asi 40 seniorů.

Obsah učebního plánu je rozdělen do devíti setkání ve školním roce a to od října do června následujícího roku, vždy každý 4. čtvrtek v měsíci. Tzn. 1 x za měsíc, v rozsahu 1 – 2 hodiny. Na každé setkání je připravena přednáška na určité téma v časovém rozmezí 1 – 1,5 hodiny s ohledem na specifické možnosti a schopnosti seniorů. Dle programu loňského i letošního roku jde o snahu programové pestrosti.

Učební plán 2008 / 2009:

- říjen* – Problémy v mezilidských vztazích – vztahy mezi generacemi, PhDr. Bohumil Koukola, CSc. (přednáška)
- listopad* – Pouť do Santiaga de Compostela, Tomáš Hradil (přednáška)
- prosinec* – Zpěv bez hranic, pěvecké sbory z Bojnic a Glucholaz (koncert)
- leden* – Řecká komunita na Jesenicku – národní tradice a zvyky, Sotiris Joanidis (přednáška)
- únor* – Toulky světem hudby VII, Česká hudba v proměnách staletí, Rafaela Drgáčová (přednáška)
- březen* – Vitamíny a doplňky stravy pro seniory – Zdravý životní styl, PharmDr. Drahomír Tomas (přednáška)
- duben* – Přírodní a kulturní zajímavosti Rýmařovska, Mgr. Antonín Lyko (přednáška)
- květen* – Východní medicína a její využití v rehabilitaci, Petr Fárek, Dis. (praktická ukázka)
- červen* – Závěrečné ukončení ročníku, Ing. Jan Rotter

Učební plán 2009 / 2010:

- říjen* – 40 let CHKO, Mgr. Jakub Černoš (přednáška)
- listopad* – Lázně a Vincenz Priessnitz, Jan Kratěna (přednáška)
- prosinec* – Adventní táčky, setkání nad tradicemi a hudbou, Rafaela Drgáčová (přednáška)
- leden* – Mexiko – země kaktusů, MUDr. Jaroslav Mikuláš (přednáška)
- únor* – Hudební nástroje v proměnách času, Rafaela Drgáčová (přednáška)
- březen* – Obojživelníci Jesenicka, Lukáš Konečný (přednáška)
- duben* – Aquagymnastika – rehabilitační cvičení v bazénu, Sylva Procházková (bazén Priessnitzových léčebných lázní)
- květen* – Proměny Javorníku, Milan Rychlý (přednáška)
- červen* – Závěrečné ukončení ročníku, Ing. Jan Rotter

Jednotlivé ročníky se připravují bez odborné analýzy vzdělávacích potřeb. Jelikož se však jedná o veskrze domácí prostředí Akademie třetího věku, které není anonymní, senioři sami reagují na vzdělávací akce a podávají organizátorovi zpětnou vazbu s podněty a návrhy, o které mají do budoucna zájem.

Prezenční forma přednášek je většinou doprovázena audiovizuální technikou a krátkou studijní oporou v rozsahu A4. Ve školním roce je vždy alespoň jedna vzdělávací lekce spojena s výletem, tzn. prohlídkou města či oblasti. Lektori využívají k přednášce především dataprojektor, DVD přehrávač, videorekordér s plátnem nebo zvukový přehrávač s reproduktorem, mapy a další názorné didaktické pomůcky.

Při prvním setkání v roce se akademici přihlásí k účasti a obdrží Přehled přednášek a akcí a Index akademie třetího věku, kde jsou jednotlivé návštěvy zaznamenány. Na závěrečném setkání dochází k evaluaci získaných znalostí. Akademici vypracují společně závěrečný test, který obsahuje z každé přednášené tematické oblasti tři otázky se třemi nabízenými odpověďmi. Závěr akce pak tvoří příjemné posezení u táboráku a společné zhodnocení ročníku. Certifikát o účasti na ročníku Akademie třetího věku získají za účast všichni přítomní akademici, kteří absolvovali přednášky. Pamětní list o absolvování ve školním roce Akademie třetího věku s podpisem starosty města uvádí tematické okruhy s přednášejícími. Za 100% účast získá absolvent malý dáreček navíc.

Dvě akce v roce jsou organizovány ve spolupráci s Akademií Jana Ámose Komenského v Šumperku, která poskytuje Akademii třetího věku odborné lektory. Na zbývající plánované přednášky s diskuzí jsou osloveni místní lektori se zajímavými a aktuálními tématy.

V předchozích ročnících byly přednášky uskutečňovány v různých prostorách města, např. v Rytířském sále Vlastivědného muzea Jesenicka, v sále Státního okresního archivu, v Kapli a pod. V současné době se již přednášky Akademie třetího věku uskutečňují v prostorách Klubu seniorů v Jeseníku.

Pro seniory je edukace zcela bezplatná. Chod Klubu seniorů Jeseník hradilo do 31.12.2009 Město Jeseník. Od 1.1.2010 je v režii Penzionu pro seniory, příspěvkové organizace. Náklady na lektory nejsou žádné. Všichni pozvaní přednášející provádí lektorskou činnost pro seniory bezplatně.

5.3 Senioři v Schengenu¹⁸⁹

Penzion pro seniory v Jeseníku organizuje v rámci projektu Evropské unie „Senioři v Schengenu“ další vzdělávací aktivity pro seniory v Jeseníku. Partnerem v Polsku je Domov pomoci společné v Prudniku. Řídící tým, který projekt koordinuje, tvoří 3 osoby,

¹⁸⁹ Srov.: Společný harmonogram projektu „Senioři v Schengenu“.

ředitel – manažer projektu, sociální pracovníce – asistentka projektu a účetní projektu. V realizačním týmu v dílčích aktivitách jsou zapojeni do projektu další zaměstnanci Penzionu pro seniory i externí pracovníci, jejichž podíl zapojení je dán počtem hodin.

Cílem projektu je aktivizace seniorů v Jeseníku a Prudniku. Veškeré nabízené aktivity jsou určeny všem seniorům regionů nad 65 let. Jejich zájem je značný. Do nabízených aktivit se zapojilo již 500 seniorů, přičemž mnozí se zúčastnili opakovaně. Některé akce jsou však omezeny kapacitou. Při zájezdu je omezení dáno kapacitou autobusu, při počítačovém kurzu kapacitou vzdělávací místnosti.

Aktivity v rámci tohoto projektu byly zahájeny v červnu 2008 a budou ukončeny v červnu 2010. Na realizaci projektu je vytvořen společný harmonogram projektu, který je rozdělen na klíčové aktivity v jednotlivých měsících průběhu. Časová dotace je minimálně 1 x za měsíc, 10 hodin. Akce se střídají na obou stranách hranice, ale mnohdy byly po dohodě s partnerem v Prudniku i dvě akce za měsíc v Jeseníku. Na celý projekt je vypracován harmonogram.

Mezi první vzdělávací akce projektu se zařadil již v červnu 2008 poznávací výlet jesenických a polských seniorů do jesenických lázní a jejich okolí, kde za přítomnosti průvodce poznávali historii a současnost lázní a léčebných metod. Další poznávací zájezd se uskutečnil v září 2008 do Polska. Na programu byla prohlídka zámku Brzeg, okružní cesta okolím Turawy, návštěva Krašejova, což je místo prehistorických vykopávek a návštěva poutního místa Kamień Śląski. Na tento úspěšný zájezd navázaly další výlety a poznávací zájezdy.

Projekt nezapomíná na sportovní aktivity seniorů. Pravidelně jsou organizovány sportovní hry – olympiáda seniorů, turnaje v šipkách a hře člověče nezlob se, které v seniorech povzbuzují nejen pohyb, ale i zdravého ducha.

Jelikož se projekt pomalu chýlí ke konci, čeká seniory ještě dvoudenní autobusový zájezd „Cestami slezských Piastovců“ s návštěvou Opole a Moszné. Senioři se seznámí s nejstaršími dějinami Polska. Následovat bude setkání spojené s intelektuálním vzdělávacím a poznávacím turnajem. Pořadatelé připravují kvízy a soutěže, v nichž se účastníci budou moci předvést ve znalostech historie, legend a mýtů a tradice polsko-českého pohraničí. Soutěže se zúčastní několikačlenné soutěžní týmy seniorů.

V rámci projektu jsou při prezenční formě výuky organizovány semináře, zájezdy, výlety, workshopy na téma výtvarné činnosti, muzikoterapie a trénování paměti, dále kurz počítačové gramotnosti a výstavy.

V červnu 2010 se uskuteční závěrečná konference, shrnující projekt a jeho ukončení. Konference se kromě personálu a hostů zúčastní i senioři. Proběhne diskuze, jejímž cílem je vyhodnotit význam projektu aktivizace seniorů.

Zkušenými lektory jsou v případě všech workshopů a sportovních akcí odborníci z Domovů pro seniory z okolí, např. ergoterapeuté a dále přizvaní externí odborníci. Stejně tomu bylo i v případě seminářů a poznávacích zájezdů. Všechny akce byly zajištěny kvalitním tlumočením a odborným výkladem průvodců.

K jednotlivým akcím projektu jsou v Jeseníku využívány prostory Klubu seniorů v Jeseníku a zasedací místnost v Penzionu pro seniory. V Polsku jsou využívány prostory společenské místnosti Domova pomoci společné v Prudniku. Učební pomůcky byly využity při workshopech. Např. při muzikoterapii byly použity praktické ukázky hudby, zvuků a nástrojů k uvolnění i novému poznání. Při výtvarném workshopu se senioři naučili pracovat s technikou FIMO, malování na hedvábí, window art a patchwork, které jim poskytly nejen skvělou zábavu a následnou radost z kouzelných barev. Poskytla se jim hra s barvami, kombinací, estetickým laděním a fantazií s podporou a rozvíjením jemné motoriky.

Společný česko-polský projekt se koná za finanční spoluúčasti Evropského fondu pro regionální rozvoj „Překračujeme hranice“ a je realizovaný v České republice. Účast seniorů není podmíněna spolufinancováním. Dotace z ERDF činí 85%, ze státního rozpočtu je to 5%, spoluúčast Penzionu pro seniory tvoří 10% celkové částky rozpočtu. V případě polského partnera je to obdobné, jen nemají dotaci ze státního rozpočtu. Dotace z ERDF činí 85% a spoluúčast Domova pomoci společné v Prudniku činí 15% celkové částky rozpočtu.

5.4 Akademie třetího věku – Hotelová škola Vincenze Priessnitze Jeseník¹⁹⁰

Hotelová škola Vincenze Priessnitze. Dukelská 680, 790 01 Jeseník, IČ: 00577391. Ředitel Ing. Jindřich Kubíček, zástupce ředitele Mgr. Jarmila Koryťáková, e-mail: sekretariat@hotelovkajes.cz, tel.: 584 412 924, <http://www.hotelovkajes.cz/>.

Zcela novým organizátorem zájmového vzdělávání pro aktivní seniory vzdělávací formy Akademie třetího věku je střední Hotelová škola Vincenze Priessnitze Jeseník. Garantem programu je zástupkyně ředitele školy.

Akademie třetího věku nabízí ucelené zájmové vzdělávání s cílem vytvoření podmínek pro zájmové a sociálně adaptační vzdělávání seniorů v souladu s koncepcí celoživotního vzdělávání, v návaznosti na strategii OSN v oblasti vzdělávací činnosti pro seniory. Akademie nabízí seniorům přípravu na život v současné společnosti, k pochopení možných rizik a úskalí a získání dalších poznatků, zkvalitňujících jejich život. Smyslem je poskytnutí možnosti seniorům, aby si své vědomosti a zkušenosti porovnali

¹⁹⁰ Srov.: Vzdělávací program dalšího vzdělávání Akademie třetího věku, Jeseník: 2009.

s nejnovějšími poznatky, které mají význam pro aktivní život v současné společnosti, a které jim mohou zkvalitnit život. Učební plán je směřován k prosociální adaptaci, orientaci a osobnostnímu rozvoji seniorů, aby se necítili sociálně izolovaní, rozuměli společenským a hodnotovým proměnám a udrželi si fyzickou a psychickou zdatnost při řešení svých problémů.

Akademie třetího věku je určena pro seniory, kteří chtějí nadále a dobrovolně rozvíjet své schopnosti, dovednosti a znalosti, jsou otevřeni novým informacím, moderním názorům a projevům a stále přemýšlejí a zaujmají k problémům a společenským jevům osobní stanoviska. Podmínkou přijetí je písemná přihláška seniora. Kapacita je cca 26 vzdělávaných seniorů, ale pro kapacitu počítačové učebny v modulu počítačová gramotnost je maximální počet 20 seniorů.

Délka vzdělávání je v celkovém rozsahu 80 hodin. Program tvoří 6 vzdělávacích modulů, které jsou tvořeny samostatnými lekcemi. Vyučovací hodina má rozsah 45 minut. Délka jednoho vzdělávacího modulu je 12 - 20 vyučovacích hodin. Vzdělávání probíhá formou dvou nebo čtyřhodinových bloků. Mezi dvouhodinovými bloky není přestávka, mezi čtyřhodinovými je jedna přestávka 15 minut. Účastník absolvuje jednotlivé vzdělávací moduly na základě vlastního výběru. Jednotlivé vzdělávací moduly jsou vyučovány v době od 15,30 do 17,00 (2 x 45 min. bez přestávky) a od 17,15 do 18,45 (2 x 45 min. bez přestávky).

Vzdělávací oblasti:

1. *Počítačová gramotnost (základy ovládání počítače, elektronická pošta, internet a jeho využití)*
20 vyučovacích hodin
2. *Právo v ekonomice (tržní ekonomika a tvorba cen, půjčky a úvěry, zákon na ochranu spotřebitelů).*
12 vyučovacích hodin
3. *Společenský protokol v gastronomii, zážitková gastronomie (etiketa, zásady stolování, banket, tabule, praktické ukázky míchání nápojů, menu).*
12 vyučovacích hodin
4. *Zdravověda (zdravý životní styl – prevence, relaxační techniky, masáže, alternativní medicína – biopotraviny, zdravá výživa).*
12 vyučovacích hodin
5. *Základy společenských věd (aplikovaná psychologie – mezigenerační vztahy, státní správa a samospráva, multikulturní soužití, asertivní techniky).*
12 vyučovacích hodin

6. Cestovní ruch (atraktivní destinace pro seniory – zeměpis ČR, lázeňství a léčebná turistika, kulturní památky a zajímavosti).

12 vyučovacích hodin

Prezenční forma vzdělávání probíhá v odpoledních hodinách ve všední dny a to v úterý a ve čtvrtek. Základními vzdělávacími metodami jsou přednášky, semináře a cvičení. Do budoucna by garant akce chtěl zařadit i exkurzi – poznávací zájezd a jazykový modul. Účastníci mají za každý absolvovaný modul zápočet, který může být podmíněn vypracováním tématické práce.

Docházku seniorů zapisují lektori do třídní knihy. K úspěšnému absolvování Akademie třetího věku musí senior absolvovat minimálně 10 vzdělávacích lekcí z nejméně tří vzdělávacích modulů. Ukončení vzdělávání probíhá závěrečným pohovorem a diskuzí o jednom zvoleném absolvovaném tématu. Po ukončení akce obdrží účastníci osvědčení o absolvování Akademie třetího věku s uvedením obsahu programu.

Lektori jednotlivých studijních bloků jsou členové pedagogického sboru střední školy a přizvaní odborníci z praxe. Např. lektorka zdravé výživy do zdravotní nebo psychologické do lekce aplikované psychologie.

Střední škola poskytuje vlastní vzdělávací prostory, tzn. plně vybavenou učebnu výpočetní techniky, odbornou učebnu pro cestovní ruch, gastronomii a další klasické učebny, včetně sociálního zařízení.

Pilotní vzdělávací akce v roce 2009 proběhla za 100% finanční podpory sponzora, bez finanční spoluúčasti seniorů, se kterou se však do budoucna počítá. Sponzor přispěl částkou 50.000,- Kč. Tato částka pokryla náklady na mzdy lektorů, kancelářské pomůcky, náklady na účastníky (studijní texty, osvědčení), provoz školy při vyučování (topení, voda, energie). Z částky ještě škola zakoupila 1 PC a 1 DVD přehrávač, které se využijí při vzdělávání seniorů i studentů v denním studiu.

Ve výše uvedeném rozsahu proběhla Akademie třetího věku na jaře roku 2009 poprvé. V letošním roce byla v nezměněné formě Akademie třetího věku zahájena dne 23.2.2010 podruhé. Zahájení proběhlo v restauraci školy, kde probíhají praxe denních studentů. Garantka akce, zástupkyně ředitele školy, seznámila seniory se vzdělávacími moduly a vyučujícími lektory. Zároveň seznámila s pravidly Akademie a podmínkami ukončení vzdělávání seniorů. Přestavila seniorům také vizi do budoucna. Ze čtyřiceti seniorů, účastnících se prvních a základních modulů A3V připravují na příští rok pokračování v rozvíjení jejich znalostí, schopností a dovedností v navazujících modulech.

V loňském roce absolvovalo A3V 20 seniorů. V letošním roce se přihlásilo 26 seniorů s tím, že 6 je z předchozího roku. Senioři nezvládali časově navštěvovat všechny

nabízené moduly, proto chtějí základy některých modulů absolvovat v letošním roce. Jelikož je velký zájem o počítačovou gramotnost, 6 seniorů z předchozího roku přislíbilo, že tento modul již navštěvovat nebude, aby tak nebránili zájmu o vzdělávání nově přihlášeným seniorům.

V rozhovorech se seniory bylo zjištěno, že vzdělávací moduly Akademie třetího věku nabízejí pouze základní informace. Vzdělávání seniory však baví a zároveň se těší na navazující vzdělávací program, kde již budou své znalosti, zkušenosti a dovednosti více prohlubovat.

5.5 Další instituce v Jeseníku

Knihovna Vincenze Priessnitze v Jeseníku, příspěvková organizace. Lipovská 10/296, 790 01 Jeseník, IČ: 64095401. Ředitel Miloš Richter, e-mail: richter@knihovna-jesenik.cz, tel.: 584 413 598, <http://www.knihovna-jesenik.cz/>. Zřizovatelem knihovny je Město Jeseník.

Bez nabídky pro seniory. Pořádá besedy a autorská čtení pro širokou veřejnost. O akce je zájem ze strany všech věkových skupin. Má vysledováno, že senioři mají převážně zájem o cestopisné besedy. Akademii třetího věku, ani žádné např. počítačové kurzy nepořádá, neboť na to nemá kapacitu prostorů, vybavení ani personál.

Vlastivědné muzeum Jesenicka, příspěvková organizace. Zámecké náměstí 1, 79001 Jeseník, IČ: 64095410. Ředitelka Mgr. Veronika Rybová, e-mail: muzeum@jesenik.net, tel.: 584 401 070, <http://www.muzeum.jesenik.net/index2.htm>.

Bez nabídky pro seniory. Pořádá besedy a přednášky pro širokou veřejnost, ale spolupracuje s Akademií třetího věku, pořádanou Penzionem pro seniory. Dle programu akademie minimálně 1 x ročně připraví samostatnou odbornou přednášku s diskuzí pro seniory v Klubu seniorů Jeseník.

Český červený kříž, oblastní spolek Jeseník. Priessnitzova 299, 79003 Jeseník, Ing. Milena Novotná, oblastní vedoucí spolku, tel.: 777 591 794, e-mail: jesenik@cervenykriz.eu

Bez nabídky pro seniory. Ve vzdělávání se orientuje pouze na vzdělávání dětí a mládeže, pro které pořádá kurzy první pomoci apod.

Středisko volného času DUHA Jeseník. Průchodní 154, 790 01 Jeseník, IČ: 00852341. Ředitelka Mgr. Vladislava Fačevicová, e-mail : reditelka.duhajes@volny.cz, tel.: 584 401 262, 736 232 109, <http://www.duhajes.cz/>.

Bez nabídky pro seniory. Orientuje se pouze na vzdělávání dětí a mládeže. Ing. Janoščíková v minulosti pořádala ve spolupráci s Akademií třetího věku, organizovanou Penzionem pro seniory nějakou výtvarnou lekci.

Městská kulturní zařízení Jeseník, příspěvková organizace. 28. října 880/16, 790 01 Jeseník, IČ: 00852112. Ředitel Miroslav Hrdlička, e- mail: hrdlicka@mkzjes.cz, tel.: 777 823 611, <http://www.mkzjes.cz/index.php>. Divadlo, Kino Pohoda, Kaple.

Bez nabídky pro seniory. Pořádají kulturní akce – koncerty, divadlo, kino, výstavy s besedami, pro širokou veřejnost. Mají vysledováno, že ze strany seniorů je zájem především o divadelní představení.

Charita Jeseník, Palackého 79, 790 01 Jeseník, Eva Ťulpíková, tel.: 584 440 703, www.salet-praha.cz. Bez nabídky pro seniory.

V praktické části diplomové práci byly sledovány příležitosti záměrného učení seniorů na skupinové úrovni. Bylo zjišťováno, zda se proces vytvoření prostředí podporujícího učení seniorů daří rozvíjet v Jeseníku a jakým způsobem organizované akce probíhají. Praktická část práce sledovala činnost různé organizace vzdělávacích příležitostí v Jeseníku.

V Klubu seniorů – pracovníků ve školství se organizátoři senioři a ostatní senioři vzájemně velmi podněcují a motivují k dalšímu získávání nových poznatků. V Akademii třetího věku organizované Penzionem pro seniory poskytují seniorům nejen nové poznatky, ale i rozvoj osobnosti a jeho kultivaci. Projekt Senioři v Schengenu nabízí navíc další rozvíjení dovedností a zkušeností především prostřednictvím zorganizovaných workshopů, obohacujících seniory o muzikoterapii a ergoterapii. V modulech Akademie třetího věku na Hotelové škole Vincenze Priessnitze je poskytována podpora adaptace na měnící se podmínky především v lekcích počítačové gramotnosti a právu v ekonomice.

U všech zjištěných vzdělávacích příležitostí pro seniory je nabízena forma denního prezenčního vzdělávání, kdy je posluchač fyzicky přítomen vyučovacímu procesu. Všichni organizátoři také poskytují v podstatě stejné formy vzdělávání a to především přednášku a nebo studijní (poznávací) zájezd.

Účastníci se senioři vykazují zájem o vzdělávací akce aktivní účastí. V Klubu seniorů – pracovníků ve školství se pravidelně schází 40 seniorů. Akademie třetího věku organizované Penzionem pro seniory se účastní průměrně 40 seniorů. V projektu Senioři v Schengenu je zaregistrováno 500 účastníků. Akademii třetího věku Hotelové školy Vincenze Priessnitze absolvovalo v loňském pilotním programu 20 seniorů, v letošním

roce vzrostl počet účastníků na 26, ovšem 6 seniorů se účastnilo již loňského ročníku. K účasti je nutné dodat, že poskytované vzdělávací příležitosti jsou pro seniory bezplatné. Výjimku tvoří poznávací zájezdy. I ty jsou sice podle možností hrazeny v prostředků města, sponzora či odborové organizace, ale senioři si hradí symbolickou částku. I přes finanční zátěž jsou poznávací zájezdy vždy plně obsazeny.

Oficiální učební plán se zahájením a ukončením programu mají pouze dvě organizované akademie třetího věku. Obě jsou zakončeny splněním stanovených kritérií a předáním certifikátu za účast na edukaci. Projekt Senioři v Schengenu je zahájen a ukončen konferencí, účastníci nemají žádný doklad o účasti na edukaci.

Dále bylo zjištěno, že většina lektorů vzdělávacích akcí jsou místní odborníci z určitého vědního či praktického oboru. Klub seniorů – pracovníků ve školství využívá navíc svých kontaktů na zajímavé osobnosti i mimo místní obyvatele. Akademie třetího věku organizovaná Penzionem pro seniory zase využívá dvakrát ročně lektory dodané spolupracující Akademií Jana Ámose Komenského ze Šumperku. Akademie třetího věku pod Hotelovou školou Vincenze Priessnitze využívá ke vzdělávacím aktivitám svůj pedagogický sbor.

Ačkoliv žádná z nabízených aktivit neposkytuje své vzdělávací akce na základě provedené analýzy vzdělávacích potřeb, senioři jsou evidentně s nabídkami spokojeni. Alespoň jejich aktivní účast tomu nasvědčuje. Svě potřeby, návrhy, podněty a požadavky sami sdělují pořadatelům, kteří se v následujícím období snaží reflexe seniorů do své nabídky zakomponovat. Jedná se však o informace jen určitého okruhu seniorů, seniorů aktivních, které současné vzdělávací příležitosti oslovují, a kteří se těchto aktivit účastní. Jistě existuje jiná skupina seniorů, kterým tato nabídka vzdělávacích příležitostí nevyhovuje, a která by přivítala naprosto odlišné vzdělávací akce. Tato skutečnost by však měla být předmětem podrobného šetření v podobě analýzy. Je možné, že program sestavený na míru jiné skupině seniorů by přilákal, podnítil a motivoval další seniory ke vzdělávání.

6. PROJEKTY VZDĚLÁVACÍCH AKCÍ

Diplomová práce směřovala ke zjištění neformálních institucionálních vzdělávacích příležitostí pro seniory ve městě Jeseník. V předchozí kapitole byla provedena deskripce jednotlivých vzdělávacích akcí dle skutečného zjištění. Výchozí bodem pro poslední kapitolu práce je požadavek Hotelové školy Vincenze Priessnitze na vytvoření návrhů vzdělávacích modulů, které by mohly rozšířit a obohatit jejich nabídku pro seniory. Nestandardizovanými rozhovory s organizátory i seniory při vzdělávání se potvrdil požadavek na rozšíření znalostí počítačové gramotnosti, dále zájem o základy anglického jazyka a v neposlední řadě o poznávací zájezd.

Zakomponovaným poznatkem do jednotlivých projektů vzdělávacích akcí je změna v časových údajích rámcové osnovy. Při vzdělávání seniorů se musí brát zřetel na jejich fyzické a psychické možnosti. Počátek, stejně jako konec vzdělávacího času je důležitý z hlediska denního časového rozložení aktivit seniora. Také přestávka mezi hodinami tvoří prostor pro jejich odpočinek, uvolnění, hygienu a načerpání sil pro další soustředění.

V současné době je počátek vzdělávání je v 15,30 hod. a jednotlivé dvouhodinové lekce jsou bez přestávek. Navrhovanou změnou je počátek vzdělávacího modulu ve 14,30 hod. První modul by mohl být v době od 14,30 – 16,30 hod. a to včetně dvou patnáctiminutových přestávek, druhý modul by mohl začínat v 16,30 hod. a končit v 18,15 hod., tentokrát s jednou patnáctiminutovou přestávkou. Druhý odpolední modul by měl zahrnovat méně náročné lekce, zaměřené spíše na praktické vzdělávání, např. zážitkovou gastronomii a společenský protokol.

Následující projekty vzdělávacích akcí jsou tvořeny podle autorky Pokorné vždy v deseti bodech struktury:¹⁹¹ 1. Výchozí bod. 2. Cíl. 3. Účastníci akce. 4. Forma. 5. Rámcová osnova. 6. Metody a prostředky. 7. Organizace výuky. 8. Lektori. 9. Výstupy, ověření znalostí a dovedností. 10. Studijní materiály. Body 5. – 8. jsou zpracovány v rámcové osnově.

6.1 Počítačová gramotnost

1. VÝCHODISKO.

Zadavatelem projektu vzdělávací akce je Hotelová škola Vincenze Priessnitze Jeseník, která organizuje určitou formu Akademie třetího věku pro aktivní seniory, složenou z jednotlivých vyučovacích modulů. Prvním krokem zajištění zdůvodnění realizace této konkrétní vzdělávací akce byla provedená analýza, a to anketou v Klubu

¹⁹¹ Srov.: POKORNÁ, D. *Projektování vzdělávacích aktivit.* in. PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu.* 1. vyd. Praha: Triton, 2006. 33 – 34 s. ISBN 80-7254-712-7.

seniorů v Jeseníku a v Domově pro důchodce v Jeseníku. Všichni oslovení senioři vyplnili anonymní dotazník se třemi otázkami, zaměřenými na směr aktivity a okruh zájmu jimi požadované vzdělávací aktivity. Tím byl zjištěn 50% zájem seniorů o počítačovou gramotnost.

Druhým krokem bylo pozvání seniorů do Klubu seniorů na konkrétní kulturní akci s malým občerstvením zdarma. Propagace akce proběhla úspěšně, jelikož se zúčastnilo 60 seniorů obce, žijících mimo Domov pro důchodce. V závěru akce senioři, za pomoci sociálních pracovníků, vyplnili anonymní dotazník, zaměřený na jejich zájem o vzdělávání v oblasti výpočetní techniky a praktické používání v běžném životě, co již umí a co by umět chtěli. Dle vykonané analýzy vzdělávacích potřeb byla zjištěna mezera mezi potřebou a současnými znalostmi seniorů v oblasti praktického využívání výpočetní techniky.

Organizátor vzdělávací akce má možnost díky zjištěným požadavkům a očekáváním seniorů připravit projekt vzdělávací akce „šitý na míru“.

2. CÍL.

Záměrem vzdělávací akce je vytvořit podmínky pro zájmové vzdělávání aktivních seniorů, kteří se chtějí seznámit se základními funkcemi práce na PC a pomoci zbavit se obav z nové technologie. Je určen zejména pro ty seniory, kteří chtějí dobrovolně rozvíjet své schopnosti, dovednosti, znalosti a jsou otevřeni novým informacím a moderním názorům, které je nutí dále přemýšlet.

Cíl: PO UKONČENÍ AKCE, BUDOU ÚČASTNÍCI SCHOPNI POUŽÍT ZÁKLADNÍ FUNKCE NA POČÍTAČI A BUDOU NAKLONĚNI MYŠLENCE K POUŽÍVÁNÍ INFORMAČNÍ TECHNIKY V DENNÍM ŽIVOTĚ.

Dosažení cíle bude ověřeno plněním dílčích cílů a závěrečnou evaluací.

3. ÚČASTNÍCI AKCE.

Cílovou skupinu tvoří aktivní senioři, kteří mají zájem o základní poznatky z oblasti práce na počítači, které mohou zkvalitnit jejich život. Účastníci akce chtějí dobrovolně rozvíjet své znalosti, schopnosti, dovednosti a jsou otevřeni novým informacím, které je nutí zvládnout počítačovou gramotnost v rámci základních funkcí. Jedná se o účastníky z obce Jeseník, kteří dojíždí na akci z malé vzdálenosti, maximálně užívají místní hromadnou dopravu. Pro účast není rozhodující věk a dosažené vzdělání seniorů, ale jejich aktivní zájem o vyučovanou problematiku.

Limitujícím faktorem je maximální počet účastníků akce, který činí 20 seniorů. Limit je dán počtem 20 počítačů, které má pořádající organizace k dispozici. Větší množství účastníků by také nezaručovalo dostatečnou individuální zpětnou vazbu.

Limitující je vhodná roční doba aktivity. Ideální je počátek jara a konec podzimu. Senioři v letních měsících rádi tráví volný čas aktivitou na zahrádkách a pod. V zimních měsících mají větší potíže s pohyblivostí a přesuny z domova do vzdělávacího střediska. Také je vhodné rozdělení vzdělávacího modulu do menších celků, vzhledem k udržení pozornosti a možné únavě účastníků akce. Akce by měla probíhat v dobře větrané místnosti s přístupem bez zbytečných bariér (např. překonání vysokých schodů a jejich velké množství při docházce do místnosti). Senioři by se měli dostavit min. 5 minut před začátkem vyučování, aby byli na začátku každého bloku již připraveni u svých počítačů.

Financování lze řešit pomocí sponzora či grantů. Jedná se o akci v rámci Akademie třetího věku, kde se příjmy a náklady počítají souhrnně.

4. FORMA A DRUH AKCE.

Projekt vzdělávací akce je určen pro zájmové vzdělávání aktivních seniorů. Jedná se o akci v rámci krátkodobého vzdělávání seniorů. V rámci Akademie třetího věku bude uveden i modul ke zvládnutí základních funkcí výpočetní techniky. Akci pořádá Hotelová škola Vincenze Priessnitze Jeseník v budově školy, učebně výpočetní techniky.

Rozsah výuky - 2 vyučovací hodiny 1 x za týden, celkový počet 20 vyučovacích hodin. Konkrétně v úterý od 14,30 do 16,30 hodin. Jednotlivé lekce budou pravidelně uváděny s týdenním časovým odstupem, aby měli senioři možnost získané znalosti a dovednosti vyzkoušet doma na PC a případné nedostatky konzultovat s lektorem na začátku následujícího bloku. Po lekcích výpočetní techniky (psychická činnost) je doporučeno následování lekcemi praktického (fyzická činnost) vzdělávání.

5. RÁMCOVÁ OSNOVA.

Programový výukový cíl				Způsob kontroly jeho dosažení		
Po ukončení akce, budou účastníci schopni použít základní funkce na počítači a budou nakloněni myšlenkě k používání informační techniky v denním životě.				Praktickým provedením úkolů v aplikaci Internet, Word a Outlook, hodnocením dle Kirkpatrickova přístupu k evaluaci, diskusí, dotazníkem, testem, rozhovorem.		
časové údaje	specifické cíle	způsob kontroly dosažení dílčího cíle	učivo	strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky) D	lektor, nebo odpovědný pracovník E	poznámka F
	A	B	C			
1.ÚTERÝ datum 14,30 - 15,15	zvládnou použít příslušenství počítače, zvládnou otevřít ikonu Start	rozhovor, diskuse, pozorování	použití příslušenství počítače, seznámení s funkcemi Start, otevírání souborů přes Start	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo předvádí přes datapojektor	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	základní kroky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4
15 minut						prestávka
15,30 - 16,15	zvládnou vybrat ikonu Tento počítač, Word, Excel, Skyp, Outlook, Internet, umí označit, spustit a uzavřít aplikaci, naklonění myšlenk získávat další vědomosti a dovednosti v oblasti IT	rozhovor, diskuse, pozorování	rozlišení základních ikon programů přes Start a na ploše, označení, spuštění a uzavření aplikací	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo předvádí přes datapojektor , motivuje k užívání	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	
15 minut						prestávka

<i>časové údaje</i>	<i>specifické cíle</i>	<i>způsob kontroly dosažení dílčího cíle</i>	<i>učivo</i>	<i>strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky)</i>	<i>lektor, nebo odpovědný pracovník</i>	<i>poznámka</i>
2.ÚTERÝ datum 14,30 - 15,15	zvládnou vyjmenovat jednotky svého počítače přes ikonu Tento počítač	rozhovor, diskuse, pozorování	teoretické seznámení s ikonou Tento počítač	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo předvádí přes dataprojektor	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	základní kroky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	umí aplikovat základní operace v programu Skype, jsou naklonění myšlenky získávat další vědomosti a dovednosti v oblasti IT	rozhovor, diskuse, pozorování	teoretické seznámení s programem Skype, konkrétní použití programu	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo předvádí přes dataprojektor, motivace k užívání, řešení zadané učební úlohy	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	
15 minut						přestávka, přesun seniorů do jiné učebny

<i>časové údaje</i>	<i>specifické cíle</i>	<i>způsob kontroly dosažení dílčího cíle</i>	<i>učivo</i>	<i>strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky)</i>	<i>lektor, nebo odpovědný pracovník</i>	<i>poznámka</i>
3.ÚTERÝ datum 14,30 - 15,15	zvládnou označit v aplikaci Outlook základní kroky programu	rozhovor, diskuse, pozorování	teoretické seznámení s programem Outlook, s jeho základnímu funkcemi a praktickým využitím	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo předvádí přes dataprojektor, motivace k užívání	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	základní kroky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	umí aplikovat základní operace v programu Outlook, upozorní na možnost pokračovat dál ve výuce	rozhovor, diskuse, pozorování	konkrétní použití programu Outlook	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo předvádí přes dataprojektor, řešení zadané učební úlohy	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	
15 minut						přestávka, přesun seniorů do jiné učebny

<i>časové údaje</i>	<i>specifické cíle</i>	<i>způsob kontroly dosažení dílčího cíle</i>	<i>učivo</i>	<i>strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky)</i>	<i>lektor, nebo odpovědný pracovník</i>	<i>poznámka</i>
4.ÚTERÝ datum 14,30 - 15,15	zvládnou označit v aplikaci programu Internet základní kroky	rozhovor, diskuse, pozorování	teoretické seznámení s programem Internet, seznámení s vyhledávačem Seznam a jeho využitím	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo předvádí přes dataprojektor, motivace k užívání	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	základní kroky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	umí aplikovat základní operace v programu Internet	rozhovor, diskuse, pozorování	konkrétní použití programu Internet přes vyhledávač Seznam	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo předvádí přes dataprojektor, řešení zadané učební úlohy	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	
15 minut						přestávka, přesun seniorů do jiné učebny

<i>časové údaje</i>	<i>specifické cíle</i>	<i>způsob kontroly dosažení dílčího cíle</i>	<i>učivo</i>	<i>strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky)</i>	<i>lektor, nebo odpovědný pracovník</i>	<i>poznámka</i>
5.ÚTERÝ datum 14,30 - 15,15	zvládnou označit v aplikaci Word základní kroky programu	rozhovor, diskuse, pozorování	teoretické seznámení s programem Word, jeho základními funkcemi a praktickým využitím	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo předvádí přes dataprojektor	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	základní kroky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	umí aplikovat základní operace v programu Word, naklonění myšlenky získávat další vědomosti a dovednosti v oblasti IT	rozhovor, diskuse, pozorování	konkrétní použití programu Word	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo předvádí přes dataprojektor, řešení zadané učební úlohy, motivace k užívání	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	
15 minut						přestávka, přesun seniorů do jiné učebny

<i>časové údaje</i>	<i>specifické cíle</i>	<i>způsob kontroly dosažení dílčího cíle</i>	<i>učivo</i>	<i>strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky)</i>	<i>lektor, nebo odpovědný pracovník</i>	<i>poznámka</i>
6.ÚTERÝ datum 14,30 - 15,15	zvládnou označit v aplikaci Excel základní kroky programu	rozhovor, diskuse, pozorování	teoretické seznámení s programem Excel, s jeho základními funkcemi a praktickým využitím	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo předvádí přes dataprojektor, motivace k užívání	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	základní kroky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	umí aplikovat základní operace v programu Excel	rozhovor, diskuse, pozorování	konkrétní použití programu Excel	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo předvádí přes dataprojektor, řešení zadané učební úlohy	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	
15 minut						přestávka, přesun seniorů do jiné učebny

<i>časové údaje</i>	<i>specifické cíle</i>	<i>způsob kontroly dosažení dílčího cíle</i>	<i>učivo</i>	<i>strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky)</i>	<i>lektor, nebo odpovědný pracovník</i>	<i>poznámka</i>
7.ÚTERÝ datum 14,30 - 15,15	prokázat použití základních operací v programu Word, upozorní na možnost pokračování v dalších operacích programu Word	rozhovor, diskuse, pozorování	konkrétní použití programu Word, ukládání vytvořených souborů	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo opakuje přes dataprojektor, opakuje učební úlohy a využití programu Word, ukazuje další využití programu	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	základní kroky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4, kontrola informací dle podkladů učiva z předchozí výukové lekce Word
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	prokázat použití základních operací v programu Excel, upozorní na možnost pokračování v dalších operacích v programu Excel	rozhovor, diskuse, pozorování	konkrétní použití programu Excel, ukládání vytvořených souborů	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo opakuje přes dataprojektor, opakuje učební úlohy a využití programu Excel, ukazuje další využití programu	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	základní kroky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4, kontrola informací dle podkladů učiva z předchozí výukové lekce Excel
15 minut						přestávka, přesun seniorů do jiné učebny

<i>časové údaje</i>	<i>specifické cíle</i>	<i>způsob kontroly dosažení dílčího cíle</i>	<i>učivo</i>	<i>strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky)</i>	<i>lektor, nebo odpovědný pracovník</i>	<i>poznámka</i>
8.ÚTERÝ datum 14,30 - 15,15	zvládnou identifikovat v aplikaci Digitální fotografie základní kroky programu	rozhovor, diskuse, pozorování	teoretické seznámení s programem Digitální fotografie, jeho základními funkcemi a praktickým využitím	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo předvádí přes dataprojektor, motivace k užívání	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	základní kroky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	umí aplikovat základní operace v programu Digitální fotografie	rozhovor, diskuse, pozorování	konkrétní použití programu Digitální fotografie	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo předvádí přes dataprojektor, motivace k užívání, řešení zadané učební úlohy	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	
15 minut						přestávka, přesun seniorů do jiné učebny

<i>časové údaje</i>	<i>specifické cíle</i>	<i>způsob kontroly dosažení dílčího cíle</i>	<i>učivo</i>	<i>strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky)</i>	<i>lektor, nebo odpovědný pracovník</i>	<i>poznámka</i>
9.ÚTERÝ datum 14,30 - 15,15	prokázat použití základních operací v programu Internet, upozorní na možnost pokračování v dalších operacích programu Internet	rozhovor, diskuse, pozorování	konkrétní použití programu Internet přes vyhledávač Google	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo opakuje přes dataprojektor, opakuje učební úlohy a využití programu Internet, ukazuje další využití programu	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	základní kroky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	prokázat použití základních operací v programu Outlook, upozorní na možnost pokračování v dalších operacích programu Outlook	rozhovor, diskuse, pozorování	konkrétní použití programu Outlook, vložení souboru, obrázku, fotografie, informace z Internetu	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo opakuje přes dataprojektor, opakuje učební úlohy a využití programu Outlook, ukazuje další využití programu	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	
15 minut						přestávka

<i>časové údaje</i>	<i>specifické cíle</i>	<i>způsob kontroly dosažení dílčího cíle</i>	<i>učivo</i>	<i>strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky)</i>	<i>lektor, nebo odpovědný pracovník</i>	<i>poznámka</i>
10.ÚTERÝ datum 14,30 - 15,15	získané poznatky umí aplikovat v denním životě	rozhovor, diskuse, pozorování	konkrétní použití programů, shrnutí učiva	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, lektorka učivo opakuje přes dataprojektor, opakuje řešení učebních úloh, využití programů Skype, Outlook, Internet, Word, Excel a Digitální fotografie	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	senioři si mohou kontrolovat informace dle získaných podkladů učiva jednotlivých výukových lekcí
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	schopnost použít základní funkce na počítači naklonění myšlenky získávat další vědomosti a dovednosti v oblasti IT	závěrečné hodnocení výsledků vzdělávání	výstupy, ověření znalostí a dovedností v aplikaci Internet, Word a Outlook	počítačová učebna, každý účastník má počítač s nastavenými programy, účastníci řeší v PC připravené zadání učebních úloh, diskuse	Ing. Hana Mechová, učitelka výpočetní techniky na SŠ	
15 minut						přestávka, přesun seniorů do jiné učebny

6. VÝSTUPY, OVĚŘENÍ ZNALOSTÍ A DOVEDNOSTÍ.

Na počátku vzdělávací akce není plánován pre-test znalostí a dovedností, neboť se jedná o akci základního seznámení s počítačem a technikou vůbec. Předpokladem je neznalost účastníků. (Znalejší účastníci by se zařadili do vzdělávací akce pro pokročilejší uživatele či do specifického vzdělávání např. jen Word.)

V průběhu vzdělávací akce je v každé vyučovací hodině stanoven specifický cíl. Účastníci jsou v průběhu celého vzdělávacího cyklu motivováni k získání znalostí a dovedností a jejich aktivní přístup (zpětná vazba lektorovi) tomu napomáhá. Vhodným způsobem hodnocení dosažení specifických cílů vyučovacích hodin je použití rozhovoru – lektor x aktivní účastník, diskuse lektor x aktivní účastníci a pozorování účastníků lektorem při zvládnutí kroků výkladu učiva.

Poslední 20. hodina vzdělávací akce bude věnována závěrečnému hodnocení dosaženého výsledku vzdělávání splněním připravených jednoduchých úkolů v aplikaci Internet, Word a Outlook. Pro přistoupení účastníků k tomuto hodnocení je nutná jejich účast alespoň v 8 ze 10 dvouhodinových vyučovacích bloků.

Dle Kirkpatrickova přístupu k evaluaci je navrženo provedení hodnocení:

- 1) Reakce účastníků – zjistí se pomocí anonymního dotazníku poslední vyučovací hodinu. V úvodu budou uvedeny informace o zadavateli – pořadateli vzdělávací akce. V závěru bude poděkování respondentovi.

Účastníci se vlastními slovy vyjádří na čtyři otevřené otázky:

- Co se Vám na modulu nejvíce líbilo?
- S čím jste nebyl/a spokojen/a?
- Jak využijete nově nabyté znalosti v praxi?
- Co se Vám při vzdělávání nedařilo?

Za pomoci hodnotící škály se otázka dotkne hodnocení výkladu lektora:

- Vyjádřete na hodnotící škále kroužkem svou spokojenost / nespokojenost s výkladem lektorky známkou jako ve škole: 1 2 3 4 5
- V případě nespokojenosti (5) vyjádřete vlastními slovy nedostatky.

Za pomoci hodnotící škály bude i otázka, zaměřená na spokojenost s organizací vzdělávací akce:

- Vyjádřete na hodnotící škále kroužkem svou spokojenost / nespokojenost s organizací vzdělávací akce: 1 2 3 4 5
- V případě nespokojenosti (5) vyjádřete vlastními slovy nedostatky.

- 2) Učení – hodnocení se zrealizuje prostřednictvím post-testu ze získání základních znalostí, které budou poslední vyučovací hodinu nachystány v každém počítači.

Maximální počet získaných bodů je 8. Při získání nejméně 5 bodů účastník získá osvědčení o úspěšném absolvování vzdělávací akce.

- V aplikaci Internet najdete oficiální internetovou stránku Města Jeseník.
Za splnění úkolu bude získán 1 bod.
 - V aplikaci Word opište připravenou větu na dataprojektoru.
Za splnění úkolu bude získán 1 bod.
 - Text zarovnejte na střed. Za splnění úkolu bude získán 1 bod.
 - Zvětšete písmo na velikost 20. Za splnění úkolu bude získán 1 bod.
 - Vytiskněte upravený text. Za splnění úkolu bude získán 1 bod.
 - V aplikaci Outlook napište lektorce svůj pozdrav ze závěrečné hodiny.
Za splnění úkolu bude získán 1 bod.
 - Pozdrav zašlete na e-mailovou adresu lektorka@seznam.cz.
Za splnění úkolu budou získány 2 body.
- 3) Chování - zda a jak získané znalosti a dovednosti účastníci užívají v praxi mohou být zjištěny s měsíčním až dvouměsíčním odstupem a to rozhovorem s každým účastníkem. Vzhledem k počtu účastníků (20) lze rozhovory bez potíží uskutečnit v Klubu seniorů, kam budou všichni účastníci pozváni (a kam stejně poctivě všichni chodí) a to na poslední schůzce ve školním roce, tzn. v červnu ... roku. Pokud by některý účastník nebyl přítomen, bude dohodnuto individuální uskutečnění evaluace.
- 4) Výsledky – se ověří po půl roce dotazníkem, rozeslaným poštou, kde budou uvedeny otevřené i uzavřené otázky jako např. zda má účastník zájem o další vzdělávací akci počítačové gramotnosti, zda má zájem o specificky zaměřenou výuku a jakou, zda se naučil při používání PC něco sám, zda posílá e-maily známým atd. Dotazník může být navrácen zpět organizátorovi akce poštou nebo může být předán osobně, do schránky organizátora nebo může být odevzdán opět v Klubu seniorů sociální pracovníci, která vyplněné dotazníky předá organizátorovi vzdělávací akce pro seniory.

7. STUDIJNÍ MATERIÁLY.

Základní kroky každé vzdělávací lekce obdrží účastníci v tištěné formě účelového sylabu ve formátu A4 tak, aby si do něj mohli účastníci v případě potřeby zvýrazňovat a vpisovat poznámky.

Seznam doporučených materiálů:

- Word 2000, nakladatelství Grada , ISBN 80-7169-869-5
- Excel 2000, nakladatelství Grada, ISBN 80-7169-864-4

bude k dispozici účastníkům a v případě zájmu lze zakoupit.

6.2 Základy jazyka anglického

1. VÝCHODISKO.

Zadavatelem projektu vzdělávací akce je Hotelová škola Vincenze Priessnitzve Jeseník, která organizuje určitou formu Akademie třetího věku pro aktivní seniory, složenou z jednotlivých vyučovacích modulů. Prvním krokem zajištění zdůvodnění realizace této konkrétní vzdělávací akce byla provedená analýza, a to anketou v Klubu seniorů v Jeseníku a v Domově pro důchodce v Jeseníku. Všichni oslovení senioři vyplnili anonymní dotazník s otázkami, zaměřenými na směr aktivity a okruh zájmu jimi požadované vzdělávací aktivity. Tím byl zjištěn 50% zájem seniorů o cizí jazyk.

Druhým krokem bylo pozvání seniorů do Klubu seniorů na konkrétní kulturní akci s malým občerstvením zdarma. Propagace akce proběhla, jelikož se zúčastnilo 60 seniorů obce, žijících mimo Domov pro důchodce. V závěru akce senioři, za pomoci sociálních pracovníků, vyplnili anonymní dotazník, zaměřený na jejich zájem o vzdělávání v oblasti cizích jazyků a praktické používání v běžném životě, co již umí a co by umět chtěli. Dle vykonané analýzy vzdělávacích potřeb byla zjištěna mezera mezi potřebou a současnými znalostmi seniorů v oblasti základů jazyka anglického.

Organizátor vzdělávací akce má možnost díky zjištěným požadavkům a očekáváním seniorů připravit projekt vzdělávací akce „šitý na míru“.

2. CÍL.

Záměrem vzdělávací akce je vytvořit podmínky pro zájmové vzdělávání aktivních seniorů, kteří se chtějí seznámit se základními slovy a frázemi anglického jazyka a pomoci se zbavit obav z výslovnosti. Je určen zejména pro ty seniory, kteří chtějí dobrovolně rozvíjet své schopnosti, dovednosti, znalosti a jsou otevřeni novým informacím a moderním názorům, které je nutí dále přemýšlet.

Cíl: PO UKONČENÍ AKCE, BUDOU ÚČASTNÍCI SCHOPNI POUŽÍT ZÁKLADNÍ SLOVA, FRÁZE A VĚTY JAZYKA ANGLICKÉHO A BUDOU NAKLONĚNI MYŠLENCE K POUŽÍVÁNÍ ZÍSKANÝCH ZNALOSTÍ V DENNÍM ŽIVOTĚ.

Dosažení cíle bude ověřeno plněním dílčích cílů a závěrečnou evaluací.

3. ÚČASTNÍCI AKCE.

Cílovou skupinu tvoří aktivní senioři, kteří mají zájem o základy jazyka anglického, které mohou zkvalitnit jejich život. Účastníci akce chtějí dobrovolně rozvíjet své znalosti, schopnosti, dovednosti a jsou otevřeni novým informacím, které je nutí zvládnout základy cizího jazyka. Jedná se o účastníky z obce Jeseník, kteří dojíždí na akci z malé vzdálenosti, maximálně užívají místní hromadnou dopravu. Pro účast není rozhodující věk a dosažené vzdělání seniorů, ale jejich aktivní zájem o vyučovanou problematiku.

Limitujícím faktorem je maximální počet účastníků akce, který činí 16 seniorů. Limit je dán optimálním počtem osob pro výuku cizích jazyků, aby bylo vzdělávání efektivní. Větší množství účastníků by nezaručovalo dostatečnou individuální zpětnou vazbu. Počet je dále omezen kapacitou učebny cizích jazyků.

Limitující je vhodná roční doba aktivity. Ideální je počátek jara a konec podzimu. Senioři v letních měsících rádi tráví volný čas aktivitou na zahrádkách a pod. V zimních měsících mají větší potíže s pohyblivostí a přesuny z domova do vzdělávacího střediska. Také je vhodné rozdělení vzdělávacího modulu do menších celků, vzhledem k udržení pozornosti a možné únavě účastníků akce. Akce by měla probíhat v dobře větrané místnosti s přístupem bez zbytečných bariér (např. překonání vysokých schodů a jejich velké množství při docházce do místnosti). Senioři by se měli dostavit min. 5 minut před začátkem vyučování, aby byli na začátku každého bloku již připraveni v učebně cizích jazyků.

Financování lze řešit pomocí sponzora či grantů. Jedná se o akci v rámci Akademie třetího věku, kde se příjmy a náklady počítají souhrnně.

4. FORMA A DRUH AKCE.

Projekt vzdělávací akce je určen pro zájmové vzdělávání aktivních seniorů. Jedná se o akci v rámci krátkodobého vzdělávání seniorů. V rámci Akademie třetího věku bude uveden i modul ke zvládnutí základů jazyka anglického. Vzdělávací akci pořádá Hotelová škola Vincenze Priessnitze Jeseník v budově školy, učebně cizích jazyků.

Rozsah výuky - 2 vyučovací hodiny 1 x za týden, celkový počet 12 vyučovacích hodin. Konkrétně ve čtvrtek od 14,30 do 16,30 hodin. Jednotlivé lekce budou pravidelně uváděny s týdenním časovým odstupem, aby měli senioři možnost získané znalosti a dovednosti vyzkoušet doma při plnění domácího úkolu a případné nedostatky konzultovat s lektorem na začátku následující lekce. Po bloku jazyka anglického (psychická činnost) je doporučeno následování blokem praktického (fyzická činnost) vzdělávání.

5. RÁMCOVÁ OSNOVA.

Programový výukový cíl				Způsob kontroly jeho dosažení		
Po ukončení akce, budou účastníci schopni použít základní slova, fráze a věty jazyka anglického a budou nakloněni myšlence k používání získaných znalostí v denním životě.				Praktickým provedením úkolů, hodnocením dle Kirkpatrickova přístupu k evaluaci, diskusí, dotazníkem, rozhovorem.		
časové údaje	specifické cíle	způsob kontroly dosažení dílčího cíle	učivo	strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky) D	lektor, nebo odpovědný pracovník	poznámka
	A	B	C	D	E	F
1.ČTVRTEK datum 14,30 - 15,15	zvládnou spelovat abecedu	rozhovor, diskuse, pozorování	spelování abecedy, seznámení s přítomným časem	učebna cizích jazyků, lektorka učivo vysvětluje a názorně ukazuje přes dataprojektor na tabuli, motivuje k užívání cizího jazyka	Mgr. Jana Tunová, učitelka cizích jazyků na SŠ	základní prvky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	zvládnou opakovat anglicky nová slovíčka, základní fráze a jednoduché věty	rozhovor, diskuse, pozorování	slovíčka, fráze, pozdravy a jména, poslech, zadání domácího úkolů	učebna cizích jazyků, lektorka učivo vysvětluje a názorně ukazuje přes dataprojektor na tabuli, pouští poslechovou část lekce	Mgr. Jana Tunová, učitelka cizích jazyků na SŠ	
15 minut						přestávka, přesun seniorů do jiné učebny

<i>časové údaje</i>	<i>specifické cíle</i>	<i>způsob kontroly dosažení dílčího cíle</i>	<i>učivo</i>	<i>strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky)</i>	<i>lektor, nebo odpovědný pracovník</i>	<i>poznámka</i>
2.ČTVRTEK datum 14,30 - 15,15	zvládnou použít fráze minulé lekce a umí tvořit jednoduché věty, zvládnou opakovat anglicky nová slovíčka a základní fráze	rozhovor, diskuse, pozorování	kontrola domácího úkolu nová slovíčka, fráze, rodina, poslech	učebna cizích jazyků, lektorka učivo vysvětluje a názorně ukazuje přes dataprojektor na tabuli, použít poslechovou část lekce, motivuje k užívání cizího jazyka	Mgr. Jana Tunová, učitelka cizích jazyků na SŠ	základní prvky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	zvládnou opakovat anglicky nová slovíčka, základní fráze a umí přeložit jednoduché věty	rozhovor, diskuse, pozorování	nová slovíčka, fráze, číslovky, poslech, zadání domácího úkolu	učebna cizích jazyků, lektorka učivo vysvětluje a názorně ukazuje přes dataprojektor na tabuli, použít poslechovou část lekce	Mgr. Jana Tunová, učitelka cizích jazyků na SŠ	
15 minut						přestávka, přesun seniorů do jiné učebny

<i>časové údaje</i>	<i>specifické cíle</i>	<i>způsob kontroly dosažení dílčího cíle</i>	<i>učivo</i>	<i>strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky)</i>	<i>lektor, nebo odpovědný pracovník</i>	<i>poznámka</i>
3.ČTVRTEK datum 14,30 - 15,15	zvládnou použít fráze minulých lekcí a umí tvořit jednoduché věty, zvládnou opakovat anglicky nová slovíčka	rozhovor, diskuse, pozorování	kontrola domácího úkolu, poslech učiva minulých lekcí nová slovíčka, přídavná jména	učebna cizích jazyků, lektorka učivo vysvětluje a názorně ukazuje přes dataprojektor na tabuli, použít poslechovou část lekce	Mgr. Jana Tunová, učitelka cizích jazyků na SŠ	základní prvky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	zvládnou opakovat anglicky nová slovíčka, základní fráze, umí přeložit a vytvořit jednoduché věty	rozhovor, diskuse, pozorování	nová slovíčka, fráze, barvy, poslech, zadání domácího úkolu	učebna cizích jazyků, lektorka učivo vysvětluje a názorně ukazuje přes dataprojektor na tabuli, použít poslechovou část lekce, motivuje k užívání cizího jazyka	Mgr. Jana Tunová, učitelka cizích jazyků na SŠ	
15 minut						přestávka, přesun seniorů do jiné učebny

<i>časové údaje</i>	<i>specifické cíle</i>	<i>způsob kontroly dosažení dílčího cíle</i>	<i>učivo</i>	<i>strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky)</i>	<i>lektor, nebo odpovědný pracovník</i>	<i>poznámka</i>
4.ČTVRTEK datum 14,30 - 15,15	zvládnou opakovat anglicky nová slovíčka a základní fráze, umí přeložit a tvořit jednoduché věty	rozhovor, diskuse, pozorování	kontrola domácího úkolu, nová slovíčka, fráze, oblečení, poslech	učebna cizích jazyků, lektorka učivo vysvětluje a názorně ukazuje přes dataprojektor na tabuli, pouští poslechovou část lekce, motivuje k užívání cizího jazyka	Mgr. Jana Tunová, učitelka cizích jazyků na SŠ	základní prvky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	zvládnou opakovat anglicky nová slovíčka a základní fráze, umí přeložit a vytvořit jednoduché věty	rozhovor, diskuse, pozorování	nová slovíčka, fráze, předměty domácnosti, poslech, zadání domácího úkolu	učebna cizích jazyků, lektorka učivo vysvětluje a názorně ukazuje přes dataprojektor na tabuli, pouští poslechovou část lekce,	Mgr. Jana Tunová, učitelka cizích jazyků na SŠ	
15 minut						přestávka, přesun seniorů do jiné učebny

<i>časové údaje</i>	<i>specifické cíle</i>	<i>způsob kontroly dosažení dílčího cíle</i>	<i>učivo</i>	<i>strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky)</i>	<i>lektor, nebo odpovědný pracovník</i>	<i>poznámka</i>
5.ČTVRTEK datum 14,30 - 15,15	zvládnou opakovat anglicky nová slovíčka a základní fráze, umí přeložit a tvořit jednoduché věty	rozhovor, diskuse, pozorování	kontrola domácího úkolu, nová slovíčka, fráze, potraviny, poslech	učebna cizích jazyků, lektorka učivo vysvětluje a názorně ukazuje přes dataprojektor na tabuli, použít poslechovou část lekce, motivuje k užívání cizího jazyka	Mgr. Jana Tunová, učitelka cizích jazyků na SŠ	základní prvky učiva dne obdrží účastníci v tištěné formě ve formátu A4
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	zvládnou opakovat anglicky nová slovíčka a základní fráze, umí přeložit a vytvořit jednoduché věty	rozhovor, diskuse, pozorování	nová slovíčka, fráze, jídlo, poslech, zadání domácího úkolu	učebna cizích jazyků, lektorka učivo vysvětluje a názorně ukazuje přes dataprojektor na tabuli, použít poslechovou část lekce, motivuje k užívání cizího jazyka	Mgr. Jana Tunová, učitelka cizích jazyků na SŠ	
15 minut						přestávka, přesun seniorů do jiné učebny

<i>časové údaje</i>	<i>specifické cíle</i>	<i>způsob kontroly dosažení dílčího cíle</i>	<i>učivo</i>	<i>strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky)</i>	<i>lektor, nebo odpovědný pracovník</i>	<i>poznámka</i>
6.ČTVRTEK datum 14,30 - 15,15	vhodně používá základní fráze, přeloží a vytvoří jednoduché věty	rozhovor, diskuse, pozorování	konkrétní použití slovíček, vět a frází, shrnutí a opakování učiva	učebna cizích jazyků, lektorka učivo názorně opakuje přes dataprojektor na tabuli, použít opakovací poslechovou část lekce	Mgr. Jana Tunová, učitelka cizích jazyků na SŠ	senioři si mohou kontrolovat slovíčka, fráze a věty dle získaných podkladů učiva jednotlivých výukových lekcí
15 minut						přestávka
15,30 - 16,15	schopnost zvládnout použít základní slovíčka, fráze a věty při konverzaci, naklonění myšlenky získávat další vědomosti v oblasti anglického jazyka a používání znalostí v denním životě	závěrečné hodnocení výsledků vzdělávání	výstupy, ověření znalostí a dovedností v konverzaci	učebna cizích jazyků, každý účastník má připraveno zadání závěrečného rozhovoru, diskuse, motivuje k užívání cizího jazyka	Mgr. Jana Tunová, učitelka cizích jazyků na SŠ	účastníci obdrží poslechové CD
15 minut						přestávka, přesun seniorů do jiné učebny

6. VÝSTUPY, OVĚŘENÍ ZNALOSTÍ A DOVEDNOSTÍ.

Na počátku vzdělávací akce není plánován pre-test znalostí a dovedností, neboť se jedná o akci základního seznámení s anglickým jazykem vůbec. Předpokladem je neznalost účastníků. (Znalejší účastníci by se zařadili do vzdělávací akce pro pokročilejší uživatele či do specifického vzdělávání např. konverzace pro cestování.)

V průběhu vzdělávací akce je v každé vyučovací hodině stanoven specifický cíl. Účastníci jsou v průběhu celého vzdělávacího cyklu motivováni k získání znalostí a dovedností a jejich aktivní přístup (zpětná vazba lektorovi) tomu napomáhá. Vhodným způsobem hodnocení dosažení specifických cílů vyučovacích hodin je použití rozhovoru – lektor x aktivní účastník, diskuse lektor x aktivní účastníci a pozorování účastníků lektorem při vzájemné konverzaci v utvořených dvojicích.

Poslední 12. hodina vzdělávací akce bude věnována závěrečnému hodnocení dosaženého výsledku vzdělávání splněním jednoduchého úkolu při konverzaci v jazyce anglickém. Pro přistoupení účastníků k tomuto hodnocení je nutná jejich účast alespoň v 5 ze 6 dvouhodinových vyučovacích lekcí.

Dle Kirkpatrickova přístupu k evaluaci je navrženo provedení hodnocení:

- 1) Reakce účastníků – zjistí se pomocí anonymního dotazníku poslední vyučovací hodinu. V úvodu budou uvedeny informace o zadavateli – pořadateli vzdělávací akce. V závěru bude poděkování respondentovi.

Účastníci se vlastními slovy vyjádří na čtyři otevřené otázky:

- Co se Vám na modulu nejvíce líbilo?
- S čím jste nebyl/a spokojen/a?
- Jak využijete nově nabyté znalosti v praxi?
- Co se Vám při vzdělávání nedařilo?

Za pomoci hodnotící škály se otázka dotkne hodnocení výkladu lektora:

- Vyjádřete na hodnotící škále kroužkem svou spokojenost / nespokojenost s výkladem lektorky známkou jako ve škole: 1 2 3 4 5
- V případě nespokojenosti (5) vyjádřete vlastními slovy nedostatky.

Za pomoci hodnotící škály bude i otázka, zaměřená na spokojenost s organizací vzdělávací akce:

- Vyjádřete na hodnotící škále kroužkem svou spokojenost / nespokojenost s organizací vzdělávací akce: 1 2 3 4 5
- V případě nespokojenosti (5) vyjádřete vlastními slovy nedostatky.

- 2) Učení – hodnocení se zrealizuje prostřednictvím post-testu ze získání základních znalostí, který bude proveden poslední vyučovací hodinu. Bude provedena

konverzace mezi dvojicemi seniorů, za použití základních slovíček, frází a vět. Rozhovor započnou a ukončí pozdravem. V průběhu rozhovoru vytvoří každý nejméně pět vět, např. o rodině, jídle, oblíbené barvě apod. Senioři budou mít v české verzi připravené možnosti ke konverzaci.

Např. Bydlím v Jeseníku. (správné použití: *I live in Jeseník*)

Mám jednu sestru. (správné použití: *I have got one sister.*)

Mám tři děti. Jednu dceru a dva syny. (správné použití: *I have got three children - one daughter and two sons.*)

Jsme velká a šťastná rodina. (správné použití: *We are a big and happy family.*)

Mám ráda maso a zeleninu (správné použití: *I like meat and vegetable.*)

Má oblíbená barva je modrá. (správné použití: *My favourite color is blue.*)

Nosím košili. (správné použití: *I wear a shirt.*)

Účastník získá osvědčení o úspěšném absolvování vzdělávací akce.

- 3) Chování - zda a jak získané znalosti a dovednosti účastníci užívají v praxi mohou být zjištěny s měsíčním až dvouměsíčním odstupem a to rozhovorem s každým účastníkem. Vzhledem k počtu účastníků (16) lze rozhovory bez potíží uskutečnit v Klubu seniorů, kam budou všichni účastníci pozváni (a kam stejně poctivě všichni chodí) a to na poslední schůzce ve školním roce, tzn. v červnu Pokud by některý účastník nebyl přítomen, bude dohodnuto individuální uskutečnění evaluace.
- 4) Výsledky – se ověří po půl roce dotazníkem, rozeslaným poštou, kde budou uvedeny otevřené i uzavřené otázky jako např. zda má účastník zájem o další vzdělávací akci jazyka anglického, zda má zájem o specificky zaměřenou výuku a jakou, zda pokračuje ve vzdělávání v jazyce anglickém sám atd. Dotazník může být navrácen zpět organizátorovi akce poštou nebo může být předán osobně, do schránky organizátora nebo může být odevzdán opět v Klubu seniorů sociální pracovníci, která vyplněné dotazníky předá organizátorovi vzdělávací akce pro seniory.

7. STUDIJNÍ MATERIÁLY.

Základní prvky učiva každého studijního dne obdrží účastníci v tištěné formě účelového sylabu ve formátu A4 tak, aby si do něj mohli účastníci v případě potřeby zvýrazňovat a vpisovat poznámky. Jedná se o slovíčka, výslovnost, fráze, věty dle tematických celků lekcí. Dále senioři dostanou na konci vzdělávacího modulu poslechové CD, které shrnuje učivo celého modulu.

6.3 Jednodenní poznávací zájezd

1. VÝCHODISKO.

Zadavatelem projektu vzdělávací akce je Hotelová škola Vincenze Priessnitze Jeseník, která organizuje určitou formu Akademie třetího věku pro aktivní seniory, složenou z jednotlivých vyučovacích modulů. Prvním krokem zajištění zdůvodnění realizace této konkrétní vzdělávací akce byla provedená analýza, a to anketou v Klubu seniorů v Jeseníku a v Domově pro důchodce v Jeseníku. Všichni oslovení senioři vyplnili anonymně na otázky, zaměřené na směr a okruh zájmu jimi požadované vzdělávací aktivity. Tím byl zjištěn 70 % zájem seniorů o poznávací zájezd.

Druhým krokem bylo pozvání seniorů do Klubu seniorů na konkrétní kulturní akci s malým občerstvením zdarma. Propagace akce proběhla úspěšně, jelikož se zúčastnilo 60 seniorů obce, žijících mimo Domov pro důchodce. V závěru akce senioři, za pomoci sociálních pracovníků, vyplnili anonymní dotazník, zaměřený na jejich zájem o vzdělávání v oblasti poznávání historie vlastního kraje, co již znají a co by chtěli znát. Dle vykonané analýzy vzdělávacích potřeb byla zjištěna mezera mezi potřebou a současnými znalostmi seniorů o Velkých Losinách a jejich historii.

Organizátor vzdělávací akce má možnost díky zjištěným požadavkům a očekáváním seniorů připravit projekt vzdělávací akce „šitý na míru“.

2. CÍL.

Záměrem vzdělávací akce je vytvořit podmínky pro zájmové vzdělávání aktivních seniorů, kteří se chtějí seznámit s historií Velkých Losin. Je určen zejména pro ty seniory, kteří chtějí dobrovolně rozvíjet své schopnosti, dovednosti, znalosti a jsou otevřeni novým informacím a moderním názorům, které je nutí dále přemýšlet.

Cíl: PO UKONČENÍ AKCE, BUDOU ÚČASTNÍCI SCHOPNI INTERPRETOVAT ÚDAJE O HISTORII OBLASTI A BUDOU OCHOTNI SE ÚČASTNIT DALŠÍCH TAKTO ORIENTOVANÝCH AKCÍ.

Dosažení cíle bude ověřeno plněním dílčích cílů a závěrečnou evaluací.

3. ÚČASTNÍCI AKCE.

Cílovou skupinu tvoří aktivní senioři, kteří mají zájem o historii Velkých Losin, která může obohatit jejich život. Účastníci akce chtějí dobrovolně rozvíjet své znalosti, schopnosti, dovednosti a jsou otevřeni novým informacím, které je nutí poznat historii oblastí kraje. Jedná se o účastníky z obce Jeseník, kteří dojíždí na akci z malé vzdálenosti, maximálně užívají místní hromadnou dopravu. Pro účast není rozhodující věk a dosažené vzdělání seniorů, ale jejich aktivní zájem o vyučovanou problematiku.

Limitujícím faktorem je maximální počet účastníků akce, který činí 39 seniorů. Limit je dán maximálním počtem osob pro prohlídku Muzea papíren. Tzn. 39 seniorů + jeden lektor. Dále je počet dán i omezenou kapacitou autobusu. Pokud by některý senior měl omezenou pohyblivost, měl by mít k dispozici větší prostor na sedačce.

Limitující je vhodná roční doba aktivity. Ideální je počátek jara a konec podzimu. Senioři v letních měsících rádi tráví volný čas aktivitou na zahrádkách a pod. V zimních měsících mají větší potíže s pohyblivostí a přesuny z domova.

Dalším omezujícím faktorem je otevírací doba Státního zámku ve Velkých Losínách, kde jsou prohlídky omezeny na roční období. Říjen – duben je otevírací doba pouze v soboty, neděle a svátky.

Všechny prohlídky i oběd v restauraci Losín je nutné rezervovat dopředu nejméně 14 dní, jelikož se jedná o početnou skupinu. Navíc na prohlídku Pivovaru Hanušovice je třeba dohodnout termín exkurze mimo prováděcí dobu, z důvodu zařazení do itineráře cesty.

Financování lze řešit pomocí sponzora či grantů. Jedná se o akci v rámci Akademie třetího věku, kde se příjmy a náklady počítají souhrnně.

4. FORMA A DRUH AKCE.

Projekt vzdělávací akce je určen pro zájmové vzdělávání aktivních seniorů. Jedná se o akci v rámci krátkodobého vzdělávání seniorů. V rámci Akademie třetího věku bude uveden i modul historie kraje. Vzdělávací akci pořádá Hotelová škola Vincenze Priessnitze Jeseník.

Rozsah výuky - celkový počet 10 hodin. Konkrétně ve čtvrtek od 9:00 do 17:00 hodin. Jednorázová lekce bude uskutečněna na konci vzdělávací formy Akademie třetího věku počátkem května s lektorem dějepisu a historie.

ITINERÁŘ

MÍSTO	KM	Průb. KM	KOMUNIKACE	PŘÍJEZD	ODJEZD	POZNÁMKA
Jeseník	-	-	44	-	9:00	
Bělá pod Pradědem	10	10	44	9:11	-	
Kouty nad Desnou	17,5	27,5	44	9:26	-	
Loučná nad Desnou	5	32,5	44	9:30	-	
Velké Losiny	5	37,5	44	9:40	14:15	Zámek Velké Losiny, oběd restaurace Losín, Muzeum papírny
Rapotín	4	41,5	11	14:15	-	
Rejchartice	6	47,5	44640	14:23	-	
Kopřivná	13	60,5	446	14:36	-	
Hanušovice	5	65,5	4456	14:45	16:25	Hanušovický pivovar Holba
Jindřichov	5	70,5	369	16:29	-	
Branná	7,5	78	369	16:37	-	
Ostružná	5	83	369	16:41	-	
Ramzová	1,5	84,5	369	16:43	-	
Lipová-lázně	7	91,5	369	16:52	-	
Jeseník	6	97,5	60	17:00	-	

5. RÁMCOVÁ OSNOVA.

Programový výukový cíl				Způsob kontroly jeho dosažení		
Po ukončení akce, budou účastníci schopni interpretovat údaje o historii oblasti a budou ochotni se účastnit dalších takto orientovaných akcí.				Praktickým provedením úkolu, hodnocením dle Kirkpatrickova přístupu k evaluaci, diskusí, dotazníkem, rozhovorem.		
časové údaje	specifické cíle	způsob kontroly dosažení dílčího cíle	učivo	strategie (organizace, metody, prostředky, pomůcky) D	lektor, nebo odpovědný pracovník E	poznámka F
	A	B	C			
ČTVRTEK počátek května 9,00 – 9,40	interpretovat historické souvislosti	rozhovor, diskuze, pozorování	historie kraje	lektorka přednáší historii kraje do mikrofonu autobusu	Mgr. Ivana Jasná, učitelka dějepisu na SŠ	cesta autobusem
9,40 – 10,00						přestávka, přesun z parkoviště, lektorka zajišťuje objednané lístky
10,00 – 11,10	vysvětlit historii kraje a zámku	rozhovor, diskuze, pozorování	historie Státního zámku Velké Losiny	prostory Státního zámku Velké Losiny	průvodce zámku, Mgr. Ivana Jasná, učitelka dějepisu na SŠ	prohlídka Státního zámku Velké Losiny
11,10 – 11,20						přesun do autobusu
11,20 – 11,25						převoz do restaurace
60 minut						oběd
12,25 – 12,30						pěší přesun do muzea, lektorka zajistí objednané vstupenky

12,30 – 14,00	diskutovat o ruční výrobě papíru a její historii	rozhovor, diskuze, pozorování	historie ruční papírny, ruční výroba papíru, historie papírnictví	prostory ruční papírny Velké Losiny, prostory muzea papíru	průvodce muzea, Mgr. Ivana Jasná, učitelka dějepisu na SŠ	prohlídka Ruční papírny a muzea papíru Velké Losiny, základní + doplňkový okruh
14,00 – 14,15						přestávka, nástup do autobusu
14,15 – 14,45	naklonění myšlenek získávat další vědomosti a znalosti v oblasti historie kraje	rozhovor, diskuze, pozorování	historie kraje	lektorka dál přednáší historii oblasti do mikrofonu autobusu, motivuje k získávání dalších znalostí z oblasti historie kraje	Mgr. Ivana Jasná, učitelka dějepisu na SŠ	cesta autobusem
14,45 – 15,00						přestávka, přesun seniorů z parkoviště, lektorka zajišťuje objednané lístky
15,00 – 16,15	objasnit a jinou formou shrnout výrobu piva	rozhovor, diskuze, pozorování	historie pivovaru, výroba piva	prostory Pivovaru Hanušovice	průvodce pivovaru, Mgr. Ivana Jasná, učitelka dějepisu na SŠ	prohlídka Pivovaru Hanušovice s ochutnávkou výrobků
16,15 – 16,25						přesun do autobusu

16,25 – 17,00	interpretovat historické údaje a souvislosti, naklonění myšlenky získávat další vědomosti a znalosti v oblasti historie kraje používat získané znalosti v denním životě	rozhovor, diskuze, pozorování	historie kraje, zadání vypracování závěrečné práce písemnou formou na dané téma	lektorka pokračuje v přednášení historie kraje do mikrofonu autobusu, opakuje historická data, motivuje k získávání dalších znalostí z oblasti historie kraje	Mgr. Ivana Jasná, učitelka dějepisu na SŠ	cesta autobusem, ukončení zájezdu, senioři obdrží písemný itinerář poznávacího zájezdu a základní prvky učiva dne v tištěné formě ve formátu A4,
------------------	---	-------------------------------	---	---	---	--

6. VÝSTUPY, OVĚŘENÍ ZNALOSTÍ A DOVEDNOSTÍ.

Na počátku vzdělávací akce není plánován pre-test znalostí a dovedností, neboť se jedná o akci základního seznámení s historií Státního zámku Velké Losiny, papírnictví a výroby papíru a s historií Pivovaru Hanušovice a výrobou piva. Předpokladem je neznalost účastníků. (Znalejší účastníci by se zařadili do vzdělávací akce jiného poznávacího zájezdu.)

V průběhu vzdělávací akce je vzdělávání přerušováno přestávkami na osobní hygienu a oběd. Účastníci jsou v průběhu celého vzdělávacího zájezdu motivováni k získání dalších znalostí a dovedností a jejich aktivní přístup (zpětná vazba lektorovi, průvodci) tomu napomáhá. Vhodným způsobem hodnocení dosažení dílčích cílů vyučovacích hodin je použití rozhovoru – lektor x aktivní účastník, diskuse lektor x aktivní účastníci a pozorování účastníků lektorem při vzájemné konverzaci.

Závěrečné hodnocení dosaženého výsledku vzdělávání bude provedeno po splnění vypracování písemné závěrečné práce na jedno z vybraných témat – historie oblasti Velkých Losin, historie výroby ručního papíru, historie výroby piva.

Dle Kirkpatrickova přístupu k evaluaci je navrženo provedení hodnocení:

- 1) Reakce účastníků – se zjistí pomocí anonymního dotazníku na konci vzdělávacího programu Akademie třetího věku. V úvodu budou uvedeny informace o zadavateli – pořadateli vzdělávací akce. V závěru bude poděkování respondentovi.

Účastníci se vlastními slovy vyjádří na čtyři otevřené otázky:

- Co se Vám na programu nejvíce líbilo?
- S čím jste nebyl/a spokojen/a?
- Jak využijete nově nabyté znalosti v praxi?
- Co se Vám při vzdělávání nedařilo?

Za pomoci hodnotící škály se otázka dotkne hodnocení výkladu lektora:

- Vyjádřete na hodnotící škále kroužkem svou spokojenost/nespokojenost s výkladem lektorky známkou jako ve škole: 1 2 3 4 5
- V případě nespokojenosti (5) vyjádřete vlastními slovy nedostatky.

Za pomoci hodnotící škály bude i otázka zaměřena na spokojenost s organizací vzdělávací akce:

- Vyjádřete na hodnotící škále kroužkem svou spokojenost/nespokojenost s organizací vzdělávací akce: 1 2 3 4 5
- V případě nespokojenosti (5) vyjádřete vlastními slovy nedostatky.

2) Učení – hodnocení se zrealizuje prostřednictvím post-testu ze získání základních znalostí, které budou interpretovány seniorem formou písemné závěrečné práce na jedno z vybraných témat:

- historie oblasti Velkých Losin,
- historie výroby ručního papíru,
- historie výroby piva.

Za vypracování účastník získá osvědčení o úspěšném absolvování vzdělávací akce.

3) Chování - zda a jak získané znalosti a dovednosti účastníci užívají v praxi mohou být zjištěny s měsíčním až dvouměsíčním odstupem a to dotazníkem s každým účastníkem. Vzhledem k počtu účastníků (39) lze krátký dotazník vyplnit v Klubu seniorů, kam budou všichni účastníci pozváni (a kam stejně poctivě všichni chodí) a to na poslední schůzce ve školním roce, tzn. v červnu 3 dotazy by se měly dotýkat pamatování získaných znalostí. Pokud by některý účastník nebyl přítomen, bude dotazník vyplněn při následujícím setkání.

4) Výsledky – se ověří po půl roce dotazníkem, rozeslaným poštou, kde budou uvedeny otevřené i uzavřené otázky jako např. zda má účastník zájem o další vzdělávací akci o historii oblasti kraje, zda má zájem o specificky zaměřenou výuku a jakou, zda pokračuje ve vzdělávání v oblasti historie kraje sám atd. Dotazník může být navrácen zpět organizátorovi akce poštou nebo může být předán osobně, do schránky organizátora nebo může být odevzdán opět v Klubu

seniorů sociální pracovníci, která vyplněné dotazníky předá organizátorovi vzdělávací akce pro seniory.

7. STUDIJNÍ MATERIÁLY.

Základní prvky učiva studijního dne obdrží účastníci v tištěné formě účelového sylabu ve formátu 3 x A4. Jedná se o historická data, události a další informace a údaje, týkající se poznávací akce v okruzích – zámek, papírna, pivovar.

ZÁVĚR

Účast na vzdělávacích akcích vytahuje seniory ze sociální izolace, kde se mohou ocitnout po odchodu do důchodu. Ztrátu spolupracovníků by mohla nahradit radost z poznávání, možnost seberealizace a inspiraci, jak je možné trávit volný čas. Edukační aktivity by mohly přispět k jejich osobnímu rozvoji a zvýšení sebevědomí a poskytnout takové znalosti a dovednosti, aby byli schopni samostatně pracovat s novými informacemi a nedošlo k odtržení integrace do dnešní vzdělanostní společnosti.

Diplomová práce se zabývala problematikou institucionálního záměrného vzdělávání seniorů. Východiskem práce byl demografický vývoj společnosti a společenský zájem o vzdělávání dospělých. Cílem diplomové práce byla deskripce poskytovaných neformálních vzdělávacích příležitostí ve městě Jeseník pro záměrné vzdělávání seniorů a vytvoření nových vzdělávacích projektů.

Práce byla rozdělena do šesti kapitol. Teoretickou část vytvořily první čtyři kapitoly, v nichž byly terminologicky ukotveny pojmy celoživotní vzdělávání, stáří a senior, institucionální vzdělávání a kroky tvorby vzdělávací akce.

V praktické části bylo dosaženo cíle práce zjištěním informací o jednotlivých zařízeních a institucích a popisem situace v nabídce vzdělávacích příležitostí pro záměrné vzdělávání seniorů ve městě Jeseník. Analýzou zdrojů a odkazů, osobními rozhovory a účastí na edukačních aktivitách bylo zjištěno, že ve městě Jeseník jsou institucionálně zajištěné vzdělávací příležitosti pro seniory v Klubu seniorů Jeseník a v Akademii třetího věku organizované Penzionem pro seniory. Další příležitost poskytuje projekt Senioři v Schengenu, v rámci česko-polské spolupráce. Poslední zjištěnou možností je organizování Akademie třetího věku na Hotelové škole Vincenze Priessnitze Jeseník. Všechny uvedené vzdělávací příležitosti, forma a obsah jsou uvedeny v páté kapitole.

Dalšího vytyčeného cíle práce bylo dosaženo v šesté kapitole, kde byly vytvořeny tři projekty vzdělávacích akcí pro seniory – počítačová gramotnost, základy jazyka anglického a tématický jednodenní zájezd, k doplnění či rozšíření vzdělávacích příležitostí seniorů.

Práce přinesla poznatky o poskytovaných neformálních vzdělávacích příležitostech pro seniory v Jeseníku a jejich konkrétní programovou nabídku. Souhrnné zjištění dosud nikdo v Jeseníku neučinil a již nyní mají všechny organizující instituce zájem o informace uvedené v této magisterské diplomové práci. Při sběru informací a poznatků byla projevena vstřícnost a zájem o tuto problematiku, která by mohla znamenat dobré perspektivy pro přípravu dalších vzdělávacích akcí pro seniory a jejich efektivní edukaci.

ODBORNÁ LITERATURA

- ◆ ARMSTRONG, M. *Personální management*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, 963 s. ISBN 80-7169-614-5.
- ◆ BARTÁK, P. *Základní kniha lektora/trenéra*. 1.vyd. Praha: Votobia, 2003, 222 s. ISBN 80-7220-158-1.
- ◆ BARTOŇKOVÁ, H. *Teorie celoživotního vzdělávání*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009. 117 s.
- ◆ BARTOŇKOVÁ, H., ŠIMEK, D. *Andragogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 64 s. ISBN 80-244-0394-3.
- ◆ BEDRNOVÁ, E. *Duševní hygiena a sebeřízení*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Fortuna, 1999, 157 s. ISBN 80-7168-681-6.
- ◆ BEDRNOVÁ, E., NOVÝ, I. *Psychologie a sociologie v řízení firmy*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1994, 411 s. ISBN 80-7175-010-7.
- ◆ BENEŠ, M. *Andragogika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008, 135 s. ISBN 978-80-247-2580-2.
- ◆ BENEŠ, M. *Andragogika, teoretické základy*. 2. vyd. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2003, 205 s. ISBN 80-86432-23-8.
- ◆ BOČKOVÁ, V. *Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1994, 49 s. ISBN 80-7067-358-3.
- ◆ BOČKOVÁ, V. *Celoživotní vzdělávání – výzva nebo povinnost?* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, 56 s. ISBN 80-244-0155-X.
- ◆ BOČKOVÁ, V., NOVÁKOVÁ, M., ŘEHÁK, M. *Nárys didaktiky dospělých*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1991, 80 s. ISBN 80-7067-035-5.
- ◆ BOČKOVÁ, V. *Vzdělávání – průvodní jev života*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 49 s. ISBN 80-244-0441-9.
- ◆ DESSAINTOVÁ, M. P. *Nezačínajte stárnout*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, 231 s. ISBN 80-7178-255-6.
- ◆ HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 184 s. ISBN 80-7178-635-7.
- ◆ HRONÍK, F. *Rozvoj a vzdělávání pracovníků*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007, 232 s. ISBN 978-80-247-1457-8.
- ◆ JANEČKOVÁ, L., VAŠTÍKOVÁ, M. *Marketing služeb*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2001, 179 s. ISBN 80-7169-995-0.
- ◆ JESENSKÝ, J. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2000, 354 s. ISBN 80-7184-823-9.

- ◆ KOUBEK, J. *Řízení lidských zdrojů*. 3. vyd. Praha: Management Press, 2003, 367 s. ISBN 80-7261-033-3.
- ◆ KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 280 s. ISBN 80-7178-551-2.
- ◆ MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2004, 148 s. ISBN 80-7357-045-9.
- ◆ MUŽÍK, J., PALÁN, Z. *Vzdělávací program jako základní kategorie dalšího profesního vzdělávání*. Příručka ESF, 2008. 104 s.
- ◆ MÜHLPACHR, P. *Gerontopedagogika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 203 s. ISBN 80-210-3345-2.
- ◆ PALÁN, Z. *Lidské zdroje. Výkladový slovník*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002. 280 s. ISBN 80-200-0950-7.
- ◆ PETŘKOVÁ, A. Vzdělávání seniorů jako aktuální problém vzdělávání dospělých. In: BOČKOVÁ, V. *Aktuální problémy výchovy a vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1994, 49 s. ISBN 80-7067-358-3.
- ◆ PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. 2004, 92 s. ISBN 80-244-0879-1.
- ◆ POL, M. *Škola v proměnách*. 1. vyd. Praha: Masarykova univerzita, 2007, 194 s. ISBN 978-80-210-4499-9.
- ◆ PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2006, 191 s. ISBN 80-7254-712-7.
- ◆ PROKOPENKO, J., KUBR, M. *Vzdělávání a rozvoj manažerů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1996, 632 s. ISBN 80-7169-250-6.
- ◆ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997, 495 s. ISBN 80-7178-170-3.
- ◆ RABUŠICOVÁ, M. *Gramotnost: staré téma v novém pohledu*. 1. vyd. Brno: Nakladatelství Georgetown, 2002, 199 s. ISBN 80-86251-14-4.
- ◆ RABUŠICOVÁ, M., RABUŠIC, L. *Učíme se po celý život?* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 339 s. ISBN 978-80-210-4779-2.
- ◆ SKALKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 1. vyd. Praha: ISV, 1999, 292 s. ISBN 80-85866-33-1.
- ◆ SLOWIK, J. *Speciální pedagogika*. Dostisk 1. vyd. Praha: GRADA, 2008, 160 s. ISBN 978-80-247-1733-3.
- ◆ TURECKIOVÁ, M. *Řízení a rozvoj lidí ve firmách*. 1. vyd. Praha: 2004, Grada Publishing, 168 s. ISBN 80-247-0405-6
- ◆ WALTEROVÁ, E. *Kurikulum: proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994, 185 s. ISBN 80-210-0846-6.

- ◆ Kvalita života ve stáří. *Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 až 2012*. 1. vyd. Praha: MPSV, 2008, 55 s. ISBN 978- 80- 86878- 65-2.

OSTATNÍ ZDROJE INFORMACÍ

- ◆ <http://www.mpsv.cz/cs/2869> - Národní program přípravy na stárnutí na období let 2003 až 2007.
- ◆ [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/B6003AA37A/\\$File/40200901.xls](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/B6003AA37A/$File/40200901.xls)
- Projekce obyvatelstva České republiky do roku 2065. Základní výsledky Projekce 2009. ČSÚ.
- ◆ http://unifor.upol.cz/filozoficka/index.php?pageid=5002&id_dbound=1515
- Rabušicová, M. K sociologii výchovy, vzdělání a školy.
- ◆ http://unifor.upol.cz/filozoficka/index.php?pageid=5002&id_dbound=1709
- Špatenková, N. Gerontagogické intervence.
- ◆ Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost. Verze k 31.5.2007.
- ◆ Společný harmonogram projektu „Senioři v Schengenu“.
- ◆ Vzdělávací program dalšího vzdělávání Akademie třetího věku, Jeseník: 2009.

POUŽITÉ ZKRATKY

ČR	Česká republika
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
UNESCO	Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu
USA	Spojené státy americké